

79

1779

1779

Jan 79
ms 177

177

R. 24

5/20

79

177

186 7073

INTRODVCTIO
INDIALE
CTICAM ARISTO
TELIS.

PER MAGISTRVM FRAN
ciscum Toletum Sacerdotem
societatis IESV, ac Philo-
sophiæ in Romano So
cietatis collegio
professore.

*De Los Carm^{os} (*) Escalzo^z
es este libro.*

HISPALI.

APVD ALFONSVM
a barredá.

ANNO. M.D.LXXVII.

¶ Cum licencia.

*Covento de los Remedios
noticiado*

PER MAGISTRUM FRAT

circum locum

locum

lophis in Romano

cicentis collegio

procellorum

(*)

HISPANI

APUD ALFONSVM

a parreda

ANNO M.D.LXXVII

Alfonso

173

LECTORI.

S.

INTRODVCTIONES
quas Hagogas Graci appellat
cum in disciplinis omnibus &
artibus, amice lector, utilissi-
mas esse constat, tum verò in
ea, quæ ab Aristotele tradita
est, disserendi doctrina ita cer-
tum est, vt confirmationi indigere non videatur,
nam & si vir eruditissimus omnes eius artis par-
tes accuratissimè sit persecutus, ac felicissimè ab-
soluerit vniuersam, tamen (quod negari non po-
test) ita obscurè plerumq; multa ab eo dicuntur,
vt nisi ab ijs, qui rem velut in summa iâ percepe-
rint, facilè intelligi nō possint. Itaque in omnibus
Academijs, quas nouimus toto orbe celebratissi-
mas, is mos iam inde ab initio inoleuit, vt Philo-
sophiæ Professores, antequàm Aristotelis libros
explicandos tyronibus aggrediātur, ijs totius
Dialecticæ rudia quædam elementa paucis, quan-
tùm natura rei patitur, & apertis præceptionibus
comprehensa proponāt, quò neque ignarij om-

L I B E R

ninò harum rerū ad Aristotelis lectionē accedāt,
 nèq; rursus diutiùs æquo in his retineatur, quæ
 sint in ipso plenius postea percepturi. Quam qui-
 dē consuetudinē, nisi experientia, certissima rerū
 magistra, cōpertum fuisset, optimam esse & utilis-
 simam, nunquā tam diu, tam omnium doctorū
 cōsensu, tā frequentes, ac nobiles Academiae reti-
 nuissent. Quòd si nostrū hic iudiciū etiam & exē-
 plū aliquid valet, expertus sum & Romæ hoc an-
 no, & alibi aliàs, cū hæc eadē profiteremur, ma-
 gnam ex ea re utilitatē ad auditores peruenisse,
 quòd morē hunc secuti essemus. Neq; verò illi au-
 diēdi sunt, qui hæc Sophistarū esse commēta affir-
 māt, quæ introductionib; huiusmodi cōtineri so-
 lent; nam (vt de cæteris nunc taccā, quæ sunt à vi-
 ris doctissimis nō pauca conscripta) in hac certē
 nostrā dedimus operā diligenter, vt nihil nisi ex
 optimis quibusque authoribus Græcis, Latinis, &
 Arabibus proferrem; quales sunt, inter Græcos
 quidē Ammonius, Porphyrius, Alexander, Theo-
 phrastus, Magentinus Psellus; inter Latinos autē
 Boetius, Thomas, Albertus Magnus. Aegidius, &
 alij plerique; inter Arabes verò Auerroes, Algaze-
 les, Auicenna. Qua in re si quid est boni (vt fore
 nos quidē speramus) id & Deo laudi, & tibi com-
 modo esse vehementer optamus. Vale.

I N T R O D U
 CTIONIS IN DIALECTI-
 CAM ARISTOTELIS.
 LIB. I.

De nomine Dialecticæ.

Cap. I.

DIALECTICA viam ostendit, & me-
 thodum tradit, qua occulta manifestare,
 confusa discernere, errores repellere, ve-
 ritatesque confirmare possumus, propterea ante
 omnem aliam scientiam addiscenda est, ipsa enim
 est ianua, qua aperta, omnes aperiuntur; & qua
 clausa, omnes clauduntur, cuius adæquatum ob-
 iectum est Argumentatio, quæ ex simplicibus di-
 ctionibus significatiuis, quas terminos vocat, pri-
 mo cõponitur; à quibus prius nobis esset incipien-
 dum, cum simplicia priora sint, nisi aliunde initiũ
 capere studentium vtilitas præmoneret, quibus
 conducibilius multò futurum existimamus, si an-
 tẽ, quæ ad ipsam Dialecticam, eiusq; instrumenta
 pertinent, breui compendio tenuerint, vt quid

LIBER

Dialectica sit, præ alijs omnibus, percipientes modumq; diuidendi, definiendi, & argumendi edocti præoptiores fiant, faciliusq; per reliqua procedant. Cû igitur præceptû Aristotelis sit, vt alicuius rei cognitione indagâtes, quid nomen significet, præcognoscant, nominû enim significatione ignorata ad rerû contéplatione ascendi non potest. Nos autem breuem quandâ introductione ad Dialecticam Aristotelis paremus, quid nomen Dialecticæ sibi velit, exponamus oportet. Dialectica Græcè idem est, quod Latinè disputatrix, vel dissertrix, quasi ars, quæ disputare & disserere doceat, quâ Stoici partem Logicæ esse existimabât, duas Logicæ faciêtes partes, alterâ inueniendi argumeta, & rationes quibus verû à falso discernitur: alterâ de inuentis iudicandi, illâ Topicâ, hanc Dialecticâ vocabant. Dialecticorû tamen communis vsus iam nomen Dialecticæ vtrique parti cõmune fecit, imò Logicæ nomen à Dialecticæ nomine nõ discernunt, præfertim cûm apud Aristotelé talis distinctio Dialecticæ & Logicæ nõ inueniatur, at Logica à Logos dicitur, quod Latinè idem quod sermo, vel ratio est, quasi sciëntia sermocinalis, vel rationalis, id est, quæ versatur circa rationes, & sermonem vocamus autem rationes discursus intellectus, quibus verû, vel falsum inquirimus, vnde Logicæ nomê latius patet,

tet, si eius etymologia inspiciatur, quã Dialecticæ cum Logica etiã Grãmaticam, & Rhetoricã, quæ de sermone sunt, cõplectatur, qua parte verò idẽ quod rationalis est. Dialecticæ conueniat, & aliqua ex parte Rhetoricæ, quæ etiã ratione vtitur. proinde latissimè sumpta, Grãmaticam, Rhetoricam, & Dialecticã comprehendit, quod quamuis verum est, communiter tamen iã est receptũ, vt, quoties de Logica sermo fit, idem, quod per Dialecticã, intelligatur, præsertim apud Dialecticos, vocabula enim peculiariter secundum subiectam materiam accipienda sunt.

Quid sit Dialectica; de eius necessitate materia, sine, & officio. Cap. II.

ARTE S omnes in hunc finem inuentæ sunt, vt per eas operationes nostræ, quas per naturam non ita facilè, & perfectè prestare poteramus, absolutæ, & exactæ reddantur, quod in omnibus reperire est, homo enim potest scribere, pingere, luctari, texere, sed id imperfectè, & non sine errore; at si artem teneat, expeditius, & certius illa omnia exequetur, vnde ars rectè quicquam faciendi, aut cognoscendi dicitur prom-

LIBER

ptitudo: ex quo factum est, vt cum multæ in nobis sint operationes, atque inter se diuersæ, quas rectè exercere non poteramus, plures ad hoc inuentæ sint artes.

Sunt autè in communi tres operationes; quædam exteriores quæ circa aliquam materiã extra nos versantur, vt pingere, texere, agros colere. Sunt aliæ operationes exteriores, quæ tamen nõ in aliquam extra nos transeunt materiã, sicut loqui, sermocinari, dicere. Sunt aliæ in tertio genere interiores, sicut contemplari rerum naturas, considerare, verum cognoscere.

Ad tres has operationes optimè exercendas multæ sunt adiuuētæ artes. Ad operationes exteriores primi generis, sunt omnes illæ artes, quæ Mechanicæ dicuntur, vt nemoraria, militaris, nautica, fabrilis. Ad operationes secundi generis sunt artes, quæ sermocinales dicuntur Grammatica scilicet, quæ rectè & cõgruè voces cõnectere docet: Rhetorica, quæ elegantè, ac suis numeris absolutã reddit orationẽ. Ad operationes verò tertij generis, quædam ars adiuuenta est, quæ methodũ traderet, & viã sterneret, qua ad perfectã rerum cõtemplationẽ & cognitionem venire possemus, & hæc Dialectica est: vnde sicut artes Mechanicas rectè faciendi & operandi artes, Grammaticam cõgruè

gruè loquendi, Rhetoricā rectè dicendi: ita Dialecticā rectè intelligendi iure artē dixeris; nō quòd per Dialecticā res ipsas sciamus, aut cognoscamus (hoc namque aliarum munus est sciētiarum) sed quòd Dialecticā modum & methodū præbeat, quibus rectā rerum contemplationem consequamur, propter quod instrumentū & organū scientiarū & modus sciendi dicitur. Quod si Dialectica etiam circa sermonem versatur, id non est per se, nisi quatenus per sermonem operationes intellectus manifestantur; nec hoc etiam pacto circa quēcunque sermonē versatur, sed circa eum solū quo aliquid verè, vel falsò dicitur.

De reliquis verò, quæ ad Dialecticā pertinent, dicamus oportet. Experiētia enim cōstat, & Aristot. vij. Polit. c. iij. docet artes habere aliquā materiam, circa quam operentur. ars enim textoria circa filium, lignaria circa lignum, militaris circa arma versatur. Est etiam cuique arti suus finis & officium, quorum nihil Dialecticæ deest.

Pro quo aduerte primo, quod materia in aliqua arte duplex est, quædam propinqua & proxima, circa quam talis ars versatur, vt ligna, materia sunt artis lignariæ, fabrilis, ferrum, quia circa hæc tales artes versantur; altera materia é remota, quam ars quidem præsupponit, non tamé

circa

L I B E R

circa eã primò versatur, quo pacto arbores materia lignariæ artis, remota tamen, ferrũ militaris, lana textoriæ dicuntur, quia sine his materiæ proximæ non constant. Aduerte etiã præter hæc, in Grammatica, Rhetorica, & Dialectica duplicẽ esse materiam, alteram propinquam, vt in Grammatica sunt voces ad congruam connexionẽ aptæ, in Rhetorica sermo ornatus & elegãs, in Dialectica verò operationes intellectus, vel sermo, qui tales operationes manifestat; alteram autẽ remotam, quæ in his tribus artibus eadem est, nempe res omnes, cum discrimine tamen. Grammaticus enim circa res omnes versatur de eis cõgruè loquendo, Rhetoricus ornatè dicendo. Dialecticus viam ostendens, qua verè cognoscantur, & indè vero sermone exprimantur, propterea hæ artes communes dicuntur.

Ex his apparet finis, & officium Dialectici. Finis enim eius est methodum ostendere, qua res verè dignosci & fecerni queant. Officium autẽ ea ministrare, quibus talis cognitio obtineatur; id autem fit diuidẽdo, definiendo, & argumentando, officium ergo ipsius definire, diuidere, & argumentari est. Instrumenta, quæ modi sciendi dicuntur, sunt Definitio, Diuisio, & Argumentatio, de quorum singulis introductorio modo nonnulla dice-

mus

mus. Et primum de definitione.

Quid Definitio, & quotuplex sit.

Cap. III.

CIRCA definitionē quatuor nobis breuiter consideranda sunt. Primū, quid sit definitio. Secundū, quotuplex sit. Tertium, quæ sint leges bonæ definitionis. Quartum, qui modi arguendi, & loquendi per definitionem.

Circa primū aduerte. Aristotelem. 1. To. c. iiii. id, quod nos definitionē vocamus terminum vocare, translatione sumpta à termino, & limite, quo agri, vel areæ circumscribuntur; vt enim totum, quod illius est areæ, intra talem terminū cōtinetur, nec quicquam areæ est extra terminum, nec aliud, quod non sit areæ, est intra; ita illa oratio, quæ omnes partes, quæ sunt in natura rei, ita explicat, vt nihil deficiat, vel redūdet, dicitur terminus. Nos vocamus definitionē, quasi vndique circumscribentem rei naturam.

Est autem definitio, iuxta Arist. ij. Post. c. x. oratio ipsum quod quid est significans; ac si dixisset, est oratio, quæ naturam alicuius manifestat. In qua definitione duæ sunt particule cōsiderandæ. Altera est, quòd sit oratio, id est, aggregatio quædā multarū vocū & notionū, cū enim naturæ rerū
 quæ

L I B E R

quæ definiuntur, habeant plures partes, necesse est pluribus manifestetur vocibus, unde vna sola vox nō est definitio. Altera particula est, naturam alicuius significans. Hoc ponitur ad excludendas orationes multas, quæ definitiones nō sunt, quia alicuius naturā nō manifestant, ex quo fit, vt ista sit definitio, animal rationale, est. n. oratio, & hominis naturā explicat; at, homo est doctus, oratio quidē est, definitio verò minimè nullius enim naturam exprimit.

Contra hoc vnum posset argumētum opponi huiusmodi; Vna vox sola potest significare totā naturam rei; ergo definitio non est oratio, Antecedens probatur; Ista vox, homo, significat totū hominem, & integram ipsius naturam; ergo vna vox totam rem explicat.

Ad hoc respondetur, dupliciter aliquā rē voce significari, & manifestari posse; vno modo distinctè, altero modo cōfusè, hoc exemplo poterit intelligi, videre quandoq; possumus imaginem aliquā cōfusè, cū totam simul cōspicimus, nec magis visus ad vnā, quàm ad aliā partem inclinatur; videmus etiā eandem distinctè, cū ad singulas partes oculos cōuertimus, vel minimā quàm que lineam inspicientes, quod etiā intellectu cōtemplantes aliquando facimus, ita res significatur

una quidem voce. confusè tamen, quia per eã tota simul repræsentatur, at verò pluribus vocibus eadem res singulis singulas eius partes significan-
tibus distinctè significatur.

Modo respōdetur, Definitionem debere significare rem totam nō confusè, sed distinctè, propterea debere esse orationē. ex quo sequitur, nomen alicuius rei, & definitionē eiusdem idem significare, sed non modo eodem, sed alterū distinctè, alterum cōfusè; homo enim, & animal rationale eandem rem exprimunt, sed vox, homo, cōfusè, definitio verò animal rationale, distinctè.

Cū igitur definitio alicuius naturā explicet, fit, vt prima diuisione diuidatur iuxta diuisionē eius, cuius naturā explicat, quod duplex potest esse; alterū vox aliqua significatiua; alterū res aliqua. vt enim res ipsæ suas habēt pprias naturas; ita etiã & nomina suas sortiūtur naturas, quæ à significatione sumūtur, vt sicut hō est hō per animā & corpus, ita & nomē, nomē est, quia ex voce & significatione cōponitur. possūt ergo & res, & nomina defini, vnde exurgit duplex definitio, altera, quæ dicitur nominis, altera, quæ dicitur rei.

Definitio nominis, q̄ Interpretatio, & Etymologia aliquādo dicitur, ē oratio nominis significationē exponens. Hic autē vocamus nomē quam-
cumq;

LIBER.

cūq; dictionē significatiuā, vt Magnanimus ē, qui magnū habet animū; Infinitū, quod nō habet finē; Vacuum est, quod caret corpore; Argumēto autē est, ijs definitionibus sola nomina, non res definiiri, quòd aliquando contingat similia nomina fictitium quid significare. Multiplex quidem huiusmodi definitio assignatur, sed quia Grammatica est potius cōsideratio talis, prætēmittitur.

Definitio verò ē oratio rē aliquā explicans, vt animal ratiōale, quæ hominis naturā manifestat.

Quotuplex sit definitio rei. Cap. III

TRIPLEX est definitio rei, quædam essentialis, quædam causalis, quædam descriptiua seu accidentaria.

Essentialis definitio est oratio genus, & differentiam alicuius rei cōtinens. Vocatur autem genus id, quod naturæ definiti ita cōpetit, vt simul etiā de alijs prædicetur, vt in hac hominis definitione Animal rationale: animal genus est, quia cūm de natura hominis sit, etiam de equo, capra, & alijs multis prædicatur. Est autē differentia, id, quod cum de natura etiam definiti sit, cum genere iunctū ipsum determinat, & coarctat, vt pro sola re definita sumatur, sicut se habet in illa eadem definitione rationale, est enim in ipsa hominis natura & coar

& coarctat genus animal, vt non equum, nec aliud præter hominem dicat, huiusmodi definitio dicitur Essètiālis, quia naturā rei per ea, quæ illi essèntialia sunt, manifestat; id ē enim natura & essentia sunt, nec exactiorē modò petas horū declaratiōnē, suo enim loco diligētius ista cōsiderāda sunt.

Definitio Causalis, est oratio, rei proprias causas manifestans. Causarum autē numerus quadruplex est, quædam causa est materialis, ea nempe, ex qua aliquid fit, vt ligna, & lapides materia, sūt domus, æs statuæ; corpus humanū, ipsiq; hominis, altera est forma, ea scilicet per quā res est, & quæ simul cū materia rem totā absoluit, vt anima rationalis hominis ē forma, & figura, statuæ, tertia est efficiēs, à qua aliud producit, vt sol, qui lumen producit, ipsius est efficiens causa, & ignis caloris, & sutor calcei; quarta est causa finalis, gratia cuius, seu propter quam aliquid fit, vt beatitudo causa est finalis hominis; ad beatitudinē enim creatus est; & sanitas est finis potionis amaræ.

Ex his igitur causis, aut singulis, aut pluribus, aut omnibus definitiones causales fiunt. Sūt autē quæ per materiā dātur, vt domus ē ex lapidibus, lignis, & terra, reliquisque partibus cōstruēta, Zithū ē pot9 ex aqua, hordeo, & lupulo cōfect9; sub hoc definitiōis genere cōprehēdūtur definitiōes
quibus

LIBER.

quibus res artificiatæ p̄ ea, ex quibus fiūt, definiūtur

Cōpræhēdūtur etiam definitiones, quæ partes rei continent, vt mundus est ex cælo, terraque, & ex naturis, quæ intra hæc includētur, cōstitutio, corpus humanum est, quod ex erecto capite, pectore, manibus, ventre, pedibusque cōstat, quas alij vocant partitiones.

Compræhēdūtur etiam definitiones accidentiū, quæ per subiecta ipsorum assignantur, vt risibilitas est aptitudo hominis ad ridendum; lumen est actus diaphani.

Secundū genus Causalium definitionū est per formam, vt homo est animal ex rationali anima constans; ad quod genus illæ definitiones reducūtur, quibus concreta per abstracta definimus, vt album est, quod albedine afficitur.

Tertium genus est per efficiētē causam, vt dies est latio solis super terram; Ecclipsis est interpositio terræ inter solem & lunam: tonitruum est extinctio ignis in nube. Possumus etiā his vti in obliquo dicētes, nox est priuatio luminis, proueniēs ex latatione solis sub terram

Quartum genus est per finalem causam, vt homo est animal ad summi boni perceptionem destinatum; domus est tegumentum ad incommoditates extrinsecas propulsandas.

Possunt

Possunt etiã definitiones per plures causas simul assignari, ista enim quatuor continet causas, homo est animal ex rationali anima & corpore in æternam beatitudinem à Deo creatum, hæc autem duas Eclipsis est priuatio luminis ex interpositione terræ, hæc autem tres, homo animal est anima & corpore in beatitudinem ordinatum.

Hic autẽ vnum aduerte, definitiones eas, quæ per materiam, & formam assignantur, esse etiam essentielles, materia enim & forma ad rei naturã spectat ipsamq; cõponunt: vnde dici possent essentielles, at quia simul etiã causæ rei sũt, causales dicẽtur, distinctionis gratia solent aliqui eas essentielles Physicas nũcupare, reliquas verò, quæ genere & differẽtia cõstãt, essentielles Metaphysicas.

Tertia definitio est accidentaria, quæ nõ quid res, sed potiùs qualis sit, significat, hæc autem est oratio rem per sua accidentia manifestans. Est autem duplex, altera, qua per genus, & accidens proprium, quod illi soli rei conuenit, assignatur, vt homo est animal risibile, terra est elementum grauissimum, ignis elementum leuissimum, & hæc propriè dicitur descriptio. Ad hãc definitionem reducuntur eæ, quæ dantur per effectus, vt iustitia est, quæ suum cuiq; tribuit: sol est author diurnæ lucis: homo est animal quod

B

loqui

LIBER

loqui potest. Altera definitio accidentaria est, quæ datur per accidentia communia, quorum singula pluribus rebus insunt, simul tamen iuncta, non nisi rei, quæ definitur, ut homo est animal bipes, implume, pulchrū, magni cerebri. Ad hoc definitionis genus aliquæ Poetarum descriptiones reduci possent, sed ista ulterius prosequi non præsentis speculationis est, ne introductionis limites extra modum diuagantes transiliamus.

De legibus bonæ definitionis, De modo argumentandi, & loquēdi circa ipsam definitionem.

Cap. V.

MULTA quidem præcepta sunt ad bene definiendum observanda, quæ diffusè vj. Top. Aristo. tradit, ex quibus tria omnibus definitionibus communia in præsentī explicanda elegimus. Primum igitur præceptum, seu lex est, ut definitio clarior sit definito, cum enim in hoc sit inuenta definitio, ut rem occultam manifestet, oportet, ut notior sit, quàm illud, quod definitur, ut hæc definitio, Animal à Deo creatum ad beatitudinem,

dinem, naturā hominis magis manifestat, quā si vnica exprimaturo voce; nempe, homo. Huic præcepto aduersantur definitiones illæ, quæ per ignotiora, vel æquè ignota assignantur; vt si dicas, somnus est imago mortis, mors enim obscurior est somno. Aduersantur etiam, quæ idem per idem definiunt, vt si dicas, leo est animal, quod est leo. Aduersantur tādē, quæ vocē Metaphoricam habēt, vt homo est arbor inuersa.

Secundum præceptū est, Definitio debet reciprocari & conuerti cum definito, id est, de quo cūque prædicatur definitum, de eodē & definitio prædicari debet, & de quocunq; definitio, de eodē & definitum, ita vt nulli vnum competat, cui non & alterum. Huic præcepto aduersantur qui solūm per cōmunia definiunt, quæ pluribus, quā definito, insunt, vt homo est substātia sensibilis. Aduersantur etiam nominum Etymologiæ, quæ ob id non sunt propriè definitiones, cū pluribus quā definitis conueniunt, vt Theologus ē, qui de Deo loquitur; lapis est, quod pedē lædit.

Tertium præceptum est; Definitio nihil debet habere superfluum, vel diminutum, sed ita rem explicare, vt nec deficiat, nec excedat; vnde non est bona definitio, homo est animal rationale coloratum, bipes; est enim superflua; cum co-

LIBER

loratum, & bipes nō sint in natura hominis, nec ista est bona definitio, homo est substantia rationalis, est enim diminuta, cum plura sint in natura hominis, quam ea, quæ in tali definitione actu continentur, est enim homo substantia corporea, animata, sensibilis, rationalis.

Hæc sūt præcepta cuilibet bonæ definitioni necessaria, ita vt ex vnius defectu vitiosa reddatur definitio: vnde si quis velit definitionē aliquā bonā esse cōtendere, omnes simul leges illi inesse p̄bare tenetur: at qui definitionē vitiosam esse cōtēderit, vel vnicā legē deesse sufficet ostendere.

Modus argumētandī in definitione duplex est admodū utilis: alter est, vt tam definitū, quàm definitio de aliquo prædicetur, & tunc de quocūq; affirmatur definitū, affirmabitur & definitio: & de quocunq; definitio, pariter et definitum. Similiter etiam negatiuè, vt concha est animal, ergo est corpus animatū sensibile, & contra, cōcha est corpus animatū sensibile: ergo est animal, humilitas est habitus bonus, ergo est virtus, & cōtra, est virtus, ergo est habitus bonus. pariter etiā in negatione, vt simia non est animal rationale, ergo non est homo, è cōtrario non est homo, ergo non est animal rationale, superbia nō est habitus bonus, igitur nec est virtus, itē non est virtus, er-

go

ergo nec habitus bonus.

Alter modo argumētandi est, quādo aliquid de definito, vel de definitione prædicatur, & tūc quod affirmatur de definito, affirmabitur & de definitione, pari ratione quod negatur; & cōtra à definitione ad definitum, vt animal rationale est capax beatitudinis, ergo & homo, est capax beatitudinis, ergo & animal rationale. Negatiuè pariter, vt habitus malus non est expetendus, igitur nec vitiū, virtus non est spernēda, ergo nec habitus bonus est spernendus.

Supereft, vt de modo loquēdi p̄ definitioē dicamus. Duplex autē loquēdi est modus, & interrogāti, & respōdēti. Primū petēti, quæ definitio est ista? Respōde, vel est nominis, vel ē rei, est causalis, vel essentialis, vel descriptiua. Petēti Secundo, qualis est hæc definitio? respōde, est bona, vel est mala. Circa definitū etiā potest interrogās petere, quid est hoc, scilicet, quid est homo vel leo? Cui respōde per definitionē essentialē vel Causalem. Secundo, quale est hoc? responde per accidētariam. Circa definitionem autem nominis solet peti, quæ est huius nominis significatio? Et respōdetur per illius significationes. At circa Causalē secundū causarum numerum quadruplex fit interrogatio, vt à quo est cathedra? responde per

B 3 efficiētem

LIBER

efficientem . ex quo est ? responde per materiã ,
per quid est ? responde per formã . propter quid
causam finalem petit .

Quid diuisio, quotuplex, quæ ipsius
præcepta sint. Cap. VI.

EST alius sciendi modus, qui dicitur Diuisio.
qua vtimur ad totius alicuius partes inuesti-
gandas: vnde non minimùm hæc definitioni pro-
desse solet, quæ ex partibus conflatur . Quid igitur
sit Diuisio, & quotuplex, quæ ipsius leges, qui-
bus modis per Diuisionẽ argumẽtari liceat, quis
tandẽ sit loquendi modus, tractare oportet.

Diuisio oratio est totũ in suas partes distribu-
ens: oratio dicitur, non enim diuisio quæcunque
ad Dialecticum spectat, sed ea, quæ mête, & vo-
ce fit, id est, cum rem aliquam simul intelligentes
singulas eius partes inuestigare, & voce exprime-
re conamur; & propterea diuisio talis oratio di-
citur; aliæ verò diuisiones, nempe, cum gladio li-
gnũ, vel aliud quiduis scindimus, Dialecticæ nõ
sunt. Est igitur Dialectica diuisio oratio, qua de
toto aliquo loquentes singulas eius partes enar-
ramus;

ramus; quæ diuifio manifeftat eam, quam intellegimus; vt totum hoc, bonum fcilicet, affumentes in fingulas fuas distribuimus partes, vtile, honeftū, et delectabile: in qua oratione duo funt; Alterum, totum illud, quod fecatur in partes, & hoc diuifum dicitur; alterū, ipfius enumeratæ partes, & hæc membra diuidentia dicuntur.

Ex vtroque autem conftituta oratio diuifio eft, quæ ficut, & definitio, in diuifionem nominis, & diuifionem rei primò diuidi poteft. Diuifio nominis eft oratio, qua vox in fuas fignificationes diftinguitur, vt canis fignificat fydus quoddam, fignificat & animal terreftre, hæc diuifio nominis; non enim res aliqua per eam in fuas partes diuiditur, fed fola vox. Hanc Græci enumerationem vocabant. Tali autem diuifione non vnā vocem tantum, fed & orationem integram in varios fenfus, quos recipit, diftinguimus; quas orationes amphibologicas vocāt, vt Aio te Aecida Romanos vincere poffe. Cræfus Halim ingreffus perdet quam plurima regna.

Diuifio Rei eft, cum res aliqua in fuas partes, vel accidētia diftinguitur, quæ triplex eft; Prima Diuifio generis in fpecies, hæc autē eft, cū cōmune aliquod in minus communia, de quibus per fe prædicatur, diuiditur, vt Elementorum aliud

B

4

ignis

LIBER

ignis, aliud aer, aliud aqua, aliud terra: hæc autē diuisio fieri aliquando solet per differentias, ex quibus species constituuntur, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, idem est, ac animalium aliud homo, aliud brutum. Altera diuisio ē Totius in partes, ex quibus componitur: & hæc duplex solet esse secundum duplicem rationē partium, ex quibus componitur, sunt enim quædam partes, quæ ad naturam, & essentiam rei pertinent, quales sunt forma & materia, de quibus superius diximus, & secundum has fit diuisio quædam essentialis in partes, vt hominis alia pars anima, alia corpus, Vasis alia pars argentum, alia figura. Quædam sunt partes quæ quantitatis rei potius, quàm naturæ partes sunt, & secundum has fit diuisio, quæ in partes integrantes dicitur, quam aliqui partitionem vocant, vt corporis humani alia pars caput, alia brachia, alia thorax, alia venter, alia pedes, in his enim decorus partium ordo seruandus est. Similiter Terræ alia pars Asia, alia Africa, alia Europa. Tertia diuisio est, quædo subiectum aliquod in varia accidentia, quæ illi insunt, distribuitur, vt hominum alius doctus alius indoctus: hominum alius liberalis, alius prodigus, alius auarus, alius studiosus, alius prauus. Ad hanc Diuisionem pertinent diuisiones cæ, quibus

bus subiectum in suas potentias diuidimus, vt rationalis animæ alia potentia intellectus, alia voluntas, alia memoria: animalis alia potentia sensus, alia appetitus, alia ad motum. Solet autem hæc accidētium diuisio adhuc dupliciter fieri, aliquando enim accidens in sua subiecta diuiditur, vt alborum aliud lilium, aliud nix, aliud cignus, & cæt. Virtutum aliæ in parte intellectiua, aliæ insensitiua sunt. Aliquando etiã accidens in accidentia diuiditur, vt dulciũ aliud flauũ, aliud albũ

His igitur cõstitutis, præcepta in diuisione obseruanda constituamus. Primum præceptum est, ne plura membra contineat, quàm par est, si enim aliquis diuisione prima animal in omnes suas species diuidat, non erit congrua diuisio, nã cum diuisio rei manifestandæ gratia inuenta sit, si multa contineret membra, fastidiũ potius, et obscuritatem, quàm cognitionem pareret. Adde etiam quòd diuidentia membra quendam ordinem inter se petunt, quem, si tam multa sint, obseruare difficillimum est. Circa hoc autem præceptũ tria attendenda sunt. Primum, vt si alicuius communis generis species pauca sint, per illas diuisio fiat, vt elementorum aliud Ignis, aliud Aer, aliud Aqua, aliud Terra. Secundum, si species plurimæ sunt, tunc per aliquas species superiores diuisio

LIBER.

diuisio procedat, & has rursus per alias diuidamus, vt animalium aliud homo, aliud brutum; Brutorū aliud aereum, aliud aqueum, aliud terreum; & hæc rursus per alia, donec adultima deueniamus. Tertium, potest etiam diuisio fieri per duas oppositas differentias, vt animalium aliud rationale, aliud irrationale; sed horū causas per scrutari, alterius negotij est.

Secundum præceptum; singula membra diuisionis debent esse inferiora diuiso, id est, diuisum sub se plura debet complecti, quā singula membra, vnde non esset congrua diuisio; animalium aliud sentit, aliud mouetur; nam sentire ita commune est, sicut animal, cum omne animal sentiat

Tertium præceptum; Omnia membra simul sumpta sint suo diuiso æqualia, ita vt nihil contineatur sub diuiso, quod non sub aliquo membro: nec aliquid sub membro, quod non sub diuiso; vnde non est diuisio bona, animalium aliud rationale, aliud irrationale, aliud elementū: hoc enim tertium membrum non est sub diuiso.

Quartū præceptū est, vt membra inter se aliquā habeant æqualitatē, id est, vnū in altero non contineatur; vnde non est diuisio bona, animalium aliud irrationale, aliud bipes; vnum enim alterum includit, cum aliquod sit irrationale simul & bipes
nec

Nec ista, hominum alius pius, alius literatus, cū sint homines pij simul & literati.

De modis argumentandi, & loquē
di per Diuisionē. Cap. VII.

QVADRUPLEX est modus, quo circa diuisionem argumentari possumus. Primus est à positione diuisi ad positionē alicuius ex mēbris diuidētibus, & è cōuerso, id est, de quocunq; ipsum diuisum affirmare verū est, de eodem aliquod ex diuidētibus membris affirmare verū erit, vt leo est animal, ergo rationale vel irrationale: similiter de quo membrū aliquod affirmatur, & ipsum diuisū affirmabitur, vt equus ē irrationalis, ergo animal. Hic tamē obseruandū est, vt à diuiso procedētes, nō vnū membrū solum, sed omnia sub disiunctione colligamus, nō enim valet, hoc est animal, ergo rationale; sed inferre oportet, ergo rationale, vel irrationale. At ab ipsis mēbris ad diuisū p̄grediētes possumus & ab omnibus simul, & singulis diuisū inferre, vt hoc ē irrationale, ergo animal; itē, hoc ē rationale vel irrationale, ergo animal. Obseruādū etiā alterum est, vt in partitionibus cū diuiso aliquid commune, quod de singulis prædicetur, assumamus, vt mundi

LIBER

mūdi alia pars Africa, alia Asia, alia Europa; prædicatio sic est constituenda, Africa est pars mundi, Asia est pars mundi, & Europa est pars mūdi.

Secundus argumentandi modus à negatione diuisi ad negationem membrorū diuidētium, & è conuerso, id est, si de aliquo diuisum negare verū est, de eodem & membra diuidētia negare verum erit, vt lapis non est animal, ergo nec rationalis, nec irrationalis. Itē, si mēbra negare verū ē & ipsum diuisum negare verū erit, vt lapis nō est rationalis nec irrationalis, ergo nec animal. hic aut modus aliter se habet, quā præcedēs, à negatione enim diuisi procedētes omnia mēbra simul & singula licet negare, at ab ipsis ad diuisū regredientes nō ab vno solo, sed ab omniū negatione pcedere debemus, nō. n. valet, nō est rationale, ergo nō est animal, valet tamen, nō est rationale neq; irrationale, ergo non est animal.

Tertio modus est à positione diuisi, & negatione vnus mēbri ad affirmationē alterius, si fuerit diuisio bimēbris, vel à negatione duorū vel triū, si fuerit pluriū mēbrorū, id est, si de aliquo affirmas diuisū, & negas vnū, aut duo mēbra, affirmabis certè membrū reliquū, vt hoc corpus ē elemētū, & non est ignis, nec aqua, nec terra, ergo est aer: leo ē animal, nō rationale, ergo irrationale.

Quartus

Quartus modus est inter ipsa membra diuidentia ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc est ignis, ergo non est aqua: hoc est caducum, ergo non est perpetuum: non tamen semper iste modus argumentandi valet, non enim sequitur, virtus est honesta, ergo nō est delectabilis, vtrūq; enim est, nisi velis inferre, nō eadem ratione est delectabilis, qua est honesta.

Modus loquendi interroganti triplex est. Primum enim quærenti: quæ diuisio est ista? Responde per aliquam speciem ex superius assignatis. Secundò, qualis est diuisio? Responde, bona vel mala. Tertio, quod partibus constat hæc diuisio? Responde, duabus, tribus, secundum numerum partium, seu membrorum ipsius.

Quid argumētatio, quæ species, quæ præcepta ipsius sint. Cap. VIII

ARGVMENTATIO præcipuum est Dialecticæ instrumentum, quo ad probandas veritates ignotas, falsitates q; repellendas vti solemus, hæc autem est oratio, in qua vnum ex altero cōsequi denotatur, id est, oratio, in qua propositio vna incognita, ex altera cognita probatur,

LIBER

tur, & declaratur; vt spongia est animal, ergo est sensitiva. Dicitur autē oratio; quia vna vox Argumentatio non est. Dicitur, in qua vnum denotatur cōsequi ex altero, quia non sat est, vt vnū ex altero sequatur, vt argumentatio sit, nisi in tali oratione talis consecutio exprimat. Vnde ista Argumētatio non est; spongia est animal, & est sensitiva; licet vnum ex altero sequatur, nisi illud explicetur, dicēdo, spongia est animal, ergo est sensitiva. ex quo fit, vt in argumētatione quolibet sint tres partes necessariæ. Prima, illa propositio, ex qua altera infertur, scilicet spōgia est animal, quæ dicitur, antecedens, seu argumentū. Altera, illa, quæ infertur scilicet spōgia est sensitiva, quæ dicitur, cōsequēs. Tertia, illa cōiūctio, ergo, vel similis explicās consecutionē, quæ dicitur, nota illationis; tota autē oratio ex Antecedenti, seu argumēto, & consequenti, & nota illationis constructa, Argumentatio est.

Argumētationis quadruplex est species. Syllogism⁹, Enthymema, Inductio, & Exemplū. Syllogismus est oratio, in qua ex duabus propositionibus inter se dispositis, tertia necessariō colligitur, vt Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnishomo est substātia. prima, propositio maior, secunda minor, tertia cōclusio dicitur.

citur. Enthymema est syllogismus truncatus, id est, qui ex vna propositione procedit ad alterius probationem, vt Omnis homo est animal, ergo omnis homo est sensitivus. Inductio est à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio, vt Iste ignis est calidus, & ille ignis est calidus, ergo omnis ignis est calidus. exemplum est ex vno, vel pluribus particularibus vnius particularis propter similitudinem illatio, vt; Deus pepercit Niniuitis poenitentiam agentibus, ergo & alijs peccatoribus parcet, si eos poenituerit. Has species breuiter modo pro incipientium captu tractasse sufficiat, plura enim suis in locis tradenda sunt.

Nunc quæ argumentationis præcepta sint, dicamus oportet. Est autem Vnum in præsentia solum obseruandum, vt in argumentatione vnum verè, ex altero sequatur, & inferatur sicut sequi, et inferri denotatur: quando enim talis consequentia, & illatio deest, argumentatio vitiosa redditur, vt si dicas, homo mouetur, ergo currit, argumentatio mala est, cum non benè inferatur hominem currere, ex eo quòd mouetur; potest enim moueri, & non currere, si tantum ambularet; at si dicas, homo currit, ergo mouetur, argumentatio bona est, optimè enim colligitur, hominem moueri ex eo, quod currat: vbi diligenter

LIBER

ter debes aduertere, Vitium, vel rectitudinē Argumentationis non consistere in veritate, vel falsitate propositionum, ex quibus cōstat, sed in recta, vel nō recta vnius ex altera deductione, potest enim fieri, vt Argumentatio bona sit ex propositionibus falsis, in quibus tamē illatio recta ē vt homovolat, ergohomo habet alas. Potest etiā fieri, vt Argumentatio vitiosa sit ex propositionibus veris recta illatione deficiente, vt homo est animal, ergo habet duos pedes, propterea Argumentatio vera vel falsa non est dicēda, sed bona, vel mala, signum vnum adhiberi potest, quando consequentia mala est, nempe cū antecedens possit esse verum consequenti existēte falso, nō quod propter falsitatem propositionis mala sit, sed quod in tali casu certum est non esse illationem rectam, cū in consequentia bona, si antecedens verū est, & consequens verum sit, ex vero enim nō sequitur falsum. Reliqua in libro quarto tradentur.

Quis sit disputandi modus obseruā
dus inter scholasticos concer-
tantes. Cap. IX.

Disputatio

DISPVTATIO veritatis alicuius indaganda causa inuenta est: cum enim plurima nobis non statim manifesta sint, eò quò multa simul eorum veritatem impediètia occurrant, nec facile sit ista discernere, Disputatione indigemus, qua, proposita re, alia omnia, quæ illius non sunt, separantes, veram eius naturam consequamur; vnde effluxit, vt clara veritatis cognitio dicatur distincta, quasi segregata ab alijs multis, quibus rei veritas opprimebatur; & verbum Disputare optima Analogia deductum est: vt enim plântæ & vites putantur, reiectisque inutilibus, quibus suffocatae erant, purgantur, ita illa disceptatio, qua ea, quæ veritatem velut supprimebant, reijuntur, meritò dicitur disputatio.

Prima regula communis. Ex his id tam Respondenti, quam Argumentanti observandum maxime videtur, ne finem hunc Disputationis, qui est veritatem indagare, peruertant, dum manifestè falsa defendunt, vel circa res admodum per se notas tempus inutiliter consumunt. Vnde cauere oportet à proteruita, quod clarè falsum est, sustinendo, vel quòd manifestum est pertinaciter negando. Poterit tamè propter scholasticorù exercitationem verum aliquando impugnari, & falsum aliquod defendi.

Secunda Regula communis

C

nis

LIBER.

nis. Vtrique etiam id obseruandū est, vt id, cuius veritas inquiritur, & quod disputandū proponitur, quod thema, vel positio, vel quæstio dicitur, attentè cōsideretur, & disputatio circa illud versetur, vel circa ea, ex quibus illius cognitio depēdet, nec fiant extra rē digressiones, vel verba inaniter iactentur, aut repetātur. Tertia Regula cōmunis. Illud vtriq; obseruandum est, vt initio semel beneuolentiam comiter, & modestè captēt, Is qui argumentatur Magistri et circūstātium, Respondens verò solius argumentantis, vterque autem ardorem aliquem ac vim modo seruato disputationi adhibeat, hoc enim & disputātium ingenium acuitur, & circūstantium animi ad attentè, & sine fastidio, & non citra vtilitatem audiendum eriguntur.

Prima Regula Argumentantis. Argumentans maximè obseruet, vt suam argumentationem integram proponat aduersus id, quod proponitur à Respōdente defendendū, semper præmittens, sic argumētor, sic contendo, vel simile, quam postquam semel proposuerit, sinat Respōdentē suas partes agere, nec interrumpat illū, donec aliquid negetur, vel respōdeatur. Secunda regula argumentātis. Si aliquid ex ijs, quæ fuerunt ab eo proposita. Respondēs negauerit, alio argumēto conetur

netur illud probare, & postea sinat illum respon-
dere. Si autem aliquid ei responderit, vel aliquã
solutionem adhibuerit, quæ videatur vel falsa,
vel dubia, vel non cum præcedentibus dictis, aut
assertionibus Respondentis cohærere, vel tan-
dem ei libuerit impugnare, illud alio argumento
conetur repellere, quod dicitur replicare, & cir-
ca id poterit multoties eadem argumētandi me-
thodo vti.

Prima Regula Respondentis; Attentè consi-
deret ea, quæ ab argumentante opponuntur; qui-
bus propositis, fideliter eisdem verbis totam ar-
gumentationem bis reiteret, & in posteriori re-
petitione ante omnia inspiciat Antecedētis ter-
minos, an aliquis patiatur multas significationes,
vel ipsum Antecedens diuersos habeat sensus,
quod si ita fuerit, distinctione vtatur, & illum eli-
gat sensum, qui magis ad præsentem disputatio-
nem pertinere videatur, quo facto, obseruet Se-
cundam regulam. Vt consequentiam aduertat,
quæ si ei visa fuerit vitiosa, eo quod Consequēs
ex antecedēti non inferatur, consequentiam im-
primis neget, quod fiet hoc pacto, si resumpto
Antecedenti, siue verum sit, siue falsum, dicat;
Transeat, quo verbo non asserit illud esse verum
vel falsum, sed impertinens ad inferendum

81
 tale consequens, & resumpto Consequenti dicat:
 Nego consequentiam. Differt autem inter hoc,
 quod est negare Consequens, & negare Cōsequē-
 tiam. Negat Consequens, qui negat illud esse ve-
 rum: negat Consequentiam, qui illud siue verum
 sit, siue falsum ex antecedenti negat inferri. Quòd
 si Consequētia & illatio bona visa fuerit, vel quia
 necessaria, vel quia probabilis est, obseruet tertiā
 Regulam. In posteriori repetitione argumenta-
 tionis neget antecedens, si enim admittit esse ve-
 rum, cūm Consequentia bona sit, cōsequens etiā
 erit verū, quod erit oppositū eius, quod ipse de-
 fendit: Argumentans enim id sc̄mp̄ inferre co-
 natur, quod est contra positionem Defendentis:
 propterea videat Respondens, vt in bona conse-
 quentia Argumentantis neget Antecedens, cuius
 si fuerit duplex pars, neget eam, quæ prius illi fal-
 sa apparuerit, quamuis poterit et iam in conse-
 quentia non bona, sed apparēti, vel probabili cō-
 cedere antecedens verū, & negare cōsequentia.
 Debet tandem quatuor verbis vti Respōdēs:
 Distingo, Nego, Cōcedo, Respondeo. Distinguo
 dubia: Nego falsa, vel malas Consequentias: Con-
 cedo vera. Respondeo, quod ad difficultatis solu-
 tionem facit. In responsione autem obseruet re-
 gulam vltimam. Cūm Solutio ab eo petita fuerit.
 videat

videat, ne quicquam contra suas assertiones, vel contra aliquam aliam solutionem ab eo datā dicat vel aliquid, ex quo facile oppositū contra eū conuincatur. Hæ autem omnes regulæ vsu, & exercitatione ipsa magis manifestabuntur, & in promptu erunt.

Quid sit Terminus in communi, & Quotuplex. Cap. X.

AB SOLVTIS instrumentis tribus, prout incipientium ingenio sat erat, ad simplicissima rursus Dialecticæ Elementa redeamus oportet, quæ Grammatici dictiones, Logici Terminos communiter vocant. Vt ab ipso nomine incipiamus, Aristoteles Terminum docet esse extremū alicuius corporis, vel rei, extra quod nihil illius rei est, & intra quod omnia eiusdem rei sunt; quo pacto duo extrema puncta vnius lineæ dicimus terminos lineæ, quia talis linea non habet vllam suam partem extra illa, & omnes ipsius lineæ partes intra ea continentur: hac Analogia vtinur in propositionibus ipsis, quarū extrema terminos vocamus.

Sunt autē propositiones (quātum sat est modo cognoscere) orationes, quibus verè, vel falso

L I B E R

aliquid exprimimus, & harum extrema; quorum unum Subiectum, alterum prædicatū est, termini sunt, vt in hoc, homo est animal; homo, & animal, termini dicuntur, his enim clauditur illa propositio, sicut linea duobus finitur pūctis. hoc autem pacto definitio termini est. Extremum, in quod resoluitur propositio, vt in subiectum, & prædicatum. Vocamus autem subiectum id, de quo aliquid dicitur: prædicatū verò, quod de aliquo dicitur, vt in hac propositione, homo est animal, homo subiectum, animal prædicatum est, atque ista duo sūt extrema, in quæ propositio illa vltimò diuidi potest, propterea termini dicuntur.

Cū autem propositiones non solum vocibus, sed etiam scripturis, & ipso intellectu sunt; vt enim voce proferimus, homo est animal; ita intellectu cognoscimus, hominem esse animal, & idem scripturæ mandamus, imò propositio in voce explicat propositiones intellectus, sicut scriptura voces exprimit; Solet communiter distingui triplex terminus, Mentalis, Vocalis, Scriptus. Mentalis terminus est cognitio correspondē termino vocali; vt enim vox homo est vnus terminus, & vnus extremum huius propositionis, homo est animal, ita cognitio in intellectu, qua cognosco talem vocem, vel rem per ipsam significatam

tam

tam, dicitur terminus Mentalis, seu notitia, vel conceptus, nam idem sunt. Pari ratione ista scriptura, homo, illi voci subordinata, dicitur terminus scriptus, vnde possent hi termini sic definiiri. Terminus mentalis est extremū, in quod resoluitur ea propositio, quæ est in intellectu. Terminus vocalis est extremū, in quod resoluitur propositio vocalis. Terminus scriptus est extremū, in quod resoluitur scripta propositio. Intellige semper in resolutione in subiectū & prædicatū, nam apud Arist. aliæ voces seu signa, quæ in propositione sūt, præter subiectū, & prædicatū, nō cēsentur propriè termini, quales sunt, Cōiunctiones, Aduerbia, & quātitatis signa, vt omnis, nullus, aliquis.

Terminus Mentalis seu cōceptus duplex est, Alter nō vltimat9, Alter vltimatus. Nō vltimat9, est cognitio, seu notitia, qua voces seu scripturas significatiuas cognoscimus. Vltimat9 vero ē cognitio, qua res p̄ tales voces, aut scripturas significatas cognoscim9, vt cū aliquis audit vocalē hāc propositionē, homo est animal, vel eam scriptam legit, prius vocum seu scripturarum singulares habet cognitiones, & hæ dicuntur conceptus non vltimati; posterius rerum significatarū habet cognitiones, & hæ dicuntur Conceptus vltimati. vnde ignari significationis vocabulorū solum ha-

LIBER

bent conceptus non ultimos. Conceptus Ultimus duplex est: quidam Directus, quidam Reflexus. Directus ille est, per quē cognoscimus res per voces aut scripturas significatas vti diximus. Reflexus est, alter cōceptus, & cognitio, qua priores conceptus nostros cognoscimus, nempe cum intelligimus nos intelligere, & cognoscimus nos cognoscere, non solum enim res ipsas cōtemplamur, sed & tales contemplationes animum ad ipsas reflectentes contemplamur, & tales posteriores contemplationes seu cognitiones, cōceptus vocamus reflexos.

Quamuis autē Dialectica proximē circa hos omnes conceptus versetur, voces autem nō nisi horū ratione attendat; tamē quia voces clariores sunt, & per eas magis, quæ intellectus sunt, nota fiunt, frequentius de vocibus in Dialectica fit sermo. Et propterea vocales terminos deinceps explicabimus. Solet autem Vocalis Terminus primò diuidi in Significatiuū, & nō Significatiuum. Significatiuus est, qui ad aliquam rem manifestādam est impositus, vt homo, animal. Non significatiuus est, qui cū nullam rē significet, pro se in propositione constituitur, vt Dac est vox, Blitiri est sonus, subiecta enim harum propositionū nullius rei significatiua sunt. At quia harū rarus est

est vsus, ad terminos significatiuos Vocales transeamus.

De Termino Vocali Significatiuo.

Cap. XI.

TERMINVS vocalis Significatiuus est vox significatiua ad placitum, ex qua simplex cōponitur propositio. Vt autem, quo pacto terminus significet, percipi possit, quid signum, quid significare sit, aduertamus. Signum est, quod præter sui cognitionem, alterius etiam cognitionem inducit, vt fumus signum ignis est: ipsius enim cognitio cognitionem ignis etiam occulti facit. Duplex ergo Cognitio, quæ Notitia dicitur, Signo cuiuslibet respōdet. Prior, ipsi met signi; Posterior eius, cuius notitiā inducit. Signum duplex est, alterum naturale, alterum Voluntarium quod ad placitum, seu ex Instituto dicitur. Signum Naturale illud est, quod ex natura sua seclusa hominū voluntate aliud facit cognoscere, sicut fumus est signum naturale ignis. Signum ad placitū, quod ex se alterius cognitionem non inducebat, sed solum, quia homines, vel alia quæuis causa id alterius signum constituit, sicut sonitus campanæ signum est lectionis ad placitum. Signum tam Natu-
rale

LIBER

rale, quàm ex instituto reperitur in rebus, & in vocibus. Signū naturale in rebus, est res, quæ ex natura sua alterius facit cognitionem, vt vestigium signum est naturale animalis, & fumus ignis. Ex instituto verò est res, quæ, vt diximus, non ex natura sua, sed hominum voluntate & instituto, vel alia extrinseca causa alterius facit cognitionem, vt ramus appositus, signum est ad placitum vini vendibilis, & sonitus lectionis. In vocibus autem signum naturale est vox, quæ ex se alterius facit cognitionem, vt gemitus est signum naturale tristitiæ, & brutorum voces naturalia signa suarum passionum sunt. Ad placitum autem est vox, quæ propter hominum voluntatem alterius cognitionē facit, quales sunt voces, quibus loquimur, hæ enim non ex natura sua rerum & cōceptuum signa sunt, sed quia linguarum authores has, vel illas voces rebus manifestandis adaptarunt, huiusmodi signa vocales termini sunt, dicuntur enim significare ad placitum, quasi sint signa voluntaria, & ex hominum instituto rerum manifestatiua, apud Logicos enim significare idem est, ac esse alterius signum, quod alij significare instrumentali ter vocant, quasi voces quædam instrumenta sint, quibus res conceptas exprimimus.

Ex his autem manifesta fit termini definitio. Est enim

enim illa particula, vox, loco generis ad excludēda realia signa, quæ termini non dicuntur, non enim fumus, aut sonitus campanæ termini sunt.

Dicitur Significatiua ad placitum, ad excludēdas voces brutorum, & eas hominum, quæ naturaliter significāt, vt gemitus, suspiria, nec enim ista termini sunt. Dicitur denique, ex qua simplex componitur propositio, vt manifestetur totū illud, ratione cuius tales voces termini dicuntur, hoc autē est propositio, cuius extrema termini sunt.

Ex his omnibus colligitur terminatio cuilibet duplicē in intellectu respōdere cōceptum, alter est Non ultimatus, qui ipsius vocis cognitio est, alter ultimatus, qui est ipsius rei per talem terminum significatæ.

Terminorum alius Aequiuocus, alius Analogus, alius Vniuocus. Aequiuocus est, qui significat plura, vt plura sunt, vt hoc nomen Petrus respectu plurium, qui tali nomine nominantur, & Canis respectu Canis latrabilis, & marini, & syderis cælestis.

Analogus est, qui significat plura propter aliquem ordinem ad vnum, vt homo respectu viui, & picti: & Nero de Rege quodam & hominibus crudelibus propter ipsius similitudinem dicitur, & sanum, vt animal, quod sanita-

tem

L I B E R

tem habet, & vrinam, & pomum, quæ ad sanita-
tem referuntur, significat. In quo Analogo obser-
uandum est plura esse significata, vnũ principale,
reliqua minus principalia. Principale illud est, ad
quod significandum vox primo fuit imposita, vt
illius vocis, Nero, principale significatum est qui-
dem rex, reliqua significata minus principalia sũt
scilicet, homines crudeles, qui propter illius simi-
litudinem in crudelitate Nerones dicuntur. Simi-
liter principale significatum illud est, ad quod re-
liqua significata reducuntur, vt in sano Significa-
tum principale est animal habens sanitatem, reli-
qua enim, eatenus sana dicuntur, quatenus ad sa-
nitatem animalis ordinantur; nam vrina sana di-
citur, vt sanitatis animalis signum est, & pomũ sa-
nũ dicitur, quod ipsius animalis sanitati cõducit.

Vniuocus est, qui significat vnum, vel plura, vt
in vno conueniunt, vt Petrus respectu vnus, &
ista vox, homo, respectu viuorum, quæ quamuis
plures homines significet, eos tamen, vt in vna na-
tura humana conueniunt, significat, in quo ab Ae-
quiuoco differt, qui plura, vt plura sunt, nec, vt
in vno cõueniunt, significat.

Sunt autem hic duæ regulæ aduertendæ, Prior
est, Omnis terminus Aequiuocus vel Analogus
potest esse Vniuocus, si ad vnum significatum cõ-

paretur

paretur, vt Canis respectu latrabilis, & sanū respectu animalis. Posterior Regula. Quando terminus Aequiuocus restringetur ab vno significato, sumitur vniuocè, vt canis latrabilis ambulat. Analogus vero, cū sine restrictione est, stat pro principali significato, vt si dicas, homo currit, sumitur pro viuis, nisi restringatur à membro minus principali dicendo, homo pictus est imago, vel ab aliquo signo demonstrante illud minus principale significatum, vt homo est benè pictus, si demonstras imaginem.

Differunt autem hi termini quantū ad conceptus, nam sicut in Analogo, & Aequiuoco plura sunt significata, ita plures correspondent vltimati conceptus secundum significatorum multitudinem, at Vniuoco, cū vnū significet, vnicus correspondet conceptus. In conceptu vero non vltimato non differunt, vt enim sunt singulæ voces, seu termini, ita singulos habent conceptus nō vltimatos.

De Terminis Categorematicis et

communi. Cap. XII.

TERMINORVM iterum alius Categorematicus, alius Synkategorematicus, alius Mixtus. Categorematicus est, qui aliquid vel aliqua

LIBER

qua per se significat, vt homo, populus, album.
Syncategorematicus, qui nihil per se significat, ta-
mē alteri termino adiunctus illū facit aliter signi-
ficare, vt oīs, nullus, non, quæ dicuntur aliquo aliter
significare, id est, aliquem modum applicat termi-
no, cui iunguntur, quamuis hæc proprie non sunt
censenda pro terminis, cum nec subiecti, nec præ-
dicati locū habeant. Mixtus est, qui aliquid aliquo
modo in se significat, vt doctè, sapiēter, qui dicuntur
Categorema in se includere. Pari ratione ista
proprie termini nō sunt, sed verborum modi, vt
inferius dicemus.

Solet Categorematicus terminus in Cōplexū
& in Incōplexum subdiuidi. Cōplexus est, cuius
partes per se significatiuæ sunt, vt homo iustus.
Incōplexus, cuius partes per se nō sunt significa-
tiuæ, vt homo. Illæ partes dicuntur per se significa-
tiuæ, quæ retinent significationem, quā ante ha-
bebant, quando non erant simul iunctæ. Hoc au-
tē cognoscitur, cum totum nihil aliud significat,
quam partes, quod non fit in hac voce, dominus.

Vnde quatuor necessaria sunt ad terminū cō-
plexū. Primum, vt sit quoddā totū, id est, habeat
aliquā vnionē pluriū dictionū, quod significatur
in hoc quod dicitur, cuius partes; si enim partes
habet, totū est, vnde istæ voces, homo, animal, leo

nō sunt terminus cōplexus, sed plures termini, eū nullā copulationē ad inuicē habeant. Secundū, vt hæ partes sint significatiuæ, ad excludēdas voces simplices, quæ partes habēt nempe syllabas, sed hæ non significāt. Tertiū, vt sic istæ partes significant, vt per se significant, id est, vt earū significatio sit tota significatio totius, & totū nihil aliud significet, quā partes, ad excludēdas voces simplices aliquas, cuius partes vidētur significare, vt domus, dominus, non tamen est eadem significatio totius. Est igitur quartū, vt partes non significant eandem rem, tūc enim esset terminus incomplexus, vt. M. Tullius Cicero.

Sub diuiditur iterū Categorematicus in communē, & singularē. Cōmunis, qui & Vniuersalis dicitur, est cuius significatio non prohibet illū à multis vniuocè participari, sicut equus, arbor, hō, quāuis enim nō esset in mundo, nisi vnus equus, vna arbor, aut vnus homo, illi essent cōmunes termini cū ex parte suæ significationis apti sint ad multa vniuocè significāda, si multa essent, vnde sol, Phœnix sunt termini cōmunes, si enim essent plures soles & Phœnices, his eisdē nominibus significarētur. Dixi, à multis participari, intellige, seorsū de singulis, aut binis, vnde Roma, Mātua nō sunt termini cōmunes, licet plura significēt, quia non
teor.

L I B E R

seorsum, non enim quilibet ciuis est Roma, aut Mantua, propterea potest sic defini, Terminus communis est, qui plura diuisim significat. Dixi, vniuocè, quia hoc nomen Petrus potest pluribus adaptari, sed non vniuocè, ideo nō est terminus Communis. Singularis est, cuius significatio prohibet illum à multis vniuocè participari, vt Petrus: vel aliter, qui vnū tantū significat, aut plura coniunctè, vt Roma, Mātua. Ex his liquet hoc Complexum, Petrus, vel Paulus, seu quoduis disiunctum ex terminis singularibus esse terminum communem, cū de singulis seorsum prædicetur, demōstrato enim Petro, verum est dicere, iste est Petrus, vel Paulus. Idem etiam demōstrato Paulo: at si copulatiuè sumantur, quodlibet complexum terminus est singularis, cū seorsum de multis nō prædicetur. At complexa, quæ ex terminis communibus sūt, siue ex vtroque communi, siue ex vno singulari, altero communi, tam copulatiuè, quàm disiunctiuè termini Communes sunt, quia de singulis inferioribus aut faltem binis prædicantur, vt homo & leo; homo vel leo, Petrus & leo; Petrus vel leo.

Subdiuiditur Communis in Transcendentem, & non Transcendentē. Transcendens est qui omnia significat, vt Res, Ens, Vnum, Bonū, Aliquid, Verum

verum, quæ hoc vocabulo ex singulis initialibus literis confecto clauduntur, Reubau. quamuis isti non proprie communes existant, cū analogi sint. Non Transcendens est, qui limitatam habet significationem, vt homo.

Singularium quidam Collectiuus, quidam Determinatus, quidam Vagus, quidam Ex suppositione. Collectiuus est, qui tantum plura coniunctè significat, vt Roma. Determinatus, qui vnum tantum significat, vt Petrus. Vagus, qui vnum significat indeterminatè, vt hic homo. Ex suppositione, qui vnum significat, & potest plura significare, vt filius hominis, filius Cæsaris, supposito quod vnum habuerit filium, & hi singulares in supponendo, communes in significando dicuntur.

De Termino connotatiuo, et absoluto. Cap. XIII.

TERMINORVM Categoriæ categoriarum, & Incomplexorum alius est terminus Concretus, alius Abstractus. Iterum alius Connotatiuus, & alius Absolutus. Concretus est, qui ab alio denominatur, vt homo, album. Abstractus, à quo alius denominatur, vt humanitas, à qua homo: albedo,

LIBER

bedo, à qua album dicitur. Connotatiuus, qui significat aliquid per modum adiacentis. Absolutus, qui significat per modum per se stantis. Differunt autem hæc quatuor; Adiacere, Per se stare, Significare, Connotare; duo priora competunt rebus significatis, duo posteriora terminis ipsis significantibus. Illa res adiacere dicitur largè vocabulo sumpto, quæ alteri inest, & in alio sustentatur, sicut vestes adiacent homini, & accidentia substantiæ, & partes toti, licet illud propriè dicatur adiacere, quod alteri inest, & non est pars, nec de natura eius, sicut vestis, & accidentia propriè adiacent. Illud verò Per se stat, quod alteri non adiacet, quamuis alia sint in ipso, vt homo, animal; terminus igitur non dicitur absolutus ex eo, quod significet rem, quæ per se stat, sed quia illam significat, ac si per se staret, vt albedo, iustitia, nec terminus dicitur cōnotatiuus, quia significat rem, quæ alteri adiacet, sed quia significat per modum adiacentis, siue adiaceat, siue non.

Vnde duplex Connotatiuus, Extrinsecus, & Intrinsecus. Intrinsecus, qui significat per modum adiacētis rem, quæ non adiacet, vt corporeus, animatus. Extrinsecus, qui significat per modum adiacētis re, quæ propriè adiacet, & hic denominatiuus dicitur, vt album, vestitum.

Signi-

Significare autem est aliquid ex impositione manifestare, vt homo hominem significat. Cōnotare, est id manifestare, quod ex impositione sequitur, vt album significat albedinem, vt adiacet alteri. Et quia adiacet corpori dicitur connotare corpus. Alij, quod nos dicimus Connotare, vocant significare de materiali; quod nos vero significare, dicunt Significare de formali; vtrunq; nomini connotatiuo inest, nec est idem Concretus & Connotatiuus, homo enim concretus est, non connotatiuus, licet omnes connotatiui cōcreti sint, nec idem abstractus quod absolutus. Corp9 enim absolutus est, non tamen abstractus, quamuis omnes abstracti absoluti sint.

His sub diuisionibus explicatis iterum terminus à principio diuiditur in terminum primæ intentionis, & terminum secundæ intentionis. Primæ intentionis ille est, qui ad res ipsas significandas est impositus, vt homo, album. Secundæ intentionis est, qui ad significandos terminos & voces, quatenus res significāt, est impositus, vt nomen, verbū, oratio, definitio; ppter ea enim primæ intentionis dicuntur, id est, primæ impositionis, quia prius termini ad significandas res impositi fuerūt; posterius autem sunt etiam impositi alij termini ad ipsos priores terminos significandos, ideo

LIBER

secundū intentionis, id est, impositionis dicuntur, ut sicut priores termini res significant, ita etiam posteriores ipsos terminos significant, seu voces rerum significatiuas. Dico autem rerum significatiuas, quia termini significantes solas voces secundum se primæ intentionis sunt, ut hi, vox, sonus, gemitus, suspirium.

De Termino in numero plurali.

Cap. XIII.

HVCVSQVE terminum vnumquēque per se diuisimus, at si vnum alteri comparemus, complures existēt terminorum species: alij enim sunt Pertinentes, alij impertinentes. Impertinentes sunt, qui ad inuicem sic se habent, ut nec repugnent inter se, nec se in bona cōsequētia inferāt, ut album, iustum, hæc enim non repugnant, quia possunt vni inesse, aliquis enim potest esse albus, & iustus: nec se inferunt, non enim est bona consequentia, hoc est album, ergo iustum, nec ē conuerso, quia alterum sine altero esse potest. Pertinentes sunt, quorum alter alteri repugnat, ut albū & nigrum: homo, & equus, non enim ista duo vni inesse possunt: vel similiter, quorum vnus alterum infert, ut homo, risibile, isti dicuntur Pertinentes

nentes sequela, illi pertinentes repugnantia, Pertinentium sequela, alij se habent vt superior & inferior, vt homo & animal. Inferior est qui alterū infert, & non infertur ex illo, vt homo. Superior, qui ab altero tātum infertur, vt animal respectu hominis. Inferior excessus, superior excedens dicitur. Alij conuertibiles, qui se inuicem inferunt, vt homo, risibile, alij synonymi, qui significant eandem rem, cum diuersæ sint voces, vt vestis, indumentum.

In his autem pertinentibus sunt, aliquot modi argumentandi obseruādi. Primus circa superiorē & inferiorē. Ex parte alicuius subiecti si de aliquo affirmatur inferior, affirmabitur superior, vt homo est animal, ergo est viuens, nō autē contra, si de aliquo affirmatur superior, affirmabitur inferior: non enim valet, hoc est viuens, ergo hoc est animal, quia viuēs est superius animali: negatiuē autem valet; contra à superiori ad inferiorem, vt hoc non est animal, ergo non est homo, non autē, hoc non est homo, ergo non est animal. Secundus modus ex parte prædicati, & tunc valet affirmatiuē & negatiuē, ex parte vtriusq; scilicet, quicquid affirmatur, vel negatur de inferiori, affirmabitur vel negabitur de superiori particulariter tamē sumpto, vt homo currit, ergo aliquod animal

LIBER

currit, homo nō est irrationalis, ergo aliquod animal nō est irrationale. Similiter, quicquid affirmatur, vel negatur de superiori vniuersaliter tamen sumpto, etiam affirmabitur, vel negabitur de inferiori, vt omne animal est sensibile, ergo homo est sensibilis. Item nullum animal est incorruptibile, ergo homo non est incorruptibilis. Tertius modus argumentandi est in conuertibilibus & Sinonymis, in quibus sunt idem modi, qui erāt in definito, & definitione, nempe, de quocunque affirmatur, vel negatur vno, affirmatur, vel negatur & alter; & quicquid affirmatur vel negatur de vno, affirmatur vel negatur de altero, vt superius diximus.

Pertinentium repugnantia, alij disparati, alij contrarij, alij priuatiui, alij contradictorij, alij relativi. Disparati, qui significant res diuersas, vt homo, equus. Contrarij, qui significant res, quæ ab eodem subiecto mutuo se expellunt, vt calidum, frigidum. Priuatiui, quorum vnus significat carētiā alterius cum aptitudine, vt videns, cæcum. Dicitur enim cæcum, quod non videt, erat tamē aptum, vt videret. Contradictorij, quorum vnus exprimit negationē alterius, vt currens, nō currens, & tales termini negati infiniti dici solent. Relatiui sunt, quorum vnus significat ordinem

ad

ad alium, vt pater ad filium, & filius ad patrem.

His omnibus vnus est communis argumentandi modus, nempe ab affirmatione vnius ad negationem alterius, vt hoc est album, ergo non est nigrum, homo est rationalis, ergo non irrationalis. Non autem valet à negatione vnius ad affirmationem alterius; non enim dicitur benè, hoc non est album, ergo est nigrum; potest enim aliquid esse nec album, nec nigrum, quale est cælū. Si qua alia circa hæc supersunt, alibi dicenda sunt, atque hæ diuisiones sufficienter terminorum, quæ præcipuè necessariæ visæ sunt.

De Nomine, & Verbo. Cap. XV.

ENUNCIATIO simplex ex nomine & verbo tanquam ex duabus partibus, nomine, vt materia; verbo, vt forma, constat. Nomen autem est vox significatiua ad placitum sine tempore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita & recta. differunt significare tempus, importare tempus, & significare cum tempore. Id tempus significat, quod impositum est ad explicandum; vel tempus totum, vel aliquam ipsius partem, vt hi termini, dies, hora, tempus. Id conno-

L I B E R

rat vel importat tempus, quod significat aliquid, quod tēpore determinato fit, vt cœna, prandiū, Id cum tempore significat, quod significat vel esse vel aliquam actionem, vel passionem, quæ fiunt in tempore, & ea significat prout fiunt in tēpore, vt currit, vincit. Primum, & Secundū nomini conueniunt. Tertium verbo, & participio, non nomini, propterea ad separandum Nomen à Verbo, & participio in ipsius definitione ponitur illa pars, sine tempore. Adiungitur præterea, quod nulla pars nominis separata significet, ad differentiam orationis, quæ nomen non est, cum ipsius partes per se significant, vt dicemus. Nomē enim incomplexus terminus est, quod si compositæ figuræ nomina ex partibus significatiuis constare vidētur, tales tamen partes, cum in compositione sunt, iā non significant, cuius signum est, quod aliquando etiam pristinum characterē amittant, quod si aliqua retineant, id per accidens est, nec necessariū. Dicitur præterea, finita, ad excludendas negatas voces, vt non homo, non leo, quæ cum nihil certi aut determinati significēt, simpliciter, nomina dicendæ non sunt, additur vltimo, recta, propter obliquos casus, qui cum per se partes propositionis non sint, nisi rectis adiuncti sint, nomina non sunt, sed nominum casus.

Verbum

Verbum est vox significatiua ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata est significatiua, finita, & recta, & est eorum, quæ de altero dicuntur, nota. In qua definitione aliquæ particulæ cum nominis definitione communes videtur, quãuis non eadem ratione hic, & illic constituentur, hic enim dicitur, quod nulla pars verbi sit significatiua per se, ad excludendas orationes ex pluribus verbis, vt currere est moueri: legit, & studet: sicut in definitione nominis excludebantur orationes ex pluribus nominibus, vt homo iustus. Præterea dicitur finita, ad excludendum verbum infinitum, vt non currit, non vincit, quod cum nullã actionẽ determinatã significet, verbũ non est.

Circa quod aduerte; verbũ tria habere. Primũ enim significat aliquam operationẽ, vt curro cursum, disputo disputationem, in quo cum nomine conuenit, ac propterea dicitur, vox significatiua ad placitum, sicut & nomen. Secundo illam significat, vt fit in tempore, in quo à nomine differt, sed cum participio communicat, propterea dicitur cum tempore, ad differẽtiam nominis. Tertio illã vnit cum aliquo nomine subiecto, vt homo currit, & hoc proprium est verbo, ac propterea dicitur, est nota eorum, quæ de altero prædicantur: quãdo autem audis, verbum infinitari, hoc intellige,

LIBER

llige, quando negatio eius significatione destruit, ut idem sit, non disputat, ac est, non disputans. dicitur tandem recta; ut enim in nomine solus rectus nomen dicitur, reliqui obliqui casus, ita verbum presentis indicatiui verbum est, praeteritum, & futurum casus verbi. hoc autem fit, quia propositio simplex non conflatur ex alijs modis praeter indicatiuum, in quo praeteritum, & futurum ad presentis normam expendantur, nam praeteritum nihil aliud est quam, quod fuit praesens, futurum, quod erit praesens, ideo praecipua ratio verbi in presenti consistit, quamuis non sit negandum praeteritum & futurum verba esse, cum ex eis propositiones fiant.

De Oratione, & Enunciatione.

Cap. XVI.

ORATIO est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatae sunt significativae, ut dictiones. Id autem significat, ut dictio, quod terminus est, ut sit sensus; oratio est vox significatiua ex pluribus simplicibus terminis composita, nec obstat orationem aliquam ex propositionibus aliquando esse conflata, ut Deus est verax, & homo est mendax, tales enim orationes etiam ex dictioni-

diſtinctionibus ſimplicibus cōponuntur, propterea orationes ſūt. Oratio quædā imperfecta, quædā perfecta. Imperfecta eſt, quæ nō conſtituit quietū audientis intellectū, ſed ſuſpenſum dimittit, vt ſi venires ad me. Sunt autē illæ omnes orationes imperfectæ, in quibus nō eſt verbū, & in quibus eſt relatiuum cum vnico verbo, & in quibus ſunt diſtinctiones, quæ virtutem habent ſuſpendēdi & non eſt niſi vnicū verbū, vt vbicunque, quādo-
cunque. Oratio perfecta eſt, quæ perfectū generat ſenſum, & intelligentiam, vt homo ſtudet.

Harum quædam enunciatiua, quædam non enunciatiua eſt. Enunciatiua eſt, quæ cum perfectum generet ſenſum, verè vel falſò ſignificat, vt Deus eſt iuſtus. Non enunciatiua illa eſt, quæ cum perfecta ſit, nihil veri, nihil falſi ſignificat, qualis eſt oratio interrogatiua, imperatiua, optatiua, & ſimiles, quia Dialecticus in vniuerſum non curat, qui ſolum verum vel falſum indagat. Eſt igitur enunciatio, quæ communiter propoſitio dicitur, oratio perfecta, quæ verè vel falſò ſignificat, vt leo nō eſt animal, homo diſputat. Eſt autem quædam ſimplex, quam Categoriā: quædā compoſita, quam hypotheticam alij vocant. Simplex eſt enunciatio conſtans ex ſubiecto, copula, & prædicato tanquam partibus præcipuis.

Subie-

LIBER

Subiectū id est, quo aliud dicitur, vt homo in hac propositione, homo est Dialecticus, quod aliquādo vna dictio est, aliquando vna integra propositio, quoties est cum relatiuo, qui, & quoties materialiter accipitur, vt fit in hac, homo, qui est iustus spernit mūdum, vbi totū id, homo, qui est iustus, locū habet vnius subiecti: similiter in hac, homo ē animal, est propositio, homo est animal, subiectū est, quia materialiter sumitur, & ī his vtrisque illud verbum, quod in tali propositione, quæ subiectū est, inest, dicitur minus principale. Copula est ipsū verbum, Prædicatum est id, quod de alio dicitur, sicut, dialecticus in illa propositione, homo est dialecticus.

Euenit aliquando propositiones non habere aliquod prædicatum, & tunc copula totalis prædicati locum habet, & huiusmodi propositio, de secundo adiacente dicitur, vt homo est: aliquādo præter copulam prædicatum aliud inest, & huiusmodi de tertio adiacente dicitur, vt Deus ē bonus.

Enunciatio Hypothesica est, quæ ex pluribus simplicibus principalibus, vel earum locum habentibus componitur, vt virtus est sequenda, & vitiū fugiendū, dicitur autem locū simplicium habentibus, quia enunciationes aliquādo fiunt ex orationibus, quæ licet simplices nō sint propositiones, earum

earum tamen virtutem habent, vt si homo stude-
ret esset doctus. Omissa igitur hypothetica, ad sim-
plicem manifestandam prius accedamus.

De Materia, forma, & qualitate, sim- plicis Enunciationis. Cap. XVII.

QUAE M A D M O D V M in re aliqua natura
li quatuor praecipue philosophi considerant,
Materiam nempe, ex qua res facta est. Formam,
per quam est. Passiones, & proprietates a tali re
procedentes, quas qualitates vocant, & denique
magnitudinem & dimensionem rei, quae quantitas
dicitur, ita proportione quadam haec quatuor in
enunciatione, quae compositum quoddam est, lo-
gici speculantur. Enunciationis materia est ordo
& habitudo quaedam inter subiectum, & praedica-
tum. Forma est ipsorum vnio & connexio, quam
verbum importat. Qualitates sunt, quod affirma-
tiua sit, quod negatiua, vera, aut falsa. Quantita-
tes autem, quod vniuersalis, particularis, aut in-
definita sit, vt suo ordine trademus.

Cum igitur Enunciationis materia sit habitudo
praedicati ad subiectum, fit, vt cum tripliciter pra-
dicatum se ad subiectum habere possit, triplex fit
& pro.

L I B E R

& propositionis materia. Prima est naturalis. Altera cōtingens. Tertia Remota. Naturalis est in qua prædicatū, vel est definitio subiecti, vel pars definitionis ipsius, vel subiectū est de definitione prædicati, vt homo est animal, homo est rationalis, homo est animal rationale, homo est risibilis. Similiter etiam harum negatiuæ. Contingens est quando prædicatum sic inest subiecto, vt possit non inesse, vel sic non inest, vt possit inesse, vt equus est albus, homo disputat. Remota est, quū prædicatum sic non inest subiecto, vt nunquam inesse possit, vt homo est leo, album est nigrū, & harum omnium negatiuæ: in eadem enim materia sunt negatiuæ, in qua & affirmatiuæ. De forma autem enunciationis nihil aliud, quam quod de verbo dictum est, tractare modo oportet.

Circa qualitatem autem, Enunciatio simplex in veram & falsam diuidi primo potest. Vera ē, quæ rem ita se habere significat, sicut se habet, vt homo est animal. Falsa, quæ aliter significat, quā res se habeat, vt homo est leo, nec eodem modo veritas vel falsitas in omni simplici enunciatione sumenda est. Enūciationes namque de præterito & futuro ex præsentis ratione dependent. tunc propositiō de præterito vera erit, si aliqua præsentis eiusdem præcesserit vera. Similiter & propositio

positio de futuro, si aliqua de p r æ s e n t i futura sit vera, & tales enūciationes de p r æ s e n t i, dicūtur propositiones de inesse, vt Petrus cucurrit, erit vera, si ista, Petrus currit, fuit aliquando vera. Similiter & ista antichristus erit, est vera, si aliquādo ista, Antichristus est futurus, sit vera.

Præterea est etiā propositio aliqua necessaria alia impossibilis, alia contingens. Necessaria est, quæ significat ita rē esse sicut est, nec aliter se res habere potest, vt homo est animal. Impossibilis, quæ aliter significat, quā res se habet vel habere potest, vt homo est leo. Cōtingens est, quæ significat rem sic se habere, qualiter se habere, & non habere potest, vt homo currit. Necessaria semper est vera, Impossibilis semper est falsa. Cōtingens aliquando vera, aliquando falsa. Propositio in materia Naturali affirmatiua est necessaria, vt homo est animal. Negatiua impossibilis, vt homo non est animal. In materia remota cōtra, negatiua necessaria, vt homo non est lapis, affirmatiua impossibilis, vt homo est lapis. In materia vero cōtingenti vtraq; contingēs & affirmatiua, & negatiua, vt homo currit, homo non currit. Enunciationum simplicium quædam affirmatiua, quædam negatiua. Affirmatiua est cuius copula principalis affirmatur, vt homo est animal.

Deus

L I B E R

Deus est verax. Negatiua, cuius copula principalis negatur, vt vitium non est virtus. Dico autem de copula principali, quod negetur, vel affirmetur non enim habenda est ratio copulæ minus principalis, quã superius explicuimus. Erit enim enunciatio affirmatiua, si copula principalis affirmatur, etiã copula minus principali negata, qualis est ista, qui mecum nõ colligit, dispergit: & contra erit negatiua, copula minus principali affirmata, si tamen principalis negetur, vt qui sequitur Christum, non ambulat in tenebris. Dico etiam, vt copula negetur, vel affirmetur; quando enim negatio vnicum extremum negat, quod fit in terminis infinitis, enunciatio affirmatiua erit, vt lapis est non animal, non homo est albus.

Sunt autẽ Enunciationes aliquæ, quæ duas habent copulas principales, & simplices sunt formaliter, quãuis virtute cõpositæ sint, vt Petrus fuit, & est iustus: homo viuit, & viuet, & in his accidit aliquando vnã copulam affirmari, & alterã negari, vt Petrus non venit, sed veniet; homo viuit, aut non viuet, & tales ppositiones, quamuis formaliter mixtæ sint, quia partim affirmatiuæ, partim negatiuæ sunt; tamẽ virtute vel affirmatiuis vel negatiuis ad scribendæ sunt. Pro quarũ cognitione hæc regula est obseruanda, vt si fuerit sub
disiun-

disiunctione, adscribatur negatiuæ, vt Petrus nō
 uiuit, vel citò morietur: si autem sub copulatione
 adscribatur affirmatiuæ, vt Petrus studet, & non
 studebit. Et hoc est quod alij aliter dicunt, nempe
 si talis propositio infert in bona cōsequētia affir-
 matiuam simplicem, ipsa est affirmatiua, qualis ē
 illa sub copulatione, valet enim Petrus studet, &
 non studebit, ergo Petrus studet: quòd si ipsa in-
 feratur ex negatiua simplici, erit etiam negatiua,
 qualis est illa sub disiunctione, valet enim; Petrus
 non uiuit, ergo Petrus nō uiuit, vel citò morietur,
 nam disiunctiua ex vna parte inferri potest.

Ad hoc genus Enunciationum reducuntur illæ,
 in quibus est multitudonegationum, est enim ma-
 lignantis naturæ, Quicquid post se inuenit, negat,
 & oppositum reddit: si inuenit affirmatū, negat,
 vt homo non est lapis: si inuenit negatum, iterum
 negat, & virtute affirmatum reddit, negare enim
 negatū est virtute affirmare, vt nullus homo non
 est animal, id est, omnis homo est animal: vnde di-
 ci solet, paritas negationum affirmat, imparitas
 negat, sed hoc intellige virtute, nam semper ne-
 gatio negat, negat autem id solum, quod post se
 est, vt homo non est bonus, illa negatio nō negat
 subiectū, sicut ista, nullus homo est bonus, nullus
 impius est gratus Deo.

E

De

De Quantitate Simplicis Enuncia-
tionis. Cap. XVIII.

ENUNCIATIO simplex secundum quantitatem, quadruplex est: quaedam vniuersalis quaedam particularis quaedam Indefinita, quaedam Singularis. Vniuersalis est, in qua subiectum est terminus communis signo vniuersali determinatus, vt omnis homo appetit bonum, nullus impius habet pacem. In his denotatur quod omni individuo subiecti praedicatum competit, vel ab eo remouetur. Particularis est, in qua subiectum est terminus communis aliquo signo particularis determinatus, vt aliquis homo disputat, in qua denotatur quod non omni praedicatum conueniat, & non ab omni remouetur. Indefinita, cuius subiectum est terminus communis communiter acceptus, nullo tamen signo determinatus, vt homo currit. Haec autem indefinitae in materia naturali aequivalent vniuersalibus, & earum frequens est in scientijs vsus, vt homo est animal, huic aequiualeat, omnis homo est animal. Singularis est, in qua subiicitur terminus singularis, vel terminus communis signo demonstratiuo determinatus, vt Paulus fuit decapitatus, iste homo est iustus.

In his omnibus diligenter attende, non esse habendam rationem prædicati, sed subiecti; quantumcunq; enim prædicatum sit cõmune, si subiectum singulare sit, & Enunciatio singularis erit, vt Petrus est homo, seu, Petrus est omnis homo. Similiter etiam, si subiectũ commune sit, quanuis prædicatum sit singulare, enunciatio communis erit vt aliquis homo est Paulus. Cũ igitur triplex sit Enunciationis facta diuisio secundum species aliquo modo, cũ in Categoricalam, & Hypotheticam. Secundum qualitatem, cum in Veram, vel falsam, Affirmatiuam, & negatiuam. Secundũ quantitatem, cũ in Vniuersalem, Particularem, Indefinitam, & Singularem diuisa est, triplex erit etiam interrogandi & respondendi modus. Quæ Enunciatio est ista? Qualis Enunciatio est ista? Quanta Enunciatio est ista? Ad primum Responde, esse Categoricalam, vel Hypotheticam. Ad secundũ per qualitatem esse verã vel falsam, affirmatiuam, vel negatiuam. Ad tertium, Responde per quantitatem, esse Vniuersalem, Particularem, Indefinitam, vel Singularem.

De Enunciatione Hypothetica.

Cap. XIX,

E 2

Supra

L I B E R

S V P R A, quid esset Enunciatio Hypothenica, definiuimus. Est enim ex simplicibus Enunciationibus, vel ex complexis locum simplicium habentibus, media aliqua coniunctione composita. Huius tres sunt species, Conditionalis, Copulatiua, Disiunctiua. Cōditionalis est, in qua una parte concessa posterior sequitur, vt si homo currit, homo mouetur. Copulatiua, in qua cōiungūtur partes per cōiunctionem copulatiuā vt, Deus est bonus, & iustus saluatur. Disiunctiua, in qua partes iunguntur per copulam disiunctionis, vt ego moriar, vel tu non viues.

Conditionalis diuidi solet in Causale, rationalem, & particulariter conditionalem. Causalis, in qua coniunctio est causalis, vt quia Sol lucet, dies est. Rationalis, in qua est cōiunctio illatiua, vt sol lucet, ergo dies est. Conditionalis, in qua coniunctio est cōditionalis, vt si sol lucet dies est. Hæ autem tres communiter conditionales dictæ & cōsequentia quædā & simul enunciationes sunt. Cōsequentia, quia in eis vnum ex alio denotatur inferri: enunciationes, quia in eis verum vel falsum exprimitur. Vt consequentia sunt, bonæ vel malæ dicuntur, & ex antecedenti, & consequenti cōstant. Est autē antecedens in conditionali & causalis, quod immediatum est post coniunctionem, quale

quale est id, Sol lucet, in his, si sol lucet, dies est, quia Sol lucet, dies est, reliquum est consequens. In Rationali verò, quod antecedit coniunctionem, antecedens est. Earum autem trium rectitudo, vel vitiū, vbi in bona, vel mala consecutione vnius ex altero consistit, vt superius diximus. Qua partes verò Enunciationes sunt, veræ, vel falsæ, necessariae, impossibiles, & contingentes sicut reliquæ dicuntur. Et quātum ad hoc, Rationalis à Copulatiua non differt, ita vt possimus quatuor species Enunciationis Hypotheticæ constituere. Copulatiuam, Disiunctiuam, Propriè conditionalem, & Causalem.

Ad Copulatiuam multæ Enunciationes reducuntur, hæ nēpe, in quibus est aliquod aduerbiū temporis vel loci, vel cōiunctiones aduersatiuæ, vel relatiua, vt dum lego vos auditis: vbi est magister, est discipulus: Paulus est sanctus, sicut Petrus: tanta est turris quantus mons; qualis pater, talis filius, & multæ aliæ huiusmodi. Hic autem Hypotheticam pro composita Enunciatione accipimus, quamuis antiqui aliter eo vocabulo vsi sint vt inferius trademus.

Harum veritas, & falsitas nō eodem modo in omnibus pensanda est. Veritas enim Copulatiuæ & Rationalis in suarum partiū omnium veritate

L I B E R

confistit, vt tunc Copulatiua vel Rationalis vera sit, cū omnes eius partes veræ sunt. Vnde ista vera; Ignis est calidus, & aer est humidus, terra autem sicca. singulæ enim partes veræ sunt. Eius autem falsitas ex partium falsitate, siue omniū, siue vnius solum puenit, adeo vt si Copulatiua quatuor, aut quinque partes aut plures habeat, inter quas vna inueniatur falsa, tota etiam copulatiua falsa erit, qualis est ista, terra est grauis, & ignis leuis, & aqua non est elementum, tota est falsa, cū tertia eius pars falsa sit.

Disiunctiua autē vera est, cū vna eius pars ē vera, adeo vt si plures partes veræ simul aut falsæ sint, tota etiam disiunctiua falsa sit: vnde hæc vera est, ignis est calidus, vel non est calidus, Petrus stat, vel non stat: hæc autem falsæ, homo est animal, vel homo est risibilis, quia vtraque pars vera. Similiter, homo non est animal, vel homo non est risibilis. ita sentiebant antiqui Græci, & Latini de disiunctiuæ veritate, vel falsitate, quamuis recentiores non admodum propriè Disiunctiuis vtentes existimant Disiunctiuam, cuius nō solum vna pars, sed etiam omnes veræ sunt, & ipsam etiā esse verā; præsertim, quādo disiunctiuæ fiunt ex partibus inter se nō oppositis, vt Petrus ambulat, vel Paulus studet, tūc autē falsa est solū
disiun

disiunctiua, cū omnes partes falsæ sunt.

Conditionalis autē veritas solū in illatione cōsistit, vt illa sit Cōditionalis vera, quæ cōsequētia sit bona, illa verò falsa, quæ Consequētia sit mala, siue propositiones veræ sint, siue falsæ: propterea dici solet, Conditionalis nihil ponit in esse; vnde ista vera est, nullo homine currente, si homo currit, mouetur, cum sit recta illatio, ista verò falsa, etiam homine currente, si homo mouetur, homo currit, cū non sit recta illatio.

At Causalis plura petit ad sui veritatem, nempe, quod vtraque pars sit vera, & antecedens sit causa consequentis, adeò vt ex vnius horum defectu falsa sit; vnde ista est vera, quia ignis est calidus, ignis est leuis, non solū quia vtraque pars vera est, sed etiam, quia antecedēs, scilicet, ignis est calidus, est causa consequentis, quod ignis sit leuis. Ista verò est falsa, quia fumus est, ignis est; fumus enim non est causa ignis: Similiter & ista falsa est, nullo homine currente, quia homo currit, homo mouetur, cum prior pars sit falsa. Hæc omnia intellige in affirmatiuis Hypotheticis, quæ negatiuæ opposito modo se habent. Sunt enim ad affirmatiuam rationem examinandæ. Negatiua enim est falsa, cuius affirmatiua vera: vera autem, cuius affirmatiua falsa.

De reliquis Accidētibus Hypotheti-
cæ Enunciationis, Cap. XX.

NON solum Hypotheticæ Enunciationes ve-
ræ aut falsæ, sed etiam necessariæ, impossibi-
les, & contingentes sunt, ac reliqua accidētia, quæ
simplicibus insunt, participant, quamuis non eo-
dē modo omnibus accidāt. Copulatiua enim Ne-
cessaria est, cū omnes eius partes necessariæ sūt,
qualis est ista; homo est animal, & Deus est vnus.
Illa autem Contingens est, cuius vtraque pars est
Contingens, & compossibilis, vt homo studet, &
leo currit. Dico autem, vt pars vtraque sit cōpos-
sibilis, id est, vt simul vera, vel simul falsa esse pos-
sit, nam cū incōpossibilis est, id est, vt simul ve-
ra, vel falsa esse non possit, quamuis vtraq; pars
sit Contingens, Copulatiua non erit Contingens,
sed poti9 impossibilis, qualis est ista, Petrus stat,
& Petrus non stat, similiter ista, ego lego, & ego
non lego. Potest etiam copulatiua cōtingens es-
se, quando vna pars est necessaria & altera Con-
tingens, qualis est ista, homo est animal, & equus
currit; nam ratione vnus partis contingentis po-
terit tota copulatiua aliquando esse vera, aliquā-
do falsa. Vera quidem, cū contingēs simul cum
nece

necessaria fuerit vera: tunc enim vtraque pars vera erit falsa aut, cum sola contingens, fuerit falsa, manente etiam necessaria vera; quia ex vnius falsitate tota copulatiua fit falsa. Illa vero est Impossibilis cuius vel omnes partes sunt impossibiles, vel solum vna pars, vel tandem vtraque pars fuerit contingens, sed Incompossibilis, ut diximus; unde ista est impossibilis, homo non est animal, & homo non est rationalis, est enim vtraque pars impossibilis. Similiter & ista, homo non est animal, & equus est hinnibilis, est enim vna pars impossibilis. Tandem & ista, Petrus stat, & Petrus non stat, quia cum vtraque pars sit contingens per se, est tamen incompossibilis. Idem iudicium est de Rationali sicut de Copulatiua.

Disiunctiua autem Necessaria est, cuius partes incompossibiles sunt, siue vtraque sit contingens, siue vna necessaria, & altera impossibilis, quales sunt istae, homo est animal, vel homo non est sensibilis. Petrus stat, vel Petrus non stat. Contingens cuius vtraque pars contingens, & compossibilis, vel cuius vna pars contingens, quales sunt istae, Petrus currit, vel aliquis homo studet, est enim vtraque pars contingens & compossibilis. similiter homo non est animal, vel equus currit, est enim vna pars contingens, Similiter ista eadem ratione, homo est

LIBER

est animal, vel equus currit, contingens est, cum possit esse vera, vel falsa; quamuis secundum recentiores sustinētes veram esse disiunctiuam, cum vtraque pars est vera, ista vltima necessaria est, quia vna pars est necessaria.

Impossibilis autem Disiunctiua est, cuius vtraque pars impossibilis, qualis est ista, vel homo non est animal, vel homo non est rationalis; quamuis secundum antiquos etiam Disiunctiua, cuius est vtraque pars necessaria est impossibilis, vt ista, vel homo est animal, vel homo est rationalis.

Conditionalis autem, & Causalis, cum precipue in illatione quadam consistant, maxime earum contingentia, necessitas, vel impossibilitas secundum illationem pensandae sunt, vt conditionalis sit necessaria, in qua vnū ex altero necessario sequitur, vt homo currit, homo mouetur. Impossibilis vero, in qua vnū ex altero sequi non potest, vt si ignis esset calidus, ignis frige faceret. Contingens, vero in qua vnum contingenter ex altero sequitur, hoc est, aliquando sequitur, aliquando non sequitur, vt si Petrus assidue lectionibus interit, euadet doctus. Vnū autem praeter hoc habet Causalis, vt praeter illationem vnus ex altero tanquam ex causa, vt diximus, habeatur ratio partium, sicut in Copulatiua. quamuis enim vnū ex altero neces-
sario

sario sequatur tanquam ex causa, si pars vtraque necessaria non sit, Causalis non erit necessaria, sed contingens vel impossibilis, vnde ista contingens est, quia homo currit, homo mouetur, ista impossibilis, quia ignis est frigidus, ignis est grauis. Hæc pari ratione intelligenda sunt in affirmatiuis, nam negatiuæ ex harum ratione discernuntur, vt sic negatiua impossibilis, cuius sit affirmatiua necessaria, & negatiua necessaria, cuius affirmatiua impossibilis & negatiua contingens, cuius affirmatiua contingens.

De affirmatione & Negatione, ac Quantitate Hypotheticæ. Cap, XXI

VT autem inter has, quæ affirmatiuæ, quæ negatiuæ sint dignoscatur, duo obseruanda sunt. Alterum est, Coniunctionem in his se habere sicut in simplicibus enunciationibus verbum principale, vt quemadmodum simplex non dicitur affirmatiua nec negatiua, ob extrema solum affirmata vel negata, sed propter Copulam principalem, ita Hypothetica non dicatur affirmatiua, vel negatiua propter simplices, ex quibus componitur, sed pro ratione coniunctionis eas connectentis, quæ si negata fuerit, & Hypothetica negatiua erit; si affirmata, affirmatiua; vnde ista est affirmatiua, si nullus homo

L I B E R

homo currit, nullus homo mouetur, quia coniunctio non est negata, ista vero negatiua, Non si homo mouetur homo currit. Idem in alijs intelligendum est. Alterum, quod obseruari debet, huiusmodi est, Negationem, quae conditionalis, & Causalis negat, non negare simplices Enunciationes, ex quibus componuntur, sed unionem illarum, vt qui dicit, Non quia fumus est, ignis est, non negat quod sit ignis, & fumus; sed quod non sit ista unio, & sequela, quod fumus sit causa, vt ignis sit: similiter in ista, Non si homo mouetur, homo currit. At in Copulatiua, & Disiunctiua negatio totum negat, & conjunctionem, et partem: vnde Copulatiua negata aequiualeat Disiunctiuae, ex oppositis partibus & contradicentibus. Similiter & Disiunctiua negata Copulatiuae, vt non homo currit, & homo mouetur, huic aequiualeat, nullus homo currit, vel nullus homo mouetur. Et haec; non homo currit, vel mouetur, illi, nullus homo currit, & nullus homo mouetur. Negatiua enim copulatiua disiunctiuae affirmatiuae, & disiunctiua negatiua copulatiuae affirmatiuae ex oppositis partibus aequipollent.

Circa quantitatem vero Hypothesis, proprie nec uniuersales, nec particulares secundum se sunt. cum enim quantitas Enunciationis in subiecto respectu praedicatorum sit, haec autem praedicatum non habeant,

beant, nō enim vnum de alio prædicant, sed quãdam Enunciationū connexionē important, fit, vt singulares sint reputandæ, & solã contradictoriã fortiantur oppositionē. Quod si aliquando vniuersales, aut particulares vocãtur, id est, per quãdam partium denominationē, quomodo Syllogismi vniuersales, vel particulares iuxta propositiones, ex quibus constant, dici solent. Præter hæc aut vnū est attédédū, esse quasdã Hypotheticas, quæ ex alijs etiã Hypotheticis cōponūtur, & hæ iudicandæ sunt secundum coniunctionē principalem. Dicitur autē ea principalis, quæ alias cōnectit, vt ista Copulatiua est, si homo currit, homo mouetur, & si homo studet, euadet doctus, duæ enim Conditionales per copulatiuam cōiungūtur, similiter in alijs, quæ multis modis esse possunt; Tunc autem veritas & falsitas, Contingentia, & reliqua in istis debent considerari secundū Hypotheticas, ex quibus componuntur, sicut in illis Hypotheticis, de quibus locuti sumus, erat consideratio partium simplicium. Atque hæc de Enuntiatione tam simplici, quam con-

iuncta dicta sufficiant.

FINIS PRIMI LIBRI.

INTRO

INTRODV

CTIONIS IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS LIBER. II.

De Suppositione. Cap. I.

V M de Terminis, & Propositione hucusque tractatum sit. de his, quæ terminis accidunt, differere oportet. hæc autem sunt. Suppositio, Ampliatio, Restrictio, Alienatio, Diminutio, & Appellatio. Suppositio igitur est usus termini pro se, vel pro suo significato, ut in hac propositione, Homo est animal, vox illa, homo, loco rei constituitur. At vero in hac, Homo est nomen, non pro re aliqua, sed pro se sumpta est. Voces enim non solum rerum signa sunt, sed earum loco, dum de rebus disputamus, substituuntur; cum res in disputationem proferre non semper possimus, hoc tamen privilegio ipsæ voces gaudent, ut quando de eis disputatio fit, per easdem differamus, nihil earum loco collocantes.

Ex quo duplex exoritur vocum suppositio; Altera quando vocibus rerum significatarum loco utimur. Altera cum pro se ipsis sumuntur. Prior Formalis, Posterior, Materialis est. Suppositio
 materia

materialis, est vsus termini pro se, qualiter subiectum supponit in hac propositione, Homo é vox, huius suppositionis indicium est, cum prædicatū ipsi voci, non rei per vocem significatæ conuenire denotatur, vt in illa propositione prædicatū, vox nō rei significatæ per illam vocē, Homo, sed ipsi voci inest, propterea talis vox. Homo, materialiter supponit.

Suppositio Materialis duplex est, quædam Intrinseca, quædā Extrinseca. Intrinseca est vsus termini pro se, secundū id, quod sibi naturaliter inest, id est, quādo voci attribuius ea, quæ nō ex significatione ei adueniūt, vt Homo est sonus, Leo est vox, quæ suppositio etiam vocibus nō significatiuis inest. Extrinseca est vsus termini pro se secundū id, quod ei ex significatione prouenit, id fit, cū de vocibus aliquid enunciamus, quod illis, vt significatiuæ sunt, inest, vt Homo est nomen. Disputat est verbū. Hæc autē suppositio in vocibus significatiuis tantum reperitur. Suppositio autem Formalis est vsus termini pro re quā significat, cuius quædam Propria, quædā Impropria.

Suppositio propria est vsus termini pro re, quam propriè significat, id est, ad quā significandam primo est impositus, sicut supponunt Termini in hac propositione, Homo currit: Impropria est vsus

L I B E R

termini pro re quã impropiè significat, id est, ad quam significandam per similitudinem, vel figuram aliquam à propria significatione trãsfertur, vt iste homo est pictus, Iste homo est Nero, similiter de alijs figuratis locutionibus. Suppositio Propria, quãdam est Simplex, quãdam Personalis. Simplex est vsus termini pro suo tantum immediato significato, id est, pro re, quam primo ex se repræsentat, vt hæc vox homo, in ista propositione, Homo est species. Supponit enim nõ pro Petro, aut Paulo, vel alio quouis individuo, sed pro homine in communi. Suppositio Personalis, est vsus termini pro suo mediato significato, vt Homo vincit, vbi, Homo, non pro homine in cõmuni, sed pro inferioribz, scilicet, Petro, vel Paulo sumitur.

Personalis quãdam Discreta, quãdam Communis. Discreta, est vsus termini singularis personaliter accepti, vel termini communis signo demonstratiuo determinati, vt Petrus studet, hic homo contemplatur. Dico autem, Personaliter accepti, quia terminus singularis aliquando simpliciter supponit, vt in hac Petrus est individuũ, quod tunc fit, cùm non licet ex ipso inferre speciem aut genus. non enim dices, Petrus est individuum, ergo homo, vel animal est individuum.

Perso-

Personaliter autem supponit, cū illa licet inferre valet enim, Petrus disputat; ergo homo disputat, & animal disputat. Suppositio Communis est vsus termini cōmunis pro suis inferioribus, vt Omnis homo appetit scire; vbi Homo pro singularibus hominibus accipitur.

Huius quædam est Accidentalís, quædam Naturalis. Accidentalís est vsus termini pro omnibus inferioribus secundum exigētiam temporis, quod importatur per copulá suæ propositionis, vt Omnis homo scribit, vbi subiectū pro præsentibus solum secundum tempus illius verbi supponit. Naturalis est vsus termini pro omni suo inferiori significato, vt Omnis homo est animal: supponit enim homo, nō solum pro præsentibus, sed pro omnibus secundum quodcūque tēpus, quod in propositionibus necessarijs fit, quæ suppositio alibi est examinanda.

De suppositione communi, & signis indicatibus eam. Cap. II.

SUPPOSITIO communis, quæ vsus termini pro suis inferioribus est, quædam est Distributiuā, quædam Copulata, quædam est Determinata, quædam verò Confusa.

F Supposi

LIBER

Suppositio Distributiva est usus termini communis pro omnibus suis significatis copulatiue sumptis. Tunc autem terminus pro suis significatis copulatiue sumitur, quando pro illis ita accipitur, ut in singula seorsum respectu eiusdem prædicati, vel subiecti in propositione copulativa resoluitur, ut subiectum in hac, Omnis homo currit, sic enim est resoluendum: Iste homo currit, & Iste homo currit, & iste homo currit, & reliqua demonstrando singula inferiora cum eodem prædicato. Suppositio Copulata est usus termini communis pro suis significatis collectiue sumptis, quod fit, cum pro illis seorsum respectu alicuius subiecti, vel prædicati non accipitur, sed pro omnibus simul media coniunctione copulativa, ut Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, id est, Isti Apostoli, & isti, & alij simul sunt duodecim. Suppositio Determinata est usus termini communis pro omnibus suis significatis disiunctiue, quod tunc fit, cum in singula seorsum respectu subiecti, vel prædicati vni in propositione disiunctiva resoluitur, ut subiectum in hac, Aliquis homo currit, sic enim est resoluendum: Iste homo currit, vel iste homo currit, & reliqua similiter singularia. Suppositio Confusa est usus termini communis pro omnibus suis inferioribus disiunctim, quod fit, cum pro omnibus simul

simul

simul, & non seorsum respectu vnius subiecti vel prædicati sumitur, vt subiectum in hac. Ad equitandum requiritur equus, est enim resoluendum: requiritur ad equitandum iste equus, vel iste, vel alius, non tamen de singulis seorsum dices. Iste equus requiritur, vel iste equus requiritur, quia omnes istæ singulares sunt falsæ.

Cum igitur tot suppositiones existât, æquum est, vt quomodo termini supponant, ostédamus: at quoniam suppositionum varietas ex vi aliquorum signorû, quæ in propositionibus sæpe sunt, prouenit, horum distinctionem & naturam primò aperiamus. Sunt aliquæ voces, quæ terminis adiunctæ eorum suppositiones variant, & aliter eos significare faciunt, quæ signa quãtitatis dicuntur. inter hæc quædã Nomina, quædã Aduerbia, reperiuntur. Nomina, vt Omnis, Nullus. Aduerbia, vt Sæper, Nunquam. Similiter quædam Syncategorematica, vt Omnis, Non, Et, Vel. quædam Mixta, vt Nemo, Semper, Nullibi. Item quædam Affirmatiua, vt Omnis, Semper. quædam Negatiua, vt Nullus, Nullibi. Denique, quædam Vniuersalia, vt Nullus, Omnis, Et, Semper. quædam Particularia, vt Aliquis, Aliquando, Vel. Inter mixta vniuersalia computantur aduerbia numeralia, vt Bis, Ter, similiter & nomina, vt

L I B E R

Duo, Tria, Quatuor, quando alijs nominibus nō iunguntur, alijs enim adiuncta Syncategoremata vniuersalia sunt, sicut, & Omnis, Quicumque, & similia, quæ omnia aliquando diuisiue, aliquando collectiue sumuntur. Diuisiue cum licet seorsum singularia separare respectu eiusdem prædicati, vt Quatuor homines, siue omnes homines currunt. Tunc enim licet resolvere. Iste currit, & iste currit. Collectiue autem, cum non licet seorsum resolvere, vt Quatuor homines portant totum pondus, Omnes ciues sunt mille,

Præter hæc sunt alia signa partim vniuersalia partim particularia, ac proinde Media dicuntur: includunt enim particularitatem, & vniuersalitatem, vt Alter, Neuter, Vterque; Omne pro speciebus singulorum, resoluntur. n. per, Et, quæ vniuersalitas dicitur, & per, Vel, quæ particularitas est, vt alter oculus est dexter, id est, omnium duorum iste, vel ille. Neuter, id est, aliquorum duorum, neque iste, neque ille. Vterque, id est, aliquorum duorum, iste & ille; similiter, Omne animal fuit in arca Noe, id est cuiusque speciei animalis hoc vel illud indiuiduum fuit, & hæc signa Incōpleta dici solent: hæc intellige quando incompletè sumuntur, aliquando enim completè sumuntur, & tunc distribuunt pro omnibus singularibus. hæc etiam omnia inte
llige

Illegit de signis non impeditis, aliquando enim simul duo concurrunt, & vniuersale fit particulare, & particulare vniuersale, de quibus tradetur cognitio, cum de Aequipollentijs disseremus.

De regulis indicantibus suppositiones ratione signorum, Cap. III.

PROPOSITIS varijs signis, à quibus terminorum suppositio dependet, superest, vt regulas assignemus, quibus diuersorum signorum variaz manifestentur suppositiones.

Sit igitur prima Regula. Signa mixta vniuersalia tam affirmatiua, quàm negatiua distribuunt categoriae inclusum in se, particularia illud verò determinant, vt semper, id est, in hoc tempore, & in hoc tempore, et reliquo. Nunquam, nec hoc tempore, nec hoc tempore. Aliquando, hoc vel illo tempore. At in terminos propositionis, in qua sunt, variam potestatem habet. namq; negatiua distribuunt omnes sicut suum categoriae, vt nunquam homo est leo, subiectum & praedicatum huius distributiue supponit virtute illius mixti negatiui, vt sit sensus, omni tempore nullus homo est leo: affirmatiua verò vniuersalia confundunt, vt semper homo est albus, extrema confusa manent. At in

LIBER

his, quæ particularia sunt affirmatiua, vt aliquādo homo est albus, extrema supponunt, ac si nullum signum ibi esset.

Secunda regula. Terminus communis communiter supponēs, si sine signo sit, vel cum signo Syncategorematico particulari, supponit determinatè, vt homo currit, aliquis homo legit. Petrus vel Paulus studet. hoc enim subiectum complexum determinatè supponit, Cum autem in propositione signa Syncategorematica sunt & vniuersalia, tūc affirmatiua sibi proximos terminos distribuunt, remotos post positos confundunt, negatiua verò post positos omnes distribuūt, vt Omnis homo est animal. Homo distribuītur. Animal confunditur. Nullus homo est animal totum distribuītur. Hoc intelligi debet, quādo affirmatiua vniuersalia diuisiue tenētur eū enī sumūtur collectiue, proximos sibi terminos copulatiue supponere faciunt, vt Quatuor homines portāt totum pondus. Tunc autem maximè copulatiue sumuntur, cum singulis illius termini inferioribus, cui iunguntur, nihil per se denotatur inesse, vt diximus, sed simul omnibus.

Tertia Regula. Verba, quæ suam actionem in terminū communem primò applicant, virtutem habent proximos sibi confundēdi, vt Promitto
tibi

tibi equum, Parisijs veditur piper, quæ dicuntur signa specialia confusionis, & demum quicunque terminus ex alterius resolutione dependet, confusus manet, vt Bis cantavi Missam. Ad equitandum requiritur equus, vbi ille terminus, Missam, pendet ex resolutione aduerbij: & terminus, equus, ex resolutione gerundij.

Quarta Regula. Quoties obliquus cum recto cõiungitur í vno extremo, iudicandum é de obliquo ac si vnũ esset extremũ per se, quantũ ad suppositionẽ, vnde in hac, Equus hominis currit, determinatè supponit. In hac verò Equus cuiuslibet hominis distributiue. In hac vero. Omnis equus hominis, cõfusè, nec refert in hoc, quod ante, vel post rectũ cõstituat. Hæ regulæ Suppositiones terminorũ à signis singulis proueniẽtes indicat. Quando autẽ bina cõcurrunt, tunc obseruandum est.

Quinta Regula. Cũ virtus duorum signorũ cadit supra aliquẽ terminum, tunc vel sunt eisdẽ virtutis, vel diuersæ. Si diuersæ fuerint, signũ determinans maiorem habet virtutem, quã confundens, & distribuẽs: vnde in hac, Omnis homo est aliquod animal, & in hac, Nullus homo est aliquod animal prædicatum determinatè supponit signum verò distribuens maioreẽ habet virtutem, quam confundens vnde in hac. Omnis homo nõ

est animal, prædicatū distributiue supponit. hæc præsertim respectu prædicati intelligenda sunt, nam respectu subiecti, maior est virtus distribuētis, vt patet in hac, non quidam homo currit: subiectū enim distribuitur. Quando verò duo signa eiusdem virtutis sunt, nempè quia vtrumque distribuit per se, mutuò se impediunt, & determinati æquivalent: vnde in hac, Non omnis homo est animal, subiectum determinatè supponit, quia æquiualeat isti, Aliquis homo non est animal, hoc intellige respectu subiecti, nam cū talia duo suprà prædicatum cadunt, illud supponere confusè faciunt, vt in hac, Nullus homo nō est animal, quæ isti æquiualeat, Omnis homo est animal.

Sexta Regula. Signa incompleta immediatos terminos incompletè distribuunt, id est, partim vniuersaliter, partim particulariter supponere faciunt, vt superius diximus, & inferius in eorū resolutione magis manifestabitur. Alia signa sunt præter ista, quæ partim affirmatiua, partim negatiua sunt, vt Præter, Tantū, & alia quæ exponibilia dicuntur, de quibus in Tertio libro disseremus.

De Resolutione Suppositionis Terminorum. Cap. IIII.

Diale.

DI A L E C T I C I ad manifestandam suppo-
 sitionis vim & varios propositionum sensus
 ex diuersa terminorum suppositione prouenien-
 tes, in qua maximè earum veritas, seu falsitas cõ-
 sistit, vtuntur Resolutione quadam, quam Ascen-
 sum, & Descensum vocant. Est autem Ascensus à
 singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersa-
 le progressio. Descensus verò ab vniuersali ad sin-
 gularia progressio, vt iste ignis calefacit, & iste ca-
 lefacit. &c. ergo omnis ignis calefacit: vel descēde-
 do. Omnis ignis calefacit, ergo iste calefacit, & is-
 te calefacit. Maximè autem vtimur Ascensu, quā-
 do veritatē alicuius vniuersalis ppositionis pro-
 bare, & manifestare volumus, propterea oportet
 vt omnia singularia quoad fieri possit enumere-
 mus, præsertim cum sub distributo ascendimus,
 tunc autem sufficiēter enumerantur singularia,
 quando ex his quæ nobis nota sunt, cum proba-
 bilitate aliorum sic se habentium procedimus, vt
 si dicas, iste ciuis huius vrbis est albus, & iste ē al-
 bus, nec apparet vllus qui non sit albus, etiā si om-
 nes non numerentur, infertur. Omnis ciuis huius
 vrbis est albus, quia probabile est reliquos, qui nō
 apparent, nec numerantur, esse albos, cum maior
 pars visa sit alba. Descēsu autē vtimur ad vniuer-
 salis alicuius falsitatem ostēdendā, propterea nō
 semper

LIBER

semper oportet ad omnia singularia descendere sub vniuersali distributo, cū falsitas ex vnius singularis defectu, veritas aut ipsius vniuersalis ex omnium singularium positione proueniat.

Tam Ascensus, quàm Descensus quadruplex est; Copulatiuus, Disiunctiuus, Copulatus, Disiunctus. Copulatiuus est, in quo singularia seorsum respectu vnius subiecti vel prædicati sumuntur in propositione copulatiua, vt iste homo est animal, & iste homo est animal, & reliqui singuli, ergo omnis homo est animal; hæc auté Resolutio debetur termino supponenti distributiue. Disiunctiuus est, in quo singularia singula per se respectu subiecti, vel prædicati vnius sumuntur in propositione disiunctiua, vt iste homo currit, vel iste homo currit, ergo homo currit, & hæc debetur termino supponenti determinate. Istæ auté duæ resolutiones ad veritatē & falsitatem propositionis manifestandā, & probandam conducunt. Maxime autem interest inter Ascensum copulatiuum, qui debetur termino supponenti distributiue, & Disiunctiuum, qui debetur supponenti determinate. Cum enim vterq; ad veritatē propositionis communis probandam, & declarandam ordine tur, necesse est, vt singularia per quæ ascēditur, vera sint, cum discrimine tamē: in disiunctiuo enim suffi-

fufficit vnius singularis veritas ad propositionis communis veritatē, vt Homo currit, vera est, fi vel vnū singulare currat; propterea non oportet multa singularia numerare. At in copulatio nō vnius solūm, sed omniū singularium, quæ sub illo termino sunt, veritas ē necessaria ad vniuersalis veritatē, propter ea omnia in Ascēsu annumerare oportet. Oppositū autē obseruandū est in Descēsu, quo ad vniuersalis falsitatē ostēdendā. Tūc enim in disiunctio per omnia singularia descēdere oportet, cū vnius aut plurium singulariū falsitas propositionē particulare falsam efficere non sufficiat. in copulatio verò, vel ad vnū singulare satis erit descendere, propositio enim vniuersalis ex vnius singularis falsitate falsa fit.

Præter has Resolutiones duas Dialectici duas alias assignāt, quibus suppositionis Copulatæ, & confusæ vim manifestent, ponuntq; Ascēsum, & Descēsum, Copulatum, & Disiunctum. Copulatum est quū omnia singularia simul sub copula cōiunctiua respectu vnius prædicati sumuntur, vt Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, id est, Isti apostoli, Et isti, & alij simul sunt duodecim. Quæ resolutio debetur termino supponenti collectiue. Disiunctus est, quum omnia singularia sub disiunctiue sumuntur, ita vt nō liceat quodlibet per se sumere,

sumere, vt Ad equitandū requiritur equus, id est, requiritur iste, vel iste equus, in quo à disiunctiuo differt, sicut & copulatus à Copulatiuo. In Copulatiuo enim & Disiunctiuo singula singularia per se cum prædicato sumimus, quod fit in propositione copulatiua vel disiunctiua. At in Disiuncto & copulato singularia omnia simul cum vno prædicato in propositione categorica constituimus. Ascensus & Descensus Copulatiuus, & Disiunctiuus quidam est Affirmatiuus, qui sub propositione affirmatiua fit; quidam Negatiuus, qui sub propositione negatiua: in illo singularia per propositiones affirmatiuas, in hoc per negatiuas enumerantur.

De Regulis circa ordinem Resolutionis, Cap. V.

VT propositionum veritas nota fiat, resoluedi ordinem aduertere oportet, qui sequentibus propositionibus manifestatur.

Prima propositio. Nullus terminus supponēs Materialiter, Simpliciter, vel Singulariter vllam habet singularium resolutionem: vnde in his Homo est species, Leo est nomen, Petrus sedet, subiecta resoluenda non sunt.

Secūda propositio. Sub termino, vel aggregato
suppo

supponenti collectivè, non est resolutio copulativa faciendâ, nec sub confusè supponenti, distinctiva, vt Iste, & Iste sunt duo, non dices, ergo iste est duo. Similiter non dices, Parisijs & Romæ venditur piper, ergo Parisijs & Romæ venditur hoc piper, vel venditur hoc piper.

Tertia Propositio. Non est resolutio faciendâ sub duobus terminis simul, sed sub vno prius, & dū sub illo Resolutio fit, alter immotus, id est, eodem modo se habens, maneat, vt Omnis homo est omnis homo, sic resolve, Iste homo est omnis homo, & Iste homo est omnis homo. Non autē sic, Iste homo est Iste homo, & iste homo ē iste homo

Quarta propositio. Terminus Mixtus vniuersalis affirmatiuus, vel negatiuus, prius in se resolvendus est copulatiuè ratione categorematis in eo inclusi, quam resoluantur termini propositionis, vt semper homo currit, hoc tēpore homocurrit, & hoc tempore homo currit. Nunquā omnis homo currit, nec hoc tempore omnis homo currit. Bis cantauit Missam, semel cantauit Missam, & iterum semel cantauit Missam. Facta autem resolutione Mixti, propositionis termini iuxta suas regulas resoluantur.

Quinta Propositio. Sub determinato ascende prius, quam sub distributo, in descensu verò poteris

teris etiam à distributo incipere, vt Homo non est animal, non ascēdes sub prædicato, sic Homo non est hoc animal, & homo non est hoc animal, ergo homo non est animal: nam singulares propositiones antecedentis sunt veræ, consequēs verò falsum, quod fieri in consequentia bona non potest, talem defectum argumētandi vocāt Dialectici, A pluribus determinatis respectu partiū multitudinis. Multitudinem vocant terminū distributum. Partes verò multitudinis singularia, quæ sub eo sunt. Poterit tamē sub tali distributo descendi, vt homo non est animal, ergo homo nō est hoc animal, & homo non est hoc animal, tūc enim non dabitur antecedens verum, & consequens falsum.

Sexta Propositio. Sub distributo termino, vel complexo prius descende, quàm sub confuso, libebit tamen sub confuso ascendere: nō enim dices. Omnis homo est animal. Ergo omnis homo est hoc animal, vel Omnis homo est hoc animal, valet tamē ascendēdo, omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal, ergo Omnis homo est animal. Idem intellige de aliquo termino vniuersali, a quo alter pendet, vt Ad equitandum requiritur equus, prius oportet resolue re illud gerundium in sua inferiora.

Septima Propositio. Quando termini eodem modo supponunt vel determinatè, vel distributiue, commodiùs est subiectum, quàm prædicatum priùs resoluerè, vt in hac, homo est animal, in qua termini determinatè supponūt, & in hac, Nullus homo est equus, in qua distributiue. Hæc omnia intelligenda sunt in propositione, quæ nō habet signa exponibilia: ista enim priùs resolueda sunt, (vt dicetur inferiùs). Similiter intelligenda sunt in resolutione prima, facta enim resolutione distributi, confusus manet determinatus, & sub eo potest fieri resolutio, vt Omnis homo est animal, ergo Iste homo est animal, & Iste homo est animal, postea prædicatum resolue, Iste homo est hoc animal, vel iste homo est hoc animal.

Vltima Propositio. In conditionali, seu causali propositione, subiectum consequentis priùs est resoluedum, quàm termini antecedentis, vt in his; si omnis homo in gratia obierit, nullus cōdemnabitur. Si nullum alimentum suppedites animali, omne morietur, hæ sunt regulæ maximè in resolutione obseruandæ, quas sequētibus carminibus facilius quis memoriæ mādare poterit.

Simplj

Simpliciter. pro vno. pro se vox sumpta quiescat.
 Ternere confusum. collectum spargere noli.
 Cuique suum tribuens tu primo mixta resolue.
 Ne tangas voces binas. contemne priora.
 Ultima contemplans quando deductio regnat.
 Aspice signatum ascendens: commune relinque.
 Ama petens confusa finas. communia sume.
 Elige subiectum quando fors postulat aequa.

De Resolutione incópleta. Cap. VI.

EST alius Ascensus, & Descensus mixtus, par-
 tim constans copulatione, partim disiunctio-
 ne, qui debetur terminis incompletè supponenti-
 bus, quales sunt illi, qui cum his signis sunt, de qui-
 bus suprà locuti sumus, scilicet Alter, Neuter,
 Vterq; hi enim terminū pro suis inferioribus bi-
 nis supponere faciunt, ac propterea talis supposi-
 tio, Duorum vocatur, sed id cū discrimine, nā Al-
 ter, binaria inter se distribuit, in se ipsis verò dis-
 iungit, vt Alter oculus est dexter, id est, horū duo-
 rū, iste, vel iste est dexter, & horum duorum, iste
 vel iste est dexter. Vterque, vero binaria disiūgit
 inter se, & in se copulat, vt Vterq; pes est claudus,
 id est, horū duorū iste, & iste est claudus, vel ho-
 rū duorū iste, & iste est claudus. Neuter, idē pror-
 fus facit, sed negatiuè, vt Neutra manus est dex-
 tra, id est, Harum duarū nec ista, nec ista dextra;
 vel

vel Harum duarum nec ista nec ista est dextera. Est etiam aliud signū incōpletum, Omnis, quod aliquando completè sumitur, sicut & præcedentia, & tunc distribuunt terminum, cui iūguntur, pro omnib9 suis inferioribus. Aliquādo, Omnis, incompletè sumitur, cum termino generico iungitur, tunc autem distribuit species, disiungit verò individua specierū, vt Omne animal fuit in arca Noe, id est, ex hac specie animalium hoc vel illud individuum, & Ex hac specie hoc vel illud individuum, quod idem est, ac Cuiuslibet speciei animalis aliquod individuum fuit in arca Noe, & talis suppositio dicitur pro generibus singulorū, id est, pro speciebus singulorū individuorū: Prior vero dicitur, Pro singulis generū, id est, pro omnibus speciebus, et omnibus specierū individuis.

Multū autē refert ad veritatē propositionis, quòd termini supponāt cōpletè, vel incompletè; nā Cōpleta suppositio petit veritatē omnium interiorū, nullo excepto, vt omne animal currit, si vera futura est talis propositio subiectumque supponit cōpletè, opus est, vt omnia individua specierū omnium animalis currāt, si incōpleta est suppositio, sufficit ad veritatem eius, vt ex omnibus speciebus vnum saltem individuum, aut alterū currat, quem sensum facit illa propositio, Omne

G

anima

LIBER

animal fuit in arca Noe, eadem ratio est in alijs, nam Alter oculus est dexter, si suppositio sit incompleta, non opus est ad veritatem eius, vt omnes oculi sint dextri, sed vt ex omnibus binarijs vnus saltem sit dexter.

De resolutiōe Relatiuorū, Cap. VII.

RELATIVORVM contemplationem ad Crāmaticū pertinere, non est, qui eat inficias, tamen quia sola cognitio talis ad veritates, vel falsitates propositionū, quæ à Relatiuis oriuntur, dignoscendas nō sufficit, Dialectico examine opus est, propterea, paucis ex Grammatica accersitis, ea, que secundū Dialecticam in his obseruāda sunt, trademus. Relatiuum igitur est sermonis antecedentis recordatiuum. Est autē duplex: aliud substantiæ, aliud accidentis. Relatiuum Substantiæ est, quod suum antecedēs per modū nominis substantiui refert, nec refert vtrū antecedens sit substantia vel accidens, siue nomen connotatiuum, siue absolutū, siue vnum nomen, siue vna oratio, dummodò vnius substantiui locū habeat. Relatiuū Accidentis est, quod refert per modum adiectiui, siue illud sit substantia, siue vnū nomen, siue vna oratio.

Relatiuum substantiæ aliud Identitatis, aliud
Diuersi

Diuerſitatis, Identitatis eſt, quod pro eodē acci-
 pitur pro quo ſuum antecedens, ſiue pro eodem
 numero, vt Beatus vir qui timet Dominum, ſiue
 pro eadē ſpecie, vt, In ligno vincimus, in quo pec-
 cauim⁹. Relatiū Diuerſitatis ē, quod pro alio ſup-
 poſito accipitur, quā ſuum antecedēs, vt Petrus
 loquitur, & alter tacet. Dicitur autē ſuū antece-
 dēs referre ī obliquo, ſcilicet, alter à Petro tacet.

Relatiuum accidentis ſimili ratione aliud eſt
 Identitatis, aliud Diuerſitatis. Identitatis eſt, quod
 refert ſuum antecedens conſignificando idē acci-
 dens, vt Petrus eſt iuſtus qualem oportet eſſe
 Chriſtianum. Diuerſitatis eſt, quod refert ſuū an-
 tedens, conſignificando diuerſum accidens, vt
 Auguſtinus fuit catholicus, & alius fuit Arrius.
 Relatiuum ſubſtantię Identitatis, quoddā Reci-
 procū, quoddam Non reciprocum. Reciprocum
 regressionē quādam ſignificat in ſuum antecedēs
 vt Omnis homo amat ſe. Mater diligit filiū ſuū.
 Nō reciprocum, talē regressionem nō ſignificat,
 qualia ſunt reliqua relatiua ſignata, Relatiui acci-
 dentis reſolutio ex eius ſignificatione manifeſta
 eſt: pro alijs autem ſit.

Prima ppoſitio; Relatiuū, Qui, copulatiuū ſen-
 ſum facit. idē enim valet, quod, Et ille: Bifariam
 autē poteſt in propoſitione cōſtitui; Aliquādo à

parte vnius extremi, scilicet quādo subiecto, vel
 prædicato copulatur, vt Animal quod est ratio-
 nale, est risibile, & tunc illa integra propositio ē
 vna categorica, cuius subiectū est propositio, vbi
 relatiuum est, cuius verbū dicitur Copula impli-
 cationis. Aliquando nō ponitur à parte vnius ex-
 tremi alterius propositionis, sed ipsum per se re-
 latiuum extremū cōstituit, vt Homo est animal,
 qui est risibilis, et talis propositio formaliter Hy-
 pothetica est, & virtualiter Copulatiua. Est au-
 tem in vtriusq; resolutione magnum discrimen,
 cū enim Hypothetica est, immediatè in copu-
 latiua est resoluenda, vt homo mouetur, qui ali-
 quādo studet, resoluatur, Homo mouetur, & ille
 aliquando studet. At cū categorica, est, non est
 immediatè in copulatiuam resoluenda, quousq;
 antecedens ipsius resoluatur, vt Omne animal
 quod est rationale est risibile, nō est resoluendū,
 Omne animal est ratioale, & illud est risibile, sed
 antecedens in singularia prius resoluetur, & fa-
 cta singularium resolutione, poterit vnūquoq;
 singulare in copulatiuam resolui, nempe; Hoc a-
 nimal, quod est rationale est risibile, & hoc ani-
 mal quod est rationale est risibile, postea, hoc a-
 nimal est rationale, & illud est risibile.

Secunda propositio. In Hypothetica, Copula-
 tiua

tiua virtuali, vel formali, relatiuum refert suum antecedens restrictè, id est, pro illo eodem, pro quo suū antecedens accipiebatur in sua categorica, vt Homo disputat, & ille contéplatur, ille scilicet homo qui disputat, contéplatur, idem inest relatiuo Diuersitatis, vt Homo legit, & alius audit, alius scilicet à legēte audit. Cū autem relatiuum refert terminum supponentē copulatum, refert totam collectionem, vt Omnes Apostoli sunt duodecim, qui sunt in cælo, scilicet & illi omnes sunt in cælo. Hoc autem priuilegium habet disiunctiua propositio, vt relatiuum in ea non referat restrictè, vt homo loquitur, vel ille tacet, ille, scilicet homo, tacet.

Tertia propositio. Relatiuum reciproū, supponit sicut suum antecedens sigillatim, scilicet, vt resoluendo antecedens, resoluatur relatiuum correspondens singulis inferioribus antecedentis, vt Omnis homo est ipsemet, Ipsemet, refert hominē, at cū resoluis Petrus est ipsemet, refert Petrum, Paulus est ipsemet, refert Paulū, similiter Omnis mater diligit filium suum. Vbi obseruandū est, non licere loco relatiui reciproci suū antecedens ponere, nō enim idem est, Omnis homo odit se, & Omnis homo odit hominem, nec Mater amat filium suum, & Amat filium matris

Licebit autem id duobus locis facere. & cum reciprocu est totale extremu, vt Omnis homo est ipsemet, idem est ac, omnis homo est homo, & cu similiter antecedens est singulare, vt Petrus diligit se, & Petrus diligit Petru, dummodo antecedens vniuocè sumatur. Quando verò Relatiuum non est reciprocum, licet ipsius loco antecedens constituere, seruata restrictione, vt homo disputat, qui loquitur, idem est, ac Homo disputat, & homo disputans loquitur. Ex quo sequitur tale relatiuum supponere, sicut suum antecedens supponeret eodem loco constitutum.

Quarta ppositio. In resolutione obseruare oportet, vt reciprocu simul cu antecedente resoluiamus simul & nō reciprocu, cum à parte vnus extremi est, vti diximus. At cum ppositio Hypothesica est, antecedens resoluatur relatiuo non reciproco manente inuariato, vt animal est irrationale, & canis est illud, resoluere, Hoc animal scilicet equus est irrationale, & canis est illud, vbi, illud, supponit p animali sicut in prioribus: propterea cōsultius erit ponere antecedens loco relatiui dū fit resolutius sub antecedenti, scilicet, animal ē irrationale, & canis est animal, népe irrationale.

De Ampliatione.

Cap.

VIII

CVM

CVM supra terminos pro rebus secundum
 tempus per copulam importatum existen-
 tibus supponere docuerimus, superest, vt modo
 explicemus quādo termini pro pluribus, vel pau-
 cioribus, quā tempus copulæ exigit, supponant,
 quā Dialectici Ampliationē, vel Restrictionē vo-
 cant, quæ multūm veritati propositionum cog-
 noscendæ prodest, cum ab ea & propositionum
 conuersio, & multiplex argumētandi modus pē-
 deat. Est autem ampliatio, extensio termini à mi-
 nori ad maiorem suppositionem, quando enim
 terminus in propositione pro re secundum tem-
 pus præsens existente accipitur dicitur suum sta-
 tum habere, at quādo indifferēter & disiunctim
 simul pro præsentibus, & alio accipitur tempore, di-
 citur Ampliari, vt in hac, Iusti viuent vitā paci-
 cam, Iusti non solum pro præsentibus, sed etiam
 pro futuris accipitur. Est autem diuersus Am-
 pliationis modus in terminis singularibus, & in
 communibus, tam absolutis, quā connotati-
 uis. Terminus singularis, cum vnum tantum si-
 gnificet, ampliatur quoad existentiam sui signi-
 ficati secundum varias differentias temporis, vt
 Petrus cucurrit, id est, Petrus qui est, vel fuit, cu-
 currit, quæ dicitur Ampliatio tēporū. Terminus
 autē communis, cum plura significet, non solum

LIBER

secundū tēpus, sed etiam secundū supposita va-
 rijs temporibus existentia, ampliatur, vt in hac,
 Multi homines saluabūtur, subiectū non solum
 pro præsentiibus, sed etiam p̄ futuris ampliatur.
 Terminus autem Connotatiuus, cūm præcipuè
 formam significet, secundū eam ampliatur, vt in
 hac, Album fuit nigrum, subiectum ratione albe-
 dinis ampliatur, vt sit sensus: hoc corpus quod
 modò habet, vel habuit albedinem, fuit nigrum.
 Triplex igitur Ampliatio est. Sola tēporum, quæ
 inest singularibus. Temporū & suppositorum,
 quæ inest communibus. Temporū & formarū,
 quæ connotatiuis conuenit terminis. Tempora
 autem, secundum quæ termini ampliātur, apud
 Dialecticos, quinque sunt; Præsens, Præteritum,
 Futurum, Possibile, & Imaginarium, vt tunc ter-
 minus ampliari dicatur, quando secundum plu-
 res differentias vel omnes horum temporū dis-
 iunctim supponit. Dico autem, Disiunctim, quia
 cūm terminus secundum plura tempora copulati-
 uè accipitur, ampliatio nō est, vt subiectū in hac
 Petrus est, & fuit doctus, nō ampliatur, sed op̄
 est, vt secundū plura tempora, vel omnia sub dis-
 iunctione accipiatur, vt, Petrus est, vel fuit doctus
 siue tēpora sint expressa, vt in exēplo præcedēti,
 siue virtute in vno verbo cōtineātur, vt in sequē-
tibus

tibus regulis manifestabitur, quæ plurimū robo-
ris communi loquendi vsu habent.

Prima Regula. Verbum præteriti ampliat suū
subiectum secundū duas temporis differentias,
præteriti nempe, & præsentis: suum verò apposi-
tum restringit pro tempore præterito. Verbum
autem futuri similiter subiectum secundum præ-
sens, & futurum ampliat: appositum verò ad fu-
turū restringit, vt Adam fuit ex limo factus. vbi,
Adā pro quodā supposito, qui est, vel fuit, suppo-
nit: illud vero appositū, ex limo factus, restringi-
tur p̄ eo, quod fuit. Et clarius, Petrus audiuit le-
ctionē, Petrus, ampliat pro eo, qui est, vel fuit:
appositū aut̄ illud, lectionē, pro lectione præteri-
ta restringitur. Præterea Domificator faciet do-
mos, vbi, domificator, ampliat pro eo, qui est,
vel erit: appositum autē, domos, restringitur pro
his, quæ erunt.

Secūda Regula. Terminus significans inceptio-
nē, vel actionē, per quam res incipit esse, vel fieri
vel significans aliquā prioritatem, ampliat termi-
nos, quibus suam significationem applicat, secū-
dum præsens, vel futurum, vt Pluuia incipit, scili-
cet, quæ est, vel erit. Aedifico turrim. Petrus est
prior Antichristo: contra verò terminus signifi-
cans Desitionē, vel destructionē, vel Posteriorita-
tem,

tem, ampliat ad tempus præsens, vel præteritū, vt Comburo domum, scilicet, quæ est, vel fuit. Destruo Basylicam, Sum posterior Adamo.

Tertia Regula. Verbum Potest, vel aduerbia illud includentia, scilicet, Possibiliter, Impossibilitèr, Necessario & nomina significãtia possibilitatem existentia ampliant suos terminos ad præsens, vel præteritum, vel futurū, vel possibile, vt Rosa est corruptibilis, scilicet, quæ est, vel erit, vel potest esse.

Quarta Regula: Verba significãtia actum animæ interiorē, ampliant ad quinque temporū differentias, vt Alexander appetebat alium orbē, ibi, Orbis, ampliatur pro eo, qui est, vel erit, vel potest esse, vel saltem imaginabatur esse. Similiter intelligo Chymæram, Opto sanitatem.

De modis argumētandi in Ampliatione. Cap. IX.

VTILIS est admodum argumentandi modus in Ampliatione, vbi maximè obseruandum est, terminum Amplum se habere ad eundē non amplum, sicut terminus superior ad inferiorem se habet, vt enim superior amplectitur inferiorem, & alios præter illum, ita Amplus cōprehendit minus amplum, & ipsum excedit. Homo enim

enim dū ampliatur pro his, qui sunt, vel erunt, includit, se ipsum, vt supponit solūm p̄ his, qui sūt iuxta quod sumitur primus modus argumētādi, vt enim valet à superiori distributo ad inferiorē affirmatiuē, vel negatiuē, scilicet omne animal currit, ergo homo currit. similiter, Nullū animal currit, ergo homo nō currit; ita ab amplo distributo ad nō amplū valet affirmatiuē vel negatiuē vt Omnis homo potest disputare, ergo hō qui ē, potest disputare, similiter. Nullus homo potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Hoc autem vnū debet accēdi, vt quādo affirmatiuē argumētatur, ponatur cōstantia termini nō ampli, id ē, aliqua propositio affirmatiua, per quam denote tur illū terminū non amplum supponere, aliter argumētatio mala erit, poterit enim antecedens dari verū, & cōsequens falsum, vt puta si nullus esset homo præsens, tūc antecedens verum esset, scilicet Omnis homo potest disputare, ratione enī Ampliationis, subiectū supponit pro his, qui possunt esse, consequens autē falsum, homo, qui ē, potest disputare, cū nullo hō sit ex casu supposito. At si in antecedēti addatur cōstantia subiecti nō ampli denotās illud esse, non dabitur antecedēs verū, & consequēs falsum, & in hūc vsum inuenta est à Dialecticis Cōstantia. Secundus modus.

Sicut

Sicut valent ab inferiori ad superiorem terminū particulariter sumptum affirmatiuè, vel negatiuè, vt homo currit, ergo animal currit. similiter homo non currit, ergo animal non currit, ita valet à non amplo ad amplum nō distributū, id est, particulariter sumptum affirmatiuè vel negatiuè, dummodo in negativo modo argumentandi ponatur Cōstantia nō ampli, vt Homo disputat, ergo homo potest disputare. similiter aliquis homo, qui nō est, potest disputare, & homo est, ergo aliquis homo non potest disputare.

Ex quibus fit, vt sicut nō valet à superiori sine distributione ad inferiora, nec ab inferiori ad superiorem distributū, nō enim valet, Animal currit, ergo homo currit; nec valet, Homo currit, ergo omne animal currit: ita non valet à nō amplo ad amplum distributum, nec ab amplo nō distributo ad nō amplum, non enim dices, Homo potest disputare, ergo homo disputat, cum arguemur ab amplo, sine distributione ad nō amplū, nec similiter Homo nō disputat, ergo homo non potest disputare, cum ex parte prædicati à non amplo ad amplum distributū argumentemur. In his argumentandi modis obseruandum est, ne, dum arguemur à subiecto amplo distributo ad non amplum, committatur defectus ex parte

prædicati, ab amplo non distributo ad non amplum argumentandi; non enim valet; Omnis homo potest disputare ergo Omnis homo disputat; quia prædicatum illud; Disputare, manet amplum sine distributione: negativè valeret quidè, quia negatio prædicatum distribuit, vt nullus homo potest disputare, ergo nullus homo disputat.

De Restrictione, Alienatione, & Diminutione. Cap. X.

RESTRICTIO est, termini coarctatio à maiori ad minorem suppositione, quæ opposita est Ampliationi. Fit autè talis termini restrictio maximè quatuor modis. Primò per Copulã implicationis, vt Omnis homo, qui est iustus, spernit mundum, vbi illud subiectũ Homo, restringitur vt pro iustis solùm supponat. Secundò per additionem adiectiui in eodem extremo, vt vir sapiens amat sciētiam. Dico autem in eodem extremo, cum enim adiectiuũ in alio extremo, quã substantiuũ sit, collocatur, nulla fit restrictio, si enim dicas, Omnis homo est sapiens, subiectũ, Homo, non solum pro sapientibus, sed etiam pro omnibus hominibus supponit. Tertio per additionem obliqui a parte etiam eiusdè extremi, vt Omnis liber Aristo. est Græcè conscriptus,

tus, ubi subiectum, liber pro his solum, quos Aristoteles scripsit supponit, & tunc obliquus dicitur Determinatio, rectus autem Determinabile. Tandem Quarto restrictio fit, per appositionem substantiui inferioris, ut Apostolus Paulus scripsit ad Romanos, ubi subiectum illud, Apostolus restringitur, ut pro Paulo supponat: Omnes hæ additiones non mutant significationem, vel diminuunt, eorum quibus adiunguntur, sed solum ad pauciora supposita trahunt.

Sunt autem aliqua addita, quæ terminum improprie supponere faciunt, & ex propria significatione in impropria transferunt, ut duo leones marmorei sunt in foro, Homo pictus est in aula, in quibus subiecta p significationis similitudinarijs accipiuntur, & talis acceptio, Alienatio dicitur. Est enim Alienatio, distractio termini à propria ad impropriam significationem. Sunt etiam addita diminuentia termini integram significationem, ut Aethiops est albus secundum dentes, qui termini diminuti dicuntur Dicta secundum quid. In his autem utrisque attendere oportet, ne arguemur à termino alienato, vel diminuto, ad eundem terminum absolute, & simpliciter sumptum, non enim valet, Aethiops est albus secundum dentes, ergo est albus; nec valet, Duo leones marmo-

rei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro.

Circa modum verò argumentandi in Restrictione, idem obseruandum est, quod in ampliatione. Terminus enim non restrictus, habet locū superioris, seu Ampli; Restrictus vero inferioris, seu non Ampli. Vnde est prior argumentādi modus, A nō restricto distributo ad restrictum affirmatiuè vel negatiuè, dummodo í affirmatiuo argumentandi modo, ponatur Constantia restricti, vt Omnis homo disputat, & aliqui homines docti sunt, ergo omnis homo doctus disputat; similiter, Nullus homo currit, ergo nullus homo albus currit.

Posterior modus, A restricto ad non restrictū non distributum affirmatiuè, vel negatiuè, constantia in negatiuo posita, vt Homo doctus non disputat, & Homo doctus est, ergo Aliquis homo nō disputat. Similiter. Equus albus currit, ergo equus currit. Ex quibus fit eadem ratione, qua in Ampliatione, nō valere à non restricto nō distributo ad restrictū, vt nō sequitur. Equus currit, ergo equus albus currit; nec a restricto ad nō restrictū distributū, similiter enim nō sequitur. Omnis equus regis currit, ergo Oīs equus currit.

De appellatione.

Cap. XI.

APPE

APPELLATIO species quædã Restri-
 ctionis est, quæ maximè in adiectiuis ter-
 minis respectu terminorum, quibus iun-
 citur, reperitur, siue tales termini absoluti, siue
 connotatiui sint. Est autem Appellatio applica-
 tio significati formalis vnius termini ad forma-
 le, vel immediatum significatũ alterius. Vt si quis
 dicat, Petrus est Logicus magnus, hic terminus,
 magnus, applicat suum formale ad formale sui
 substantiui, denotat que Petrum esse magnũ, &
 peritũ Logices, talisq; applicatio Appellatio dici-
 tur, & terminus applicans suum formale Appe-
 llans dicitur: is autem cui applicatur, Appellatũ.
 Fit etiam similis Appellatio in termino Absolu-
 to, quando aliquid ipsius immediato *significato*
 conuenire denotatur, vt homo est species. Cog-
 nosco animal. Video Petrum; in quibus proposi-
 tionibus tales termini, nempe, Homo, Animal,
 Petrus, pro immediato significatis sumuntur. Quã-
 uis autem in his vsum & vim locutionis maximè
 inspicere oporteat, quasdam tamen regulas præ-
 scribere iuuabit.

Prima Regula. Quando terminus absolutus
 subieitur prædicato, non cõuenienti suo media-
 to significato, tale prædicatũ appellat immedia-
 tum significatum ipsius subiecti, vt Homo est spe-
 cies,

cies. Animal est genus, prædicata enim illa homini, vel animali insunt, vt homo, & animal sunt, id est, vt conceptu cõmmuni cognoscuntur.

Secunda Regula. Quando adiectiuus terminus cum connotatiuo opponitur à parte eiusdem extremi, appellat formale ipsius substantiui, vt iste est monachus albus, Petrus est Logicus magnus, in quibus denotatur, quòd ille sit albo habitu, & hic peritus logices. Cum autem tales duo termini à parte extremi eiusdem non sunt, talis appellatio non fit, vt si dicas: Iste monachus est albus, non significat quòd sit albo habitu.

Tertia Regula. Verba significantia actum animæ appellant formale, vel immediatum significatũ proprii termini, cui iunguntur, vt cognosco venientẽ. Vidi Papam, in quibus denotatur me cognoscere aliquem venire, & me vidisse Papã, dũ erat Papa. idem censendum est de quibusdã verbis applicatibus significationẽ suam terminis connotatiuis, vt facio calceum, construo domum, in quibus significatur me inducere formam in materiam, non autem quòd faciam coriũ, vel lapidẽs, ex quibus fit calceus, vel domus.

Quarta Regula. Nomina numeralia primitiua termino substantiuo iuncta multiplicant formã, & suppositum substantiui, vt tres homines, id est

LIBER

tria supposita, habentia suas singulas peculiare naturas: iuncta tamen adiectiuo multiplicant solum materiale, vt tria alba, id est. tria corpora habentia albedinem, adeo vt si fieri possit, vt vna & eadem albedo in tribus esset distinctis corporibus talia possent tria alba dici, si album adiectiuè sumatur. Aduertenda est autem hæc regula magis pro Theologia, quam pro Logica. Circa modum argumentandi id obseruandum est, nè sub termino appellato argumentemur, & varietur, vel auferatur appellatio termini appellantis. Vnde nõ valet, Petrus est Logicus, & Petrus est magnus, ergo est Logicus magnus, nec valet, est Logicus magnus, ergo est Logicus, & est magnus, nec valet, video venientem, Petrus est veniens, ergo video Petrum, nec similiter valet; iste facit calceũ, calceus est corium, ergo facit corium, nec similiter è conuerso.

De Enuntiationis simplicis oppositione. Cap. XII.

DE Proprietatibus terminorum in propositione hucusque tractauimus, æquũ erit modo de accidentibus ipsarum propositionũ quæ adinuicem collatæ sortiũtur, differere ea sunt, Oppositio, Æquipollentia, & Cõuersio.

Non

Non autem hic de oppositione quæ inter res inuenitur agimus, secundum quam calor frigiditati, & albedo nigredini opponitur, nec de ea, quæ inter terminos, secundum quam alij Contrarij, & alij Contradictorij, alij Relatiui, alij Priuatiui sũt sed de illa, quæ inter propositiones versatur. Est autem Oppositio, duarum propositionũvstroque extremo eodem ordine participantũ, secundum qualitatem, vel quantitatem repugnantia.

Quadruplex autem est oppositio; Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna. Contradictoria est oppositio duarum propositionũ secundum qualitatem & quantitatem repugnantium, nimirum quia altera vniuersalis, altera particularis, altera affirmatiua, altera negatiua, vt Omnis homo est albus, aliquis homo non est albus. Contraria est oppositio duarum propositionum vniuersalium, secundum qualitatem repugnantium, vt nullus homo est albus. Omnis homo est albus. Subcontraria, est oppositio duarum propositionum particularium secundum qualitatem repugnantium, vt Aliquis homo est albus, Aliquis homo non est albus, nec hic indefinitam à particulari discernimus. Subalterna, est oppositio duarum propositionum sola quantitate repugnantium, vt Omnis homo est albus, aliquis

L I B E R

homo est albus; Nullus homo est albus, Homo non est albus. Harum duarum propositio vniuersalis dicitur Subalternans: particularis verò, Subalternata. Sūt autem quædam particulariùs in omni oppositione obseruanda.

Primum est, vt vtroq; extremo eodem ordine participant, id est, idem habeant subiectū, & prædicatum: vnde istæ nullatenus opponuntur, Homo non est animal, lapis non est equus, nec istæ, Homo non est equus, Homo est animal. nec istæ. Homo est animal, Animal non est homo.

Secundò obseruandum est, vt ista idenptitas extremorum sit in Nomine, In re significata, In integritate, in tempore, & loco. In nomine, vt sit eadem dictio categorematica, vnde istæ non opponuntur, Cicero scripsit, Tullius non scripsit. Angelus est Dei, Angelus non est Deus. Corpus est album, corpus non est albedo. In re significata ne sit æquiuocatio: non enim opponuntur, Canis latrat, canis non latrat. In integritate, vt idem sit totale subiectum, & totale prædicatum: vnde omnia signa, omnes termini, qui partes extremorū efficiuntur, debent esse in vtraque propositione opposita; quare omnes hæ non opponuntur: Petrus non currit velociter, Petrus currit. Omnis equus regis possidetur à Rege, Aliquis equus non possi-

possidetur a Rege, Petrus est animal album. Omnis homo est omne animal. Homo nō est animal. Dixi de terminis qui efficiuntur partes extremorum, alia enim signa, quæ totam propositionem signant, mutantur: nam negatio mutatur, & quātitas in aliquibus. In tempore, & loco, vt oppositarum veritas, vel falsitas, sumatur a rebus secundum eundem locum, & tempus, vnde istæ nō opponuntur: Petrus legit, Petrus non legit, si vna pro vno tempore, altera pro altero tempore sumatur, nec istæ. Ego sum in Diui Petri. Ego non sum in Diui Petri, si vna vno loco, altera altero à me proferatur.

Tertiò obseruandum est, vt proprietates terminorum non mutantur, scilicet Suppositio, Appellatio, & reliquæ. Suppositio autem ea, quæ nō prouenit ratione signorum quātitatis, hæc enim mutari debet, sed alia, qualis est, Materialis, Simplex, Personalis, ne in vna simpliciter, in altera personaliter, vel materialiter supponāt. Idem in Ampliatione, vt seruetur eadem Ampliatio: licet tamen in contraria negatiua, terminos magis amplos esse, quàm in affirmatiua, vnde istæ opponuntur, Omnis homo disputat, Nullus homo potest disputare, In subcontrarijs verò affirmatiuā magis ampliari, vt homo nō disputat, homo

potest disputare: debet etiam attendi, vt seruentur præcepta Resolutionis terminorum, & ordo ascendendi, vel descendendi idem sit in vtraque opposita propositione.

De quibusdam præceptis alijs in oppositione. Cap. XIII.

PRÆTER ea, quæ dicta sunt, obseruandum est etiã, vt in omni oppositione, præter Subalternam, mutetur qualitas, vt altera sit affirmatiua, altera negatiua. Quãtitas autem non in omni mutanda est nisi in Contradictoria, & Subalterna, vt altera vniuersalis, altera particularis sit. Cõtrariæ enim vniuersales simul, Subcontrariæ verò particulares esse debent.

Hoc etiã seruandum est in vniuersalitate syncategorematica, qualis est cõiunctio copulatiua, Et, ac in particularitate qualis est, Vel. Quando enim cõplexũ copulatũ est subiectum, in sua Cõtraria propositione manet ipsa copula copulatiua, in sua verò Cõtradictoria mutatur in, Vel: vnde istæ sunt Cõtrariæ, Petrus, & iste equus est irrationalis, Petrus & iste equus nõ est irrationalis: istæ verò Cõtradictoriæ, Petrus & iste equus est irrationalis. Petrus vel iste equus nõ est irrationalis. Quãdo verò vtrumque cõplexum ẽ per, Vel, pro-

propositiones sunt Subcontrariæ: Hoc autē intelligendū est, quādo, Et, accipitur diuisiuè, & Vel, disiunctiuè, & cōplexa cōstant ex partibus singularibus. Quando enim copulativim, vel disiunctivim accipiūtur, habētur tales propositiones pro singularibus, inter quas sicut & inter singulares nō est nisi sola oppositio cōtradictoria, & talia subiecta invariata debēt manere, quod idē censendum est de propositionibus de signo Collectivo. Vnde hæ solū opponuntur cōtradictoriè, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, Omnes Apostoli Dei nō sunt duodecim. Similiter istæ. Isti Apostoli, & isti, & alij sunt duodecim. Isti Apostoli, & isti, & alij nō sunt duodecim. Præterea observandū est, vt in signis mixtis habeatur ratio categorematis inclusi in illis, quantū ad eius quātitatē, vt mutetur in Contradictoria, vniuersale in particulare, affirmatum in negatum, in Cōtraria seruetur vniuersalitas, in Subcōtraria verò particularitas. Vnde huius propositionis, Nunquam homo currit, Cōtraria est semper, Omnis homo currit. Contradictoria verò. Aliquando homo currit. Postremò observandum est, esse aliquot signa etiam Mixta & Syncategorematica, quæ non plenam habent vniuersalitatē, nec particularitatē, ac inde incompleta dicuntur, & in talibus propositionibus

L I B E R

Contradictoria maximè reperitur oppositio, ca-
 uere autè oportet, vt in vna propositione fiat vni-
 uersale, quod in altera erat particulare, aliter nu-
 lla erit oppositio. Vnde istæ nō opponuntur. Vter-
 que homo currit, vterq; homo nō currit, seu neu-
 ter homo currit, cū in vtraque maneat eadem
 vniuersalitas, & particularitas, cū signum vtrū-
 que per Et, & per Vel, exponatur, vt diximus.
 Istæ tamen contradicunt; Vterq; oculus est dex-
 ter, alter oculus non est dexter, quia id, quod in
 vna exponitur per Vel, in altera exponitur per
 Et. & ita particularitas in vniuersalitatē, & cō-
 trā mutatur, vt patet exponenti. Idem iudicādū
 est de nominibus & aduerbijs numerabilib9, quæ
 incompletè vniuersalia sunt, ac proinde optim9
 contradicendi modus est toti propositioni nega-
 tionem apponere; Bis cantauit Missam, Non cāta-
 uit bis Missam. Tres homines currunt, Non currūt
 tres homines. Complexa autè ex termino cōmu-
 ni, vel ex terminis communibus, pensanda sunt
 tanquam termini communes in Contrarietate,
 & Cōtradictione, & alijs oppositionibus; Propte-
 rea eis debet addi signū vniuersale, vel particula-
 re, hoc vno excepto, vt in Contrarijs maneat Et,
 in Cōtradictorijs verò in vna, Vel, in altera Et. in
 vtraq; subcontraria, Vel. vnde istæ sunt cōtrariæ

Omnis

Omnis homo & equus currit, Nullus hō, & equus currit. Istæ contradictoriæ, Homo & equus currit, Nullus homo vel equus currit. Istæ subcōtrariæ, Homo vel equus currit, homo vel equus nō currit. Hoc intellige de subiecto, nam verbum cōplexum non debet mutari, Omnis homo currit, vel non currit. Nullus homo currit, vel nō currit, sunt Contrariæ, nec oportet mutare illud, Vel.

Ex his nō difficile erit oppositiones in propositionibus Hypotheticis inuenire, cum enim quantitatem non habeant, solam Contradictoriā sortiuntur oppositionē, quæ facilis est in Conditionali, & Causali per negationis appositionē, vt, si Sol lucet dies est, Nō si sol lucet dies. Quia æstas est, calor est. Non quia æstas est, calor est. In Disiunctiua verò & Copulatiua est particularis aliq̄ contradicendi modus. Nam Disiunctiua, & Copulatiua ex partibus contradicentibus compositæ inter se contradicunt. Istæ enim Contradictoriæ sunt, Nullus homo est animal, & Nullo equus est albus. Homo est animal, vel equus est albus. Possent etiam inter has Contrariæ, & subcontrariæ secundum partes assignari, sed id intelligēti, quæ dicta sunt, facere non erit difficile.

De Legibus oppositarū. Cap. XIII.

HAEC

LIBER

FA E C autem lex, & natura Contradictoriarū est, vt in nulla materia vtraque simul vera, aut falsa esse possit, sed ex vniū veritate alterius falsitas, & ex falsitate veritas sequatur.

Contrarū lex ē, vt in materia Naturali, et Remota altera vera, altera falsa necessariō sit: In materia Cōtingēti vtraq; falsa esse possit, nunquā tamen vera: vnde ex vniū veritate alterius falsitas colligitur, quia vtraque vera nequit esse, tamē ex vniū falsitate alterius veritas non infertur, cum vtramque falsam esse formaliter non repugnet.

Subcōtrarū lex, in materia Naturali, & Remota eadē est cum alijs, in materia verō Cōtingenti vtraque vera formaliter esse potest, nō tamē falsa; vnde ex vniū falsitate alterius veritas, non tamē ex alterius veritate, alterius colligitur falsitas.

Subalternarū lex est, vt in materia Naturali & Remota simul veræ, vel falsæ sint; in materia verō Cōtingēti altera vera, altera falsa potest esse, ita tamen vt si vniuersalis est vera, particularis sit vera, at si particularis falsa, vniuersalis sit falsa, non contra; potest enim particularis esse vera, & vniuersalis falsa. Sunt autē aliquot Regulæ pro vsu & cognitione oppositarum propositionum.

Prima Regula. Propositis duabus propositionibus

nibus oppositis, si Subalternans vnius est Contra-
ria alterius, illæ sunt Contradictoriæ, verbi gra-
tia, Omnis homo est albus, homo non est albus,
sunt cōtradictoriæ; nā Subalternans illius negati-
uæ, quæ est ista, Nullus homo est albus, est Cōtra-
ria prioris scilicet. Omnis homo est alb9. Perinde
est ac si dicamus, in Contradictorijs, Subalternās
particularis ē, Cōtraria ppositionis vniuersalis.

Secunda. Datis duabus oppositis, si affirmati-
ua inferat Contradictoriam negatiuæ, nec infera-
tur ab ea, illæ sunt Contrariæ, ac si dicas Contra-
ria affirmatiua infert Contradictoriā negatiuæ;
Omnis homo est albus, Null9 homo est albus, illa
affirmatiua infert hanc, Homo est albus, quæ est
contradictoria negatiuæ illius.

Tertia. Si ex contradictoria negatiuæ sequa-
tur affirmatiua, illæ sunt subcontrariæ. Homo est
albus, homo non est albus, ex Contradictoria hu-
ius negatiuæ, quæ est, Omnis homo est albus, se-
quitur illa affirmatiua, Homo est albus, & nō cō-
tra. Propterea illæ sunt Subcōtrariæ, perindè est
ac si dicatur, Contradictoria subcontrariæ infert
aliam subcontrariam.

Quarta. Si cōtradictoria vni9 est Cōtraria vel
Subcōtraria alteri9, ille sunt Subalternæ, vt Om-
nis homo est albus, aliquis hō est albus. Contra-
dictoria

LIBER

dictoria particularis est cōtraria vniuersalis, & contradictoria vniuersalis est Subcontraria particularis, ac propterea illæ subalternæ.

De Equipolentia. Cap. XV.

AEQVIPPOLLENTIA, est duarum propositionum vtroque extremo eodem ordine participantium vis eadem à varijs signis proueniens. Vnde tales propositiones se mutuò inferunt, prodestque hoc ad obscuras propositiones in clariore resoluendas. Sūt autem aliquot regulæ obseruandæ.

Prima regula; Datis duabus Contradictorijs cuique præponatur negatio, fit alteri æquipollēs Verbi gratia. Omnis homo est albus, Aliquis homo non est albus. Si priori addas negationem, & dicas, Non omnis homo est albus, æquiualeat illi, Aliquis homo nō est albus; si huic addas negationem. Non aliquis homo non est albus, æquiualeat huic, Omnis homo est albus, Vfus huius regulæ est, Quando tibi oblata fuerit propositio habens propositam negationem, cuius vis tibi ignota est deme negationē, & quære illius Contradictoriā, nā huic æquipollebit cū illa negatione præposita

Secūda. Datis duabus Cōtrarijs cuicunq; postponatur negatio, fit alteri æquipollēs; Nullus hō
est

est albus, Omnis homo est albus; si dicas. Nullus homo nō est albus, æquipollebit huic, Omnis homo est albus; si dicas Omnis homo nō est albus, æquiualebit alteri Nullus homo est albus; Huius regulæ idem est vsus, sicut qui & primæ.

Tertia. Datis duabus subalternis, cuiusq; præponatur & postponatur negatio, alteri æquipollet, Omnis homo est albus, Homo est albus, si dicas Non omnis homo nō est albus, æquipollet huic; Aliquis homo est albus, si autem dicas; Non aliquis homo non est albus, æquipollet huic; Omnis homo est albus. Idem in his. Nullus homo est albus, Homo non est albus. Si enim dicas, Nō nullus homo non est albus, æquipollet, Aliquis homo non est albus; particulari vero huic non congruè addes duas negationes. Huius pariter regulæ idem est vsus, qui & aliarū. Est autem hæc negationis virtus, vt cadens supra terminū supponentem vniuersaliter faciat eum supponere particulariter, & cadens supra particulariter supponentem, faciat eum supponere vniuersaliter, affirmatū neget, negatum affirmet: vnde, Non omnis æquiualeat, Quidam non. Non nullus, Quidā. Nō aliquis, Nullus. Omnis non, Nullus. at, Nullus nō, Omnis. Quando ex his vltimis vnum cadit supra subiectum, alterum supra prædicatum, vt Omnis homo

LIBER

homo non est albus. Nullus homo non est albus. Ex hoc sequitur quod paritas negationū virtute affirmat, imparitas negat, quādo partes extremorū non efficiuntur, & tunc tertia negatio exercet suam virtutē post se, sicut si nulla præcessisset. Aliquādo Rhetores ornatus causa, & vt magis negātes explicent affectum, solent negationes multiplicare, præsertim quando plura nomina ad vnū verbum referuntur, quorum vnum ab altero nō pendet, ita vt cum singulis verbum accipi possit, & tunc talis propositio negatiua est cēfenda, nec ex his strictis Dialecticorum regulis est pēfanda vt, Iste non veretur Deum, neque homines. Nullus homo, nullo loco, nullo tempore, nullo momēto quiescit, id est, Nullus homo, aliquo tempore, loco, aliquoue momento quiescit.

De Conuersione, Cap. VI.

CONVERSIO, est duarum propositionū vnus ad alteram per extremorum transpositionē cōsequētia necessaria; cuius antecedens dicitur Propositio conuersa, consequens autem Propositio conuertens, nec oportet sit mutua inter eas cōsequētia, hæc enim conuersio est, Omnis homo est animal, ergo animal est homo. non semper tamen valet contra à conuertente ad cōuersam,

uersam, vt si conuertatur, Omnis homo est albus
ergo aliquid album est homo, non tamen cōtrā
valet, aliquid album est homo, ergo omnis ho-
mo est albus. Conuersionis tres sunt species. Pri-
ma est Conuersio Simplex, quæ in terminis dici
solet, quando ex prædicato subiectum, & ex sub-
iecto prædicatū fit, eadem quantitate extremo-
rum, & qualitate seruata, quo pacto vniuersalis
negatiua, et particularis affirmatiua in se ipsas cō-
uertūtur, vt Nullus homo est lapis, ergo Nullus la-
pis est homo; Homo ē animal, ergo animal est hō
Secunda species est, quando extrema mutantur
manēte qualitate, mutata tamen quātitate, quæ,
Conuersio in parte dici solet, quomodo vniuersa-
lis affirmatiua & negatiua conuertuntur, vt Om-
nis homo est animal, ergo Aliquod animal est ho-
mo, Nullus homo est lapis, ergo lapis non est ho-
mo. Tertia species conuersionis est per Cōtrapo-
sitionem, quādo manente eadē quātitate propo-
sitionis & qualitate, extrema transmutatur non
solūm quātum ad ordinem, sed etiam quia ex fi-
nitis fiunt infinita, quo modo vniuersalis affirma-
tiua, in vniuersalem affirmatiuam, & particularis
negatiua, in particularem negatiuam conuertun-
tur, vt Omnis homo est animal, ergo Omne
non animal, est non homo. Homo non est lapis.
ergo

LIBER

ergo Non lapis non est non homo. In hac autem conuersione illud obseruandum est, vt in conuersione affirmatiuæ ponatur constantia conuertentis, non enim sequitur Omnis homo est ens, ergo Omne non ens est non homo, Prior namque est vera, posterior falsa, quia subiectum non supponit, & est affirmatiua. In negatiua autem ponatur Constantia subiecti conuersæ; non enim sequitur Antichristus non est bonus, ergo aliquid non bonum non est non Antichristus, nam ista posterior vera non est, cum cuncta, quæ modo bona non sunt, sint non Antichristus, quod si Antichristus modo esset, & supponeret iste terminus, esset vera. Aliquod non bonum, scilicet ipse Antichristus, non est non Antichristus. Solent autem istæ conuersiones his carminibus exprimi.

Simpliciter Feci: conuertitur Eua per acci.
 Asto per contra: sic fit conuersio tota.
 Asserit. A. negat. E. sunt vniuersaliter ambæ.
 Asserit. I. negat. O. sunt particulariter ambæ.

Literæ enim denotant propositiones conuertendas. per A, intelligitur vniuersalis affirmatiua. per, E, vniuersalis negatiua. per, I, particularis affirmatiua. per, O, particularis negatiua. Circa hæc aliqua communiter obseruanda sunt. Primo;

in cō

quando expressum non est, debet fieri resolutio, vel quando aptè fieri nō potest, debet fieri aliqua circum locutio. Iste liber est Aristotelis, ergo aliquid ens Aristotelis est iste liber. Nullus homo ē omnis homo, ergo Nihil quod sit omnis homo, ē homo. Ceruus velociter currit. Currens velociter est ceruus. Secundò. Obseruari debet genus suppositionis, vt non mutetur ex Simplici in Personalem, vel ex Materiali in aliam quamuis, vnde non valet, Homo est nomen, ergo Nomen est homo. Leo est species, ergo Species ē Leo, nisi sit eadē, non enim valet, senex fuit iuuenis, ergo Iuuenis fuit senex. Sed debet aliquid assumi ad seruandam terminorū Applicationē, scilicet ille qui fuit iuuenis, est vel fuit senex, Basylica incipit esse, nō valet. Aliquod incipiens esse est Basylica, sed Aliquod incipiens est, vel erit Basylica, similiter conuertatur, Adam est prior Antichristo, ergo aliquod prius Antichristo est vel fuit

Adam. Obseruāda est etiā Appellatio si qua occurrerit.

FINIS SECYNDI LIBRI.

I

INTRO

LIBER
INTRODV
CTIONIS IN DIALECTICAM
ARISTOTELIS
LIBER. III.

De Modalibus, & Exponibilibus.

Quid & quotuplex Modus, & Enun-
ciatio Modalis. Cap. I.

DE Enunciationibus absolutè prædicatum
inesse subiecto enunciãtibus, pariterque de
compositis, & earum omnium pprietatib. huc-
usque egimus; Nunc de simplicibus quibusdam
Enunciationibus prædicatum cum aliquo modo
enunciantibus, quas Modales vocant, discramus
Circa eas autè tria oportet speculari, earum scili-
cet Acquipollentiam, Oppositionem, & Conuer-
sionem, non enim in his aliarum eadem obseruã-
tur præcepta, & leges. Est autè Modus, parti vel
toti propositioni adiacens determinatio. Modi
enim non aliud sunt, quàm limitationes, & coar-
ctationes eorum, quæ communia, & indifferen-

tia

tia sunt. Qui enim dicit, homo disputat, indeterminate profert hominem, at cum dicitur, homo albus disputat, iam ratione illius adiecti subiectum restrictum est, tale enim adiectum modus dicitur.

Modus duplex est; alter, qui additur parti propositionis, nempe nomini, aut verbo, quales sunt obliqui casus, & adiectiua nomina, quæ Modi sunt nominum, similiter aduerbia verborum significationes determinantia, quorum præcipua consideratio Grammatica est. Alter modus est. ipsius propositionis compositionem determinans, vt verum, falsum, contingens: dicimus enim, hominem esse animal verum est, hominem currere contingens est, qui modi totam ipsam propositionem veram, vel contingentem esse determinant. Et quamuis multi huiusmodi modos Enunciationes Modales, de quibus est consideratio, constituere existimauerint, tamen adhuc inter huiusmodi modos distinguendum videtur. sunt enim quidam Enunciationis compositionem ita determinantes, vt simul etiam eiusdem Enunciationis materiam determinent ac indicent, & huiusmodi præsens est disputatio. Est igitur Modus, qualiter hic consideratur, vox significatiua, enunciationis compositionem ratione materiæ determinans. Cum autem triplex sit materia, vt superius diximus. Necessaria

L I B E R

Remota, Contingens, triplex etiam modus erit, nempe, Necessarium, Impossibile, Contingens: nã & si ponatur quartus, scilicet Possibile, re tamen cum Contingenti idem est. En igitur, quid Modus, & quotuplex sit. Modalis autem Enunciatio est, quæ aliquo ex his modis est determinata, quæ pari ratione triplex est secundum modorum numerum, seu potius quadruplex, si modi secundum vocem considerentur. Est autem observandum, modos dupliciter usurpari: vno modo Aduerbialiter nempe, cum dicimus, homo impossibiliter est lapis, Deus necessario est vnus. Petrus contingenter, seu possibiliter disputat. Altero modo Nominaliter, vt hominem disputare est contingens, Deum esse vnum est necessarium. Est autem discrimen, cum enim Nominaliter sumuntur, locum habent prædicati, & quæ simplex erat Enunciatio in finitum mutatur, & vnus habet subiecti rationem, vt si dicas, hominem disputare est contingens vna est enunciatio Categorica, cuius subiectum totum illud est, hominem disputare, quod dici solet Dictum. Prædicatum autem residuum est, scilicet, est contingens, quod dicitur Modus, & pari ratione in alijs huiusmodi. Cum vero Aduerbialiter tenetur modus, enunciationis forma non mutatur, vt si dicas, homo necessario est animal, equus possibiliter est albus.

Vt

Vt cunque autē, siue Nominaliter, siue Aduerbia-
liter modus sumatur, bifariam in enūciatione cō-
stituitur: vno modo intra ipsius extrema, seu intra
partes dicti, vt homo possibiliter disputat, & ho-
minem possibile est disputare. altero autem mo-
do extrā totam Enūciationem vel dictum, siue
ante, siue post vt possibiliter homo disputat possi-
biliter, similiter, possibile est hominem disputare,
vel hominem disputare est possibile, idem de alijs
censendum est modis.

Solet autem à quibusdam nō parum discrimi-
nis inter ista assignari. Cū enim modus siue No-
minalis, siue Aduerbialis medius est, modalē diui-
sam: Cū verò extra est, modalē cōpositā facit.
Est autē Modalis diuisa, in qua prædicatū denota-
tur inesse supposito subiecti, quod maximè ter-
minis connotatiuis accidit, vt si dicas, album pos-
sibiliter est nigrū, sensum diuisum facit, nēpe, cor-
pus illud, quod albū est, posse esse nigrū, sed diui-
sè, id est, non vt quādo albū est, nigrū sit. Similiter
idem sensus est in istis, calidum contingenter est
frigidum, ambulātem possibile est sedere; scribē-
tem contingit nō scribere, in quibus omnib; præ-
dicata suppositis, seu materialibus subiecto totum
conuenire denotantur. Modalis composita est, in
qua partes dicti, vel Enūciationis etiam secun-

LIBER

dum sua formalia significata similia uniuntur, ut ambulātem sedere est impossibile, sensus compositus est, nempe, impossibile esse, quod ambulās, dum ambulat, sedeat. Idem sensus est in alijs, scilicet, calidum, esse frigidum impossibile est dum calidum est, seu impossibiliter calidum est frigidum contingenter album est dulce. At quamuis ista distinctio sensus compositi & diuisi sit verissima, & tales Enunciationes hosce sensus admittere recipiendum sit, non tamē refert (quantū existimo) quod modus in medio, vel extra ponatur, sed ut cunque collocetur, utrunq; sensum admittit, ac ideo distinguenda semper potius est, quamuis si aures consultamus, modus in medio constitutus sensum diuisum facere videbitur, sed id non semper est, nec in Aristotele habet fundamentum.

De qualitate & quantitate Modalis

Cap. II.

DE Enunciatione de Modo adverbiali, nunc prætermissa postea dicemus. Interim de ea, quæ Modo constat nominali tractemus, ac primum de eius qualitate, postea verò de quantitate Modalis igitur, & vera, & falsa dicitur. Eius tamē veritas & falsitas secundum modi naturam pen-
san-

sanda est, & non solum ab eo, quod res est vel nō est simpliciter, quod hisce regulis fiet manifestū.

Prima. Modalis de necessariō vera est, cuius dictum reducitur ad propositionem necessariam, vnde ista, hominem esse animal est necesse, vera est, quia Dictum illud reducitur ad propositionē hanc necessariam homo est animal. Falsa autem est, cum eius dictum reducitur ad propositionem vel impossibilem, vel contingentem. Istæ enim falsæ sunt, hominem non esse animal est necesse, & equum esse album est necesse, ipsarum enim Dicta ad propositiones reducuntur, quarum altera est impossibilis, scilicet homo non est animal, & altera contingens, quanuis vera sit, scilicet equus est albus. Tales autem propositiones, in quas Dicta reducuntur, dicuntur propositiones de inesse.

Secunda Regula. Enunciatio de Impossibili est vera, cuius de inesse, nempe illa propositio ad quā dictum resolvitur, est impossibilis. Vnde ista vera est, hominē esse equum est impossibile, cum reducatur in illam, homo est equus, quæ est impossibilis. Illa verò falsa est, cuius de inesse, vel est necessaria, vel contingens, ob quam rationem istæ falsæ sunt, hominem esse animal est impossibile, & equum esse album est impossibile.

Tertia Regula. Enunciatio de Possibili vera est,

1 4 cuius

L I B E R

cuius de inesse nō est propositio impossibilis, siue sit contingens: vnde istæ veræ sunt, hominem esse animal est possibile, equum esse album est possibile, licet de præsentī nullus equus sit albus, vnde aduerte, Illud in præsentī dici possibile, quod potest esse, siue sit, siue non sit, siue possit nō esse, siue nō possit non esse. Illa autem falsa est, cuiusde Inesse est propositio nec necessaria, nec contingens, sed impossibilis: istæ nanquæ falsæ sunt, hominem nō esse animal est possibile, & equum esse canem est possibile, vtrūmq; enim horum Impossibile est. Pro Contingenti verò non constituitur alia regula præter hanc eandem de Possibili, quia Contingens, vt hic consideratur, inter modos idem re significat, quod Possibile, vt inferius dicemus. In his autem propositionibus de Inesse vnum attendi debet, vt seruetur idem tempus in ipsis, quod erat in dictis, vnde ista, Petrus cucurrisse est cōtingēs reducenda erit in hac de Inesse. Petrus cucurrit. Similiter in alijs temporibus, has tres regulas, de compositis oportet intelligere. diuisæ enim prius resoluendæ sunt ratione cōnotationis subiecti, vt hoc albū possibile est esse nigrū, resoluatur, hoc quod est vel potest esse album, possibile est esse nigrum, cum ampliatione semper extremorum postea reducatur ad suam de inesse cum materiali subie-

subiecti, scilicet, hoc est nigrum esse possibile, idē in alijs modis, si enim ad suā deinesse resoluetur, immediatē esset falsa, scilicet album est nigrū est possibile, & tamen illa diuisa vera erat, præterea diuisa prius debet resolui in singulares, quādo est de subiecto communi, & postea singulares ad deinesse reduci possunt.

Quarta Regula. Modales omnes veræ sunt necessariæ. Falsæ autem impossibiles, nūquam contingentes sunt. Quamuis enim dicta Modaliū aliqua necessaria, aliqua impossibilia, aliqua contingencia reperiantur, tamen ipsæ Modales si veræ, necessariæ, si falsæ, impossibiles sunt, vnde ista necessaria est, equum esse album est cōtingens, quia ita est, nec potest aliter esse, quin sit contingens, equum esse album. Ista autē est impossibilis, equū esse album est necessarium, & ita, hominē esse doctum est impossibile, pariter est impossibilis. Ex quo fit, vt aliud sit propositionem esse necessariā & aliud esse de modo necessario, potest enim esse propositionem esse necessariam, & de modo cōtingenti, vti diximus, & similiter esse impossibilē, & de modo necessario, tunc enim dicitur de modo necessario, vel de modo contingenti, quando cum talibus modis enunciatur, siue sit vera, aut falsa, necessaria, vel impossibilis. Inter hæc Mo-
dales

LIBER

dales quædam Affirmatiuæ, quædam Negatiuæ etiam reperiuntur, earum tamen negatio vel affirmatio nō à dicto, sed à copula ipsius modi petenda est, vt illa sit affirmatiua, cuius copula modi affirmata, est quantumcunque dictum affirmetur, vel negetur, istæ enim affirmatiuæ sunt, hominem non esse animal est impossibile, Petrum currere est contingens, & similes. Illa verò negatiua est cuius copula modi negatur, quantumcunq; dictum affirmetur, vel negetur, istæ enim negatiuæ sunt, hominem currere non est impossibile, equū nō esse albū non est necesse, & aliæ huiuscemodi.

In Modalibus etiam quantitas inest, quædam enim est vniuersalis, quædam particularis. Duplīciter autem in his quantitas sumi potest. Altero modo ex parte ipsius modi, vt illa sit vniuersalis, quæ modum habet vniuersalem: illa particularis, quæ modum sortitur particularem. Sunt autem modi vniuersales duo; Impossibile, & Necesse; duo autem particulares, Contingens nempe, & Possibile. Altero modo ex parte dicti, quod si fuerit vniuersale; & Modalis dicetur vniuersalis. Similis est ratio, si fuerit particulare, indefinitum, aut singulare. At quamuis duplex hæc quantitas in Modalibus inueniatur, præcipuè tamen in oppositione, & Aequipollentia earum habenda est ratio-

ne.

ne quātītatis modi, ac propterea cēsenda est vni-
 uersalis, quæ modum habet vniuersalem, quantū
 cumq; dictum sit singulare. Econtra Particularis
 erit, quæ modum habet particularem, quantum-
 cumque dictum sit vniuersaliter sumptum.

De Modalium Acquipollētia. Cap. III.

CV M igitur quatuor sint modi, etiam erunt
 propositiones Modales secundum genus,
 quædam de Possibili, quædam de Contingenti,
 quædam de Impossibili, quædam de Necessario,
 Contingens autem dupliciter accipitur, vno mo-
 do, vt opponitur necessario, vt idem sit cōtingēs,
 & id quod potest esse, & non esse. Altero modo,
 vt idem dicatur quod possibile, scilicet quod po-
 test esse, & sic est superius ad necessarium; quod
 enim necessarium est, potest esse, non tamen om-
 ne quod potest esse necessarium, & sic sumitur in
 præsentī iste modus, nō priori modo, vnde re nō
 differunt Cōtingēs & Possibile, sed voce tātūm.

Qualibet autem harum quatuor propositio-
 nū quatuor habet sub se species. prima est, in qua
 dictum & modus affirmātur, vt Petrū currere est
 possibile. Petrū currere est contingens. Petrum
 currere est impossibile. Petrū currere est necesse.
 Altera est, in qua dictū negatur, & modus affir-
 matur

L I B E R

matur, vt Petrum non currere est possibile Petrū non currere est contingens. Petrum non currere est impossibile, Petrum non currere est necesse. Tertia est, in qua dictum affirmatur, & modus negatur, vt Petrum currere non est possibile, & sic cōsequēter in alijs modis. Quarta est in qua vtrū que negatur, vt Petrum non currere non est possibile: idem in alijs, quas omnes pro singularæ secundum sequens tibi figura manifestat, vbi positiones suos modos collocantur, in singulis quadrangulis.

P O S S I B I L E .	C O N T I N G E N .
Petrū currere ē possibile.	Petrū currere ē cōtingēs
Petrū nō currere ē possibi	Petrū nō currere ē cōtin.
Petrū currere nō ē po tibi	Pe. currere nō ē cōtingēs
Petrū currere nō ē possibi	Pe. nō cur. nō ē cōtingēs.
Petrū currere ē impossibi	Petrū currere est necesse.
Pe. nō currere ē impossibi	Petrū nō currere ē neces.
Pe. currere nō ē impossibi	Petrū currere nō ē neces.
Pe. nō currere nō ē impos	Pe. nō currere nō ē neces.
I M P O S S I B I L E .	N E C E S S E .

His constitutis aduertendum est, singulas vnius modi habere singulas aliorum modorū æquivalentes, vna enim de possibili, quæcūque sit, habet alteram de contingenti, & aliam de impossibili,

&

& aliam de necessario sibi æquipollentes. idē etiā fit in alijs aliorū modorū, quæ tamen propositiones æquipolleant, sequentibus regulis manifestabitur, quæ licet de vno modo sint, per eum tamē reliqui cognoscuntur.

Prima Regula. Propositio de Possibili vtroque affirmato æquiualeat vni de Cōtingenti vtroq; affirmato, & alij de Impossibili de modo solum negato, & alij de Necessario de vtroque negato, & sic omnes hæ quatuor propositiones sunt æquipollentes. Petrum currere est possibile, Petrum currere est contingens. Petrum currere non est impossibile. Petrum non currere non est necesse.

Secunda Regula. Propositio de Possibili de dicto solum negato, æquiualeat vni de Contingenti de dicto solum negato, & vni de Impossibili de vtroque negatio, & vni de Necessario de modo solum negato, vnde hæ quatuor æquivalent. Petrū non currere est possibile. Petrum non currere est contingens. Petrum non currere non est impossibile. Petrum currere non est necesse.

Tertia Regula. Propositio de Possibili de modo solum negato æquipollet vni de Contingenti de modo solum negato, & vni de Impossibili de vtroque affirmato, & vni de Necessario de dicto tantum negato, vnde istæ sunt æquivalentes. Pe-

trum

LIBER

trum currere nō est possibile. Petrum currere nō est Contingens. Petrum currere est impossibile. Petrum non currere est necesse.

Quarta Regula. Propositio de Possibili utroque negato æquiualeat vni de Contingenti utroque negato, & vni de Impossibile de dicto solum negato, & vni de Necessario de utroque affirmato, vnde istæ æquipollent. Petrum nō currere nō est Contingens. Petrum non currere est Impossibile. Petrum currere est necesse.

Vnum tamen in his omnibus obseruandū est, vt quoties dictum est de subiecto cōmuni, varietur eius quātitas in propositionibus solum de necessario, vt si in alijs est particulare, in propositione de necessario fiat vniuersale, vel si in his ē particulare, in illis fiat vniuersale, vnde illæ æquiualent, hominem currere est possibile, hominē currere est contingens, hominem currere non est impossibile. omnem hominem non currere non est necesse. Vel si in illis assumatur vniuersalitas, in hac debet deponi, aliter non æquiualerēt. Sequētes figuræ has omnes manifestant.

AEQVPOLENTES AEQVPOLENTES

Petrū currere est possibile.	Petrū nō currere ē possibile.
Petrū currere ē cōtingens.	Pe. nō currere est cōtingēs.
Pe. currere nō ē impossibile.	Pe. nō currere nō est impos.
Petrū currere nō ē necesse.	Petrū currere nō est necesse.

AEQVIPOLENTES AEQVPOLENTES

Petrū currere nō ē possibile.	Pe. nō curr. nō est possibile.
Petrū currere nō ē cōtingēs.	Pe. nō cur. nō est cōtingēs.
Petrū currere ē impossibile.	Petrū nō cur. est impossibile.
Petrū nō currere est necesse.	Petrum currere est necesse.

AEQVIPOLENTES DE SVBIECTO
COMMVNI.

Hominē currere est possibile.	Hominē non cur. est possibile.
Homi. currere est cōtingens.	Hominē nō cur. est cōtingēs.
Homi. currere nō est impos.	Ho. nō cur. nō est impossibile.
Dem ho. nō cur. nō est neces.	Dem ho. curr. nō est necesse.

AEQVIPOLENTES AEQVPOLENTES

Homi. currere nō est possibi.	Hominē non cur. nō est possi.
Homi. curr. nō est cōtingēs.	Ho. non cur. nō est cōtingēs.
Homi. currere est impossibile.	Homi. non cur. est impossibile.
Dem ho. nō currere ē necesse.	Dem ho. currere est necesse.

AEQVIPOLENTES AEQVPOLENTES

Si tamē ista facilius cognoscere desideras, per quasdam voces poteris ea in prōptu habere, quæ sunt ab antiquis excogitatæ, scilicet. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea: in quibus continentur quatuor

L I B E R

quatuor vocales, A, E, I, V. A designat modalem
 cuiuscunque sit modi affirmatiuam, de vtroque.
 E. negatiuam de dicto, affirmatiuam de Modo. I.
 negatiuam de modo, affirmatiuam de dicto, V,
 negatiuam de vtroque. Aduerte præterea in illis
 singulis vocibus esse quatuor vocales, prima sig-
 nificat de Possibili, secunda significat propositio-
 nem de Contingenti, tertia de Impossibili, quarta
 de Necessario, illæ ergo sunt æquipollentes, quæ
 vnica voce continentur, vt patet in prima voce
 Amabim9. prima enim ẽ de possibili, & quia est. A
 est tota affirmatiua. Petrum currere est possibile
 secunda est de Contingenti & quia est, A. est tota
 etiam affirmatiua. Petrum currere est contingens.
 tertia est de Impossibili, & quia est, I, est negatiua
 tantum de modo. Petrũ currere non est impossi-
 bile. quarta est de Necessario & quia est, V, est tota
 negatiua. Petrum non currere nõ est necesse. Om-
 nes hæ quatuor inter se sunt æquipollentes. simi-
 liter illæ, quæ alijs dictionibus continentur, seruã-
 do eundem ordinem. Quòd si velis proposita ali-
 qua modali eius A equipollentes cognoscere, col-
 lata eam in sua voce, & tunc sume alias secundũ
 illam vocem; potest autem cognosci, in qua voce
 sit, si fuerit de possibili considerãdo primas voca-
 les, quæ ei conueniant, si fuerit de contingenti, cõ-
 sideran

siderando secūdas, tertias verò, si fuerit de impossibili, quartas, si de necessario. V.g. Petrū currere ē impossibile, cōtinetur in Illiace, vbi tertia est de Impossibili toto affirmato, tūc sumere oportet alias Aequipollētes secundū vocaliū ordinē, & qualitātē, prima ē d̄ possibile modo solū negato, quia est, I, secūda de cōtingēti eodē modo, tertia ē illamet, quarta ē de necessario de dicto tātū negato, quia est, E, idem in alijs modis vni formiter.

De Oppositione Modalium. Cap. III.

AEQVIPPOLLENTIA Modalium per spectā, facile est earum Oppositionem inuenire, omnes enim propositiones, quæ sūt in Amabimus, de quibus fuit prima regula superior, sunt subcontrariæ earum; quæ sunt in Edentuli, de quibus fuit secunda regula. Præterea omnes, quæ sūt in Illiace, de quibus fuit tertia regula, sunt contrariæ earum, quæ sunt in Purpurea, de quibus fuit quarta regula. Præterea, quæ sunt in Illiace, & in Amabimus cōtradiciūt. Similiter & illæ, quæ sunt in Purpurea, & Edentuli. Denique illæ, quæ sunt in Purpurea, & Amabimus, sunt subalternæ, & illæ pariter, quæ sunt in Illiace & Edentuli, quæ omnia sequens figura manifestat.

Aequipolentes.
 pe. nō cur. nō ē pos
 pe. nō cur. nō ē cō.
 pe. nō cur. ē impos
 pe. nō cur. ē neces.
PVRPVREA.

Aequipolentes.
 pe. cur. nō ē possi
 pe. cur. nō ē cōtin.
 pe. curr. ē impossi.
 pe. nō cur. ē neces
ILIA CE,

CONTRARIO

SVBALTERNNE.

SVBALTERNNE.

CONTRADICTORIE.
CONTRADICTORIE.

EDENT VLI

AMABIMVS.
 pe. cur. ē possib.
 pe. cur. ē cōtingēs
 pe. cur. nō ē impos
 pe. nō cur. nō ē ne.
Aequipolentes.

SVBCONTRA

pe. nō cur. ē possi.
 pe. nō curr. ē cōtin.
 pe. nō cur. nō ē im.
 pe. cur. nō ē neces.
Aequipolentes.

Quando autem Modales sunt de termino cōmuni, tūc in earū oppositione obseruandū est, vt quoties dicta sunt oppositæ qualitatis, scilicet, alterum est affirmatū, alterum negatum, tunc etiā mutetur quātitas subiecti, vt in vna sit particulare, in altera vniuersale, vnde si prima de Amabimus est hæc, omnē hominē currere est possibile, eius cōtradiçtoria erit ista vltima de Iliace, hominem non currere est necesse, & eius subcontraria ista prima de Edentuli, hominē non currere ē possibile. quando verò dicta non sunt opposita secundum affirmationem, & negationē, non debet mutari quantitas. hæc autem regula semper vera est tamen in contrarijs licet manere eandem quantitatē vniuersalem, & in subcontrarijs particularem, vnde istæ sunt cōtrariæ omne animal nō esse hominem est necesse, quæ est in Iliace, & omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & istæ subcōtrariæ, hominem currere est possibile, hominem nō currere est possibile, prior est in Amabimus, posterior in Edentuli. Hæc omnia intellige quando dicta sunt oppositæ qualitatis, aliter enim debet manere eadem quantitas in oppositis. In Subalternis verò, quarum vna est de possibili, & altera de Necessario, obseruandū est, ne dictum in possibili sit vniuersale & in ne-

LIBER

ecessario particulare, sed in utroq; vniuersale vel in necessario sit vniuersale, in propositione autem de possibili particulare, vnde istæ subalternantur, omne animal esse hominem est necesse, quæ est in Purpurea, & omne animal esse hominem est possibile, vel aliquod animal esse hominem est possibile, non tamé istæ, omne animal esse hominem est possibile, aliquod animal esse hominem est necesse.

De Acquipollentia & Oppositione Modalium secundum Aristotelem, & ipsarum Conuersione. Cap. V.

ARISTOTELES Secundo Periherm. quã

Auis modum communem, quem hæcenus secuti sumus in assignanda Modalium Acquipollentia, & Oppositione, nõ reprobet, alterum tamen veriorum modum ipse docet, quem pro studiiu exercitio nõ grauabor exponere, & ad methodum quandam facile reducere. Aristoteles igitur easdem modales, quas superius enarrauimus, assumit, diuerso tamen ordine distribuit: Primo enim loco eam, quæ de necessario est, constituit; Secundo eam, quæ de possibili: Tertio de contingenti; Quarto de impossibili, cuius ratio optima est, id enim

enim in anteriori loco ponendum est, quo d vt an-
 tecedens se habet ad alterum, cum igitur Neces-
 sarium antecedit possibile (quod. n. necessarium
 est possibile est, non tamẽ omne, quod possibile
 est, necessarium est, cum hominem esse albũ pos-
 sibile sit, non tamen necessarium) meritò a Neces-
 sario, potius quàm a Possibili incipiemus: Consti-
 tuantur ergo quatuor rotuli, in quorum singulis
 sint quatuor propositiones æquipollentes ex eis-
 dẽ Modalibus sumpto initio ab ipsis d̄ necessario,
 vti diximus, quæ facilius his distinctionibus nos-
 tris poterunt cõprehendi, nẽpè, Argutule. Vesti-
 gia. Sine metu. Mutabatis. Prima dictio est, Argu-
 tule, in qua sunt quatuor Aequipollentes. prima
 de necessario tota affirmatiua denotata per A.
 nempè Petrũ esse animal est necesse. Secunda de
 possibili tota negata denotata per primum. V. nẽ-
 pè Petrum non esse animal non est possibile. ter-
 tia similiter negata de Contingenti per secundũ,
 V, vt Petrũ non esse animal nō est cõtingēs. quar-
 ta de Impossibili de modo affirmato, & dicto ne-
 gato, scilicet, Petrum non esse animal est impossi-
 bile. hæc igitur quatuor æquipollentes sunt. Pari
 ratione pro alijs tribus poterunt eadẽ arte qua-
 tuor æquipollentes cõstitui, incipiendo semper à
 necessario. Quod si oppositionẽ in his quæris, cõsi-

LIBER

dera eas, quæ sunt in prima, & secūda dictione, si-
 bi mutuò esse contrarias, quæ autem in tertia, &
 quarta, sub contrarias, at quæ in prima sunt, con-
 tradicunt ijs, quæ sunt in tertia: quæ autem in se-
 cunda, ijs, quæ sunt in quarta. Quæ omnia sequēs
 figura manifestat.

Aequipolentes.
 p. esse aīal ē neces.
 p. nō esse aīal nō ē po.
 p. nō esse aīal nō ē cōt.
 p. non esse aīal ē impo.
ARGVTVLE.

Aequipolentes.
 p. nō esse aīal ē necē.
 p. esse aīal nō ē pos.
 p. esse aīal nō ē cōtī.
 p. esse aīal est impos.
VESTIGIA.

CONTRARIE

SVBALTERNAC

SVBALTERNAC

CONTRADICTORIE
 CONTRADICTORIE
 CONTRADICTORIE

MVIABATIS
 p. nō eē aīal nō ē nec.
 p. esse aīal est possib.
 p. esse aīal ē contin.
 p. eē aīal nō est im.
Aequipolentes.

SVBCONTRA

SINE METV.
 p. esse aīal nō est nec.
 p. nō esse aīal est pos.
 p. nō esse aīal ē cont.
 p. nō esse aīal nō ē im.
Aequipolentes.

Oppositione autem & Aequipollentia vtrūq; discussis, conuersionem earundem modalium superest explicare. Circa quam vnum ante omnia aduertendum est. Modales non esse cōuertendas nisi secundum earum dicta, Modo, semper manēte prædicato, & tunc sit.

Prima ppositio: Modales omnes de modo necessario, possibili, contingenti, affirmatis, impossibili verò negato, cōuertuntur secundum sui dicti cōuersionem, id est, si dictum fuerit vniuersale affirmatiuum, conuertatur per accidens: si vniuersale negatiuum, aut particulare affirmatiuū, simpliciter; si particulare negatiuum, non conuertatur; idem enim est iudicium de dictis, & de simplicibus Enunciationibus. Vnū tamē obseruabimus vt quoties vniuersalis affirmatiua de necessario conuertitur, si fuerit de sensu diuiso, mutetur impossibile, verbi gratia, omnem hominem esse animal esse necesse, conuertatur, aliquod animal esse hominē est possibile, nisi enim sic cōuertatur, multoties fiet malæ consequentiæ, vt patet in istis, omne nigrū esse corpus est necesse, nō conuertitur, aliquod corpus esse nigrū est necesse. hæc. n. est falsa, illa vera. Similiter, omne Grammaticum esse hominem est necesse, conuertitur, aliquē hominem esse Grammaticū est necesse. Idem etiam

L I B E R

obseruandum erit in vniuersali negatiua, præsertim in ijs, quæ modum aduerbialem habent, vt inferius dicemus. Idem cõfendũ de particulari affirmatiua, quod de ipsa vniuersali, vt mutetur Necessarium in Possibile, quando verò sensus cõpositus fuerit, non est opus mutare modum.

Secũda Propositio, Modales ex Impossibili affirmato, & de Contingenti possibili, & necessario negatis, non conuertuntur, quoties dictum ẽ vniuersale affirmatiuum, non enim valet, omne animal esse hominem est impossibile, non est necessarium, ergo hominẽ esse animal est impossibile aut nõ necessariũ. Idẽ dicitur de alijs modis negatis.

Tertia propositio. Modales eadem, nempe de Impossibili affirmato, & de alijs modis negatis conuertuntur, quoties dicta simpliciter conuerti possunt, cum sunt vniuersalia negatiua, aut particularia affirmatiua, vt nullũ hominem esse animal est impossibile, conuertitur, nullum animal esse hominem est impossibile. Similiter, nullũ animal esse hominem non est contingens, aut non possibile, non necesse, conuertitur, nullum hominem esse animal non est contingens, aut nõ possibile, vel non necesse.

Quarta propositio. Nihil prohibet Modales per Contrapositionem conuertere, quando dicta

vniuer

vniuersalia affirmatiua, aut particularia negatiua sunt, sicut & simplices Enunciationes conuertebantur, hoc tamen verum & facile, sed tamen parum vtile est.

De Modalibus de modo Aduerbiali

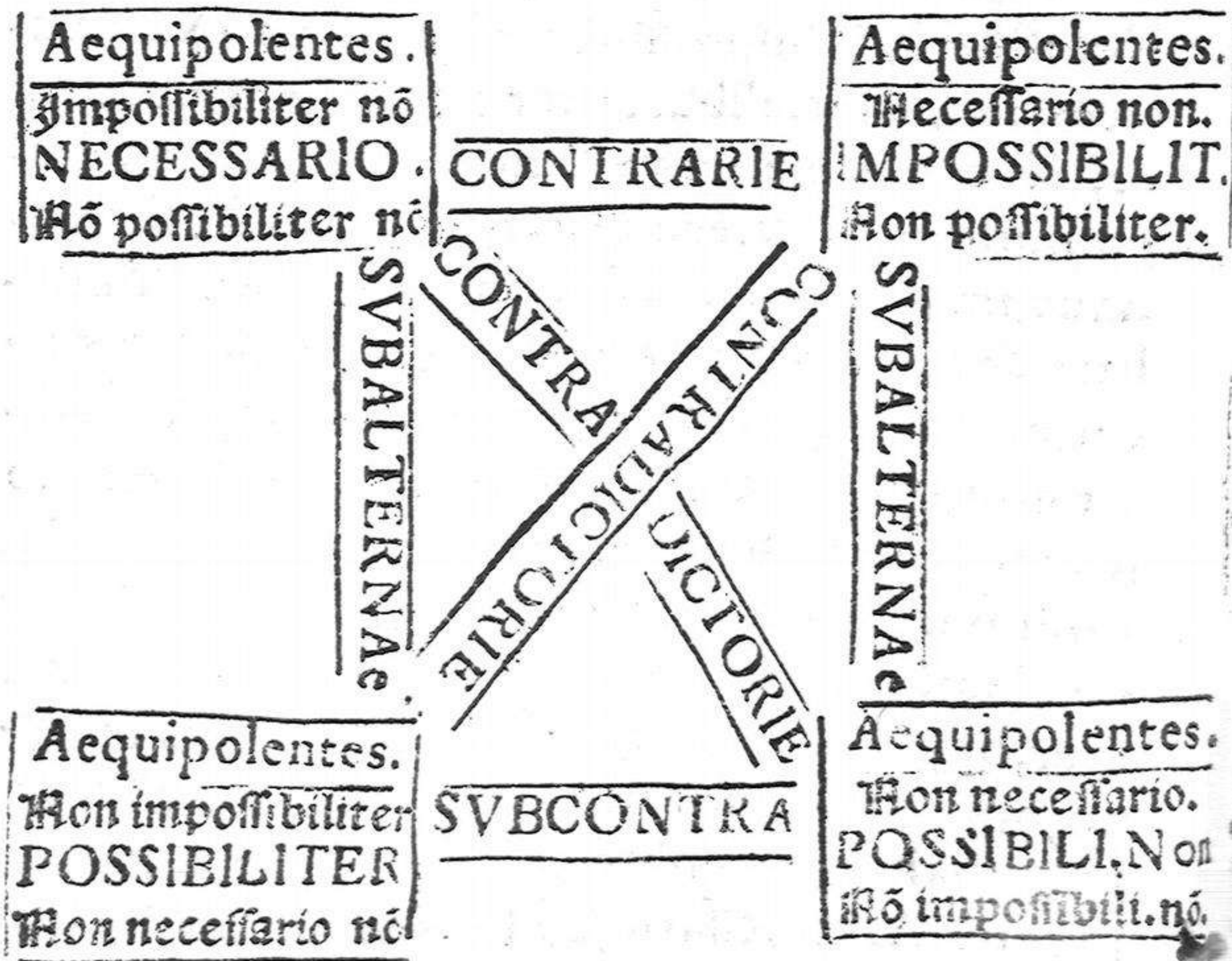
Cap. VI.

NON parum ad proprietates propositionum cognoscendas naturam horum modorum intelligere prodest, Cum igitur modi quatuor sint, ex his, duo sunt vniuersales, Necessario, & Impossibiliter: duo autem particulares, ex vniuersalibus, alter est affirmatiuus scilicet, Necessario: alter verò negatiuus, scilicet Impossibiliter. At vterque particularis est affirmatiuus, imò pro eodem sumuntur, scilicet, Possibiliter, & Contingenter. Erit autem particularis negatiuus, si postponatur negatio, scilicet, Possibiliter non, vel, Contingenter non: Vnde Necessario se habet, sicut Omnis, impossibiliter, sicut, Nullus, Possibiliter, sicut, Quidam; Possibiliter non, sicut Quidam nō. Ex quo patet, Necessario, & Impossibiliter, opponi cōtrariè; Possibiliter, & Possibiliter nō, opponi Subcōtrariè; Necessario, & Possibiliter, subalternè; similiter, Impossibiliter, & Possibiliter nō. At Necessario, cū Possibiliter nō; Impossibiliter.

LIBER

sibiliter eū Possibiliter, eōtradictoriè, vt sequēs
 figura facilè manifestabit. Similiter, sicut Omnis
 nō, valet, Nullus, & Nullus nō, Omnis; ita Neces-
 sario nō impossibiliter nō, Necessario. Item sicut,
 Nō omnis, Quidā nō; & Nō nullus, Quidā, æqui-
 ualēt; ita, Nō necessario, Possibiliter nō; Nō impo-
 ssibiliter. Demū sicut Nō quidā, Nullus, Nō quidā
 nō, Omnis; ita etiā: Non possibiliter Impossibili-
 ter, & Non possibiliter non, Necessario æquipol-
 lent, vt eadem figura manifestat.

Ex his facile erit; Oppositionem quamlibet inter ipsas propositiones inuenire, hoc enim ante omnia obseruandum est, vt in omni oppositione habeatur ratio tota ipsius modi. illæ. n. erunt contrariæ, quarum modi sunt contrarij, vt istæ, homo necessario currit, homo impossibiliter currit; illæ subcontrariæ, quarum modi sunt subcontrarij, quãuis subiecta sint vniuersalia, vt omnis homo possibiliter currit, omnis homo possibiliter nõ currit. Sic etiã in alijs oppositionibus, & tales propositiones dicuntur oppositæ de modo. Quod si præter modi oppositionem, accesserit quãtitas subiecti, debita cuiq; oppositioni, magis opponuntur, & tunc dicuntur oppositæ de subiecto, & modo, vt si cõtrarijs addatur vniuersalitas in vtroq; subiecto. Contradictorijs in vno, Subcontrarijs in neutro, Subalternis in vno tantum: vnde istæ sunt contrariæ de subiecto & modo, omnis homo necessario currit, omnis homo impossibiliter currit istæ subcontrariæ, homo possibiliter currit; homo possibiliter non currit; istæ contradictoriæ, omnis homo necessario currit, aliquis homo possibiliter nõ currit; istæ subalternæ, Omnis homo necessario currit, possibiliter homo currit, vel omnis homo currit, vel omnis homo necessario est animal, aliquis homo possibiliter est animal,

tamen

LIBER

tamē ratio præcipua oppositionis in modo cōsistit, vt ea sola ablata, oppositio auferatur, ea verò posita ponatur. Ex quibus habes innumeras oppositiones, secū dū quod multi sūt modi æquipolētes, & oppositio ex modis solis, & oppositio ex modis cū subiecto potest sumi, quorū exēpla sūt facilia. Circa cōuersionē autē nō est aliquid peculiare præter ea, quæ diximus de simpliciu cōuersione, sed vniuersalis affirmatiua per accidēs conuertatur, particularis autē affirmatiua, & vniuersalis negatiua simpliciter, vnde ista omnis homo possibiliter est animal, cōuertenda est in hāc, aliquod animal possibiliter est homo, hęc autē, nullus homo possibiliter est animal, in hanc, nullum animal possibiliter est homo. Vnum autē aduertendū est, vt modus vniuersalis affirmatiuus, mutetur in conuertente in particularē affirmatiuū, vt ista, creans necessariò est Deus, cōuertatur in hāc, Deus possibiliter est creās. Est etiā aliud aduertendū, Modū Impossiblem in se habere negationē, ac propositionē reddere negatiuā, nisi ab alia negatione impediatur. Vnde ista negatiua ē, omnis homo impossibilem est lapis, & conuertēda etiam in negatiuam, nempe, omnis lapis impossibilem est homo, vel in hanc, nullus lapis possibiliter est homo; ista autem affirmatiua est propter

ter duas negationes, nullus homo impossibiliter est animal, conuertendo in hanc, aliquod animal possibiliter est homo, vniuersalis enim affirmatiua in particularé cōuertitur. denique maximè valor modorū est cōsiderandus, ne eā, quæ est affirmatiua in virtute, cōuertamus sicut negatiuā, & id, quod erat particulariter sumendū, vniuersaliter sumamus. Particularis verò negatiua de subiecto nō est cōuertenda, sicut nec reliquæ Enunciationes, non enim cōvertes, aliquod animal impossibiliter est homo, nec, aliquis homo possibiliter nō est Grammaticus. Atq; hæc de istis Modalibus, quæ nulla ratione sunt parui pendenda, cū horū modorum cognitio non mediocrem ad rerū naturas cognoscendas vsum exhibeat.

DE ENUNCIATIONIBVS.

De contingenti specialiter sumpto.

Cap. VII.

ABSOLVTIS Modalibus Enunciationibus, quæ ex prædictis quatuor modis cōponuntur, superest, vt vnum alium modum, cuius Aristotel. in Prioribus meminit, explicemus; hic autem est Contingens nō in ea significatione,

LIBER

enunciatione, qua superius vsurpabatur, illic enim cō-
 tingens pro possibili sumebatur, vt illud esset cō-
 tingens, seu Possibile, quod esse potest, siue possit
 non esse, siue non possit non esse, idem de necessa-
 rio, atq; etiam de existenti non necessario prædi-
 cabatur, hic autem pro alio contingens vsurpa-
 tur, pro illo nempe quod potest esse, & potest nō
 esse, siue sit, siue non sit, & hoc contingens repug-
 nat & contradicit non solum necessario, sed etiā
 impossibili. quod enim necessarium, aut impossi-
 bile est, contingens non est, tale autem contingēs
 vocant, specialiter sumptum. Huius natura est ad
 modum consideranda. habent enim hoc proposi-
 tiones de necessario, vt si affirmatiuum dictum ē
 necessarium, negatiuum sit impossibile, & econ-
 tra, si negatiuum necessarium, affirmatiuum im-
 possibile, vt si hominem esse animal est necesse,
 hominem non esse animal est impossibile, & si ho-
 minem non esse lapidem est necesse, hominem es-
 se lapidem est impossibile. Hoc idem habent Enū-
 ciationes de Impossibili, vt si vna opposita sit im-
 possibilis, altera sit necessaria: At de Contingenti
 Enunciationes, si dictum oppositum est contin-
 gens, & alterum necessario erit contingens, vt si
 hominem esse album est contingens, etiam & ho-
 minem non esse album erit contingens, maximè

in his, quæ d̄ sensu diuiso sunt. Ex quo fit, vt negatiua de Contingenti, virtualiter sit affirmatiua, cū vna opposita non inferat alteram, vt diximus, & hoc notare maximè oportet pro Syllogismis de contingenti, traditis ab Aristotele in primo Priorum, quos explicabimus in quarto libro. Enunciations autem de Contingenti sic cōuertere oportet; Affirmatiuæ enim vniuersales & particulares conuertuntur, sicut reliquæ, in particulare affirmatiuam; at vniuersalis negatiua cōverti nō potest in vniuersalem negatiuam, non enim conuertitur, nullum hominem esse album est contingens, in hanc nullum album esse contingens, poterit tamen particulariter conuerti. At particularis negatiua, quæ in alijs non conuertebatur, hic conuerti potest in particularem negatiuam; valet enim, aliquem hominem non esse album est contingens, ergo aliquod album non esse hominem est contingens, & hoc sufficiat pro Introductione huius in Aristotelem, vbi exactius hoc examinabitur.

De Excluisiuis. Cap. VIII.

E NVNCIATIONIBVS Modalibus absolutis, quibus ratione modi peculiaris inerat difficul-

L I B E R

difficultas, nūc de quibusdam alijs, quæ ob aliquē
 terminū, vel signum in eis inclusum multas ac va-
 rias in valore continent propositiones, ac prop-
 terea obscurum habent sensum per illas inclusas,
 quæ clariore sunt, manifestandum, tractemus,
 quas Exponibiles propositiones vocant, quem
 tractatum eo antiqui Dialectici Probationes ter-
 minorū, appellarunt, quod tales propositiones
 per eas quas in se includūt, quæ manifestiores sūt
 probari possint. hasque exponentes vocant. Inter
 huiusmodi igitur Enunciationes primum genus
 est earum, quæ aliquo signo exclusiuo tenentur,
 quale est tantum, solum, & similia, quarū duplex
 est modus, quædam enim dicuntur de excluso ex-
 tremo, nimirum cū tale signum prædicatū de-
 terminat, & ab eo exclusionem facit, vt, homo ē
 tantum animal rationale; quædam absolutè ex-
 clusiuæ dicuntur, cū tale signum totam modifi-
 cat propositionem, quod fit, cū signum ex par-
 te subiecti tenetur, vtroque autem modo bisariā
 fit exclusio, aut enim prædicatum est aliquis nu-
 merus, & tunc exclusio dicitur secundum plura-
 litatem; aut est aliqua alia res, & tunc exclusio di-
 citur secundum rem. Latè autem differunt Enun-
 ciationes hæ duæ, nempe quando est exclusio in
 prædicato, aut quando est exclusio in subiecto,

vt videre est ex sensu diuerso earumdem enun-
 ciationum, hæc enim, prædicabilia sunt tantum
 quinque; si exclusio fiat in prædicato, vera est, facit
 enim sensum, prædicabilia non excedere nume-
 rum quinarium, quod verum est. at si exclusio fiat
 in subiecto, scilicet, tantum prædicabilia sunt quin-
 que. propositio est falsa, quia facit sensum, nulla
 alia, à prædicabilibus, esse quinque, quod quidem
 falsum est. Vtriusque igitur modi expositio tra-
 henda est. Et quidem eam, quæ est de excluso præ-
 dicato, exponere facile est, si auferamus signum,
 & à prædicato remoueamus, si fuerit numerus,
 quemcunque alium numerum, si fuerit res, quam-
 cunq; aliam rem. Ista igitur, prædicabilia sunt tan-
 tum quinque, exponitur, prædicabilia sunt quin-
 que, & non plura, similiter, homo est tantum ani-
 mal rationale, exponitur, hō est animal rationa-
 le, & nihil aliud: at propositiones exclusiuas de sub-
 iecto excluso non ita facile est exponere; diuidē-
 dæ enim prius sunt, habent se namque in quadru-
 plici differentia, quædam sunt integræ affirmati-
 uæ, id est, in quibus ipsum signum & propositio-
 nis copula affirmatur, vt tantum homo est risibi-
 lis. Secundò quædam sunt harum oppositæ quæ
 vnã habent præpositam negationem, vt nō tan-
 tum homo est risibilis. Tertiò quædam sunt de co-

L

pula

LIBER

pula negata, de signo autem affirmato, vt tantum homo non est risibilis. Quarto quædã sunt harum oppositæ de vtroque negato, vt, non tantum homo non est risibilis. Omnes autẽ istæ per Hypotheticas propositiones resoluendæ sunt, quarum prior pars constet ex eodem prædicato, & subiecto ipsius exclusiuae ablato signo, posterior autem ex eodem prædicato, & opposito subiecti, vt tantum homo est animal, & nihil aliud ab homine, seu nullum non homo est animal; nõ tamen omnes eodem modo exponendæ sunt, sed prima per copulatiuam, cuius prior sit ipsamet exclusiua ablato signo, posterior negatiua vniuersalis de opposito subiecti, vti diximus, vt tantum homo est risibilis, homo est risibilis, & nullum non homo est risibile. Huius autem negatiua disiunctiuè est resoluenda per partes contradictorias propositionibus prioris, vt, nõ tantum hõ est risibilis, exponitur nullus hõ è risibilis, vel, aliquod nõ hõ est risibile. Tertia autẽ propositio exponenda est Copulatiuè, sicut prima, ita vt prior pars sit ipsa exclusiua ablato signo, quæ in omnibus dicitur præiacens, & posterior vniuersalis affirmatiua de eodẽ prædicato, & opposito subiecti sicut in alijs, vt tantum hõ nõ est risibilis, exponitur, hõ nõ est risibilis, & quodlibet aliud ad homine, seu

omne

omne nō hō est risibile. Quarta exponitur per Disiunctiuā, sicut secūda ex partibus cōtradiCTORijs huius tertiæ, vt, non tantum homo non est risibilis. Omnis homo est risibilis, vel, aliquod non homo non est risibile. Vnde semper habenda est regula, vt prima, & secūda resoluantur contradictorio modo, similiter tertia & quarta; propterea vtile erit in resolutione secundæ, prius resolvere primam, & in resolutione quartæ prius resolvere tertiam.

De Oppositione Exclufiuarum.

Cap. IX.

ANTE QVAM Oppositionem harum tradamus, non inutile erit aliquas dictiones assignare, quibus iuuenes promptiores sint in istis exclusiuis resoluēdis. Sicut igitur hæ quatuor Iste, Regit, Prorā, Clauo; quæ suo ordine singulæ, singulis exclusiuis deseruiunt, obseruatis tamen illis duobus superius enarratis, nempe, vt prima, & tertia exponantur copulatiuè, secūda & quarta disiunctiuè, Similiter, vt prior pars constet ex eodem prædicato & subiecto, posterior ex eodē prædicato, & opposito subiecti, obseruatis etiam quatuor vocalibus notandis pro alijs etiam quæ inferius sequuntur. A, denotat vniuersalem affir-

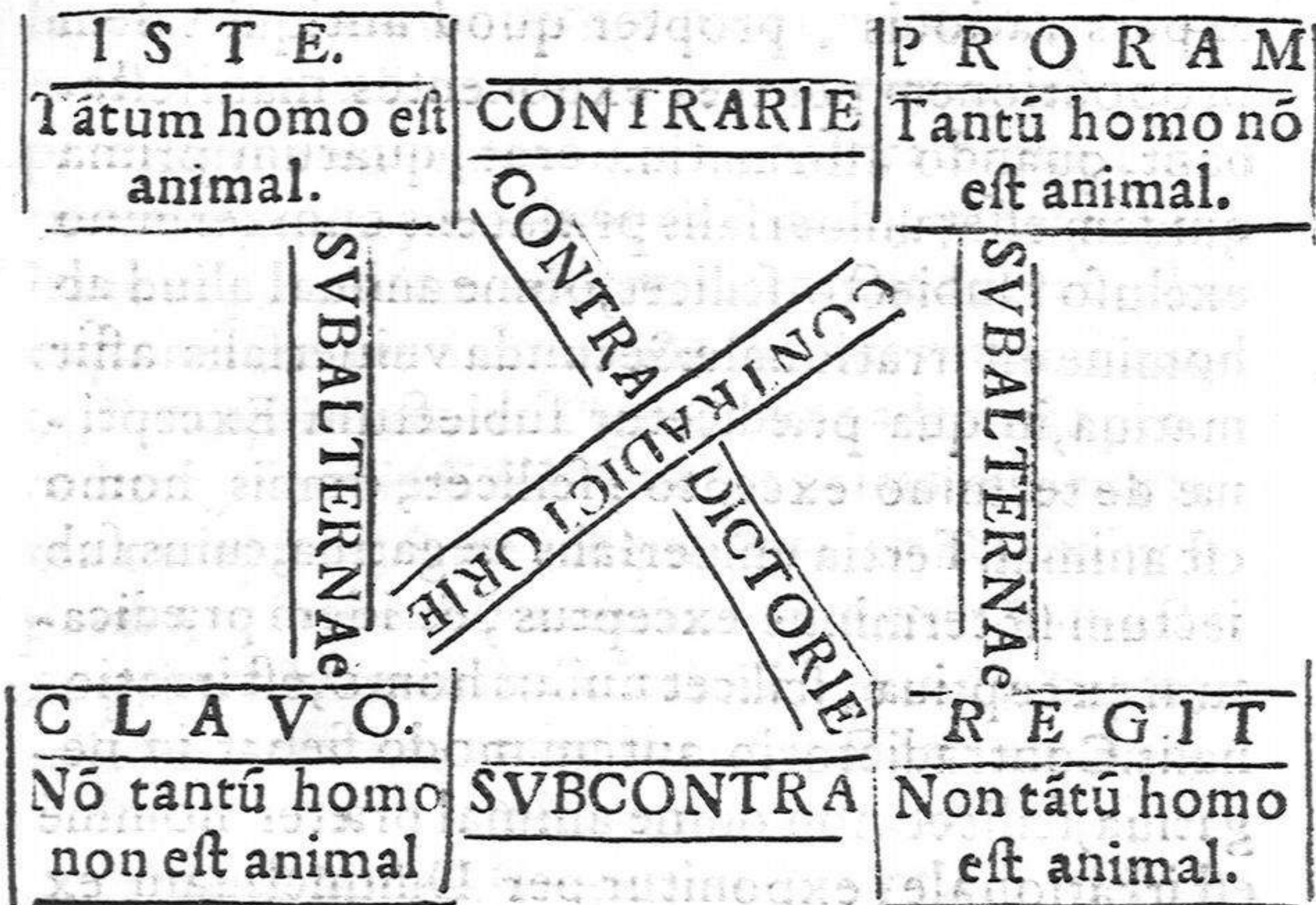

L I B E R

matiua. E, vniuersalem negatiua. I, particu-
 larem affirmatiua. O, particularem negatiua.
 Est igitur prima dictio. Iste, pro exclusiua tota
 affirmatiua, scilicet, tantum homo est risibilis, de-
 notat, vt prior sit particularis affirmatiua. Secun-
 da vniuersalis negatiua, vt expositum est. Regit,
 pro negatiua, non tantum homo est risibilis, de-
 notat, vt orior sit vniuersalis negatiua, poste-
 rior particularis affirmatiua, opposito modo Pri-
 mæ. Aliæ etiam dictiones exponendæ sunt iuxta
 vocales suas. Est etiam, præter hæc consideran-
 da vis signi exclusiui, quemadmodum enim signum
 vniuersale affirmatiuum distribuit immediatos
 terminos, & mediatos confundit: ita Exclusiuum
 opposito modo, immediatos confundit, media-
 tos distribuit, vt tantum homo est animal, homo
 confunditur, animal distribuitur. Hinc est, quod
 tales propositiones conuertuntur per vniuersa-
 les affirmatiuas, vt tantum homo est animal, con-
 uertitur, omne animal est homo. In negatiuis hoc
 non valet, quia negatio mutat virtutem signi. Ex his
 Oppositiones in Exclusiuis inuenire non est difficile
 illæ enim, quæ copulatiue resoluntur, scilicet, pri-
 ma, & tertia sunt contrariæ, quæ vero disiunctiue, vt
 secunda, & quarta subcontrariæ, prima verò, & secun-
 da, tertia cum quarta contradictoriæ. Prima cum quar-
 ta,

ta, & secūda cū tertia Subalternæ, vt sequēs figura manifestat.

De Exceptiuis. Cap. X.

POST Exclufinas fequitur aliud propositio- nis genus, quod propositio Exceptiua dicitur quæ signo aliquo exceptionis modificatur, quale est præter, & aliud fimile, in quibus obferuādum est, vt terminus exceptus fit inferior termino, à

L I B E R.

quo fit exceptio, & talis terminus, à quo exceptio fit, distribuatur, aliter enim non fiet congrua exceptiua, vt omne animal præter hominem est expers rationis, propter quod antiqui talem propositionem per tres exponentes manifesta-
 bant, quando affirmatiua erat, quarum prima quidem esset uniuersalis præiacens cum termino excluso í subiecto, scilicet, omne animal aliud ab homine est irrationale: Secunda uniuersalis affirmatiua, in qua prædicetur subiectum Excepti-
 uæ de termino excepto; scilicet, omnis homo est animal. Tertia uniuersalis negatiua, cuius subiectum sit terminus exceptus, & idem prædicatum excepti-
 uæ, scilicet nullus homo, est irratio-
 nalis. Contradictorio autem modo fiebat in ne-
 gatiua, scilicet non omne animal præter hominẽ
 est irrationale, exponitur per Disiunctiuam ex
 partibus contradicentibus. At quando est nega-
 tiua de copula, non de signo, vt omne animal
 præter hominem non est rationale, tunc copu-
 latiue per tres uniuersales, prima negatiua, se-
 cunda & tertia affirmatiua de iisdem subie-
 ctis & prædicatis, sicut prius, scilicet, nullum
 animal aliud ab homine est rationale, omnis ho-
 mo est animal, et omnis homo est rationalis.
 Huius autem negatiua per Disiunctiuam ex par-
 tibus

tibus contradicētibus, vt, non omne animal præter hominem non est rationale. Quamuis autem hoc verum sit, clariùs et distinctius resolutio fiet, si per duas tantum exponentes resoluantur, omissis nempe secundis, nam cum exceptiua propriè non fiant, nisi cum exceptus terminus continetur sub eo, à quo fit exceptio, non opus est hanc exponentem addere. Poterunt autem tales exponentes, his dictionibus faciliùs retineri. Date, Prompti, Pœnam, Pigro, quæ eadem via procedunt, sicut in Exclufiuis, vt prima sit propria exceptiua, & ita reliquæ suo ordine, similiter prima, & secūda cōtradiciāt, tertia etiā, & quarta. Ac prima & tertia sint cōtrariæ, secunda & quarta subcontrariæ, vt facilè erit cui libet experiri.

De Reduplicatiuis. Cap. XI.

SVNT aliæ propositiones, quæ Reduplicatiuæ dicuntur, eò quòd aliquod signum habeant, quod aliquid supra terminum præcedentem superponat, vt homo in quantum rationalis est risibilis, hæc autem signa dupliciter vsurpantur, aliquando termini precedentis aliquam rationem manifestant, secundum quam aliquid ei denotatur cōuenire, vt, ens, in quantum ens, est obiectum Me-

L I B E R

taphycæ: color quatenus color, est obiectum vi-
 sus, & tunc dicuntur specificatiuè teneri. Aliquã-
 do causam prædicati importât, vt homo quate-
 nus rationalis, est risibilis, id est, causa cur homo
 sit risibilis, est quia rationalis est, & tunc quadru-
 plex cõstituitur Reduplicatiuarum species, sicut
 in alijs. Prima est purè affirmatiuarum, homo in
 quantũ rationalis, est risibilis. Secunda negatiua-
 rũ de signo, non omnis homo in quantũ rationa-
 lis, est risibilis. Tertia negatiuarũ solum de copu-
 la, homo in quantum rationalis, non est risibilis.
 Quarta est, in qua totum negatur, non omnis ho-
 mo in quantum rationalis, nõ est risibilis. Et quã-
 nis à multis harum quælibet per quatuor expo-
 nentes manifestari soleat, id tamen inutile vide-
 tur, commodius autẽ & distinctius erit ad causa-
 les reducere, & secundum has in omnibus de illis
 indicare. Reducetur igitur prima ad Causalem af-
 firmatiuã, quia homo est rationalis, homo est risi-
 bilis. Secunda ad causalem negatiuam, non quia
 homo est rationalis, homo est risibilis. Reducitur
 tertia ad Causalem affirmatiuam de solo conse-
 quenti negato, vt, homo in quantum rationalis,
 non est risibilis, id est. Quia homo est rationalis,
 non est risibilis. Quarta verò ad causalem negati-
 uã de consequenti negato, vt nõ omnis homo in
quantũ

quantū rationalis, non est risibilis, id est, nō quia homo rationalis est, risibilis non est. Sic igitur exponi congruē potest Reduplicatiua, quando causaliter tenetur, nā quando specificatiuē tenetur, tunc nullo modo per causalem exponidebet, sed aliquo vocabulo clariori explicari, vt homo, in quantum homo, est species, id est, homo communiter sumptus, & in generali est species. Aliquando reduplicatio fit non in causa, sed secundū consequentiam solam, vt homo in quantum risibilis, est rationalis, sed hoc raro, & tunc nō per causalem, sed per Cōditionalem fiet expositio, scilicet, si homo est risibilis, homo est rationalis.

De Exponibilibus quibusdā Verbis.

Cap. XII.

RAETER signa Syncategorematica sunt aliqua Categoremata, quæ cum obscurū reddant propositionis sensum, expositione egent, inter ista, est verbū Differt. Aliud & Diuersum Duplex harū propositionū constituitur species, prior affirmatiuarū, homo difert ab equo, vel, est alius seu diuersus ab equo, & talis per tres exponētes exponēda est, duæ priores sint affirmatiuæ, per quas extremorū existētia significetur, tertia negatiua eorūdem extremorū
inter

LIBER

inter se, vt homo est, & equus est, & homo nō est equus. Posterior species est negatiuarū, quæ disiunctiuè contradictorio modo exponi debēt, vt, homo non differt ab equo, homo non est, vel equus non est, vel homo est equus.

Sunt etiā alia duo Verba, quæ propositiones Exponibiles & affirmatiuas, & negatiuas constituunt, quæ sunt. Incipit & desinit, hæc iunguntur rebus, quæ vnico instanti totū suum esse habent, aut perdunt, vel rebus, quæ spatio téporis, & successiuè esse acquirunt, & deperdunt. Primi generis sunt substātix. Secundi sunt multa accidētia, & secundū hoc variè talia verba exponēda sunt. Verbū incipit, quādo iungitur termino significāti substantiā est, resoluendū per copulatiuā, cuius prior pars sit de presēti affirmatiua, & posterior negatiua de præterito. cū isto aduerbo immediatè, per quod denotatur temporis illius præteriri propinquitas, cum tali præsentī, vt homo incipit esse, homo est, & immediatè ante hoc non fuit. Quando verò iungitur termino significanti rem, quæ successiuè habet suum esse, est resoluendum etiam copulatiuè per hypotheticam, cuius prior pars sit de præsentī negato, & futuro affirmato, cū illo eodem aduerbio, calor incipit esse, calor non est & immediatè post hoc erit. Si verò talis proposi-

proposi-

propositio fuerit negativa, disiunctiuè cōtradi-
ctorio modo exponetur, vt calor nō incipit esse
calor nunc est, vel, non immediate post hoc erit.

Verbum autē, definit, iunctū termino significā
ti rem, quæ totū esse suum simul habet, exponide
bet per copulatiuā, cuius prior pars sit de præsen-
ti negato, & posterior de præterito affirmato cū
illo eodē aduerbio. Petrus definit esse, Petrus nō
est, & immediatè ante hoc fuit. Pari ratione quā
do iungitur rebus successiuis, in hoc enim nō est
discrimē, motus definit esse, motus nō est, & im-
mediatè ante hoc fuit, negativa autē propositio
disiunctiuè cōtradiCTORIO modo est exponēda si-
cut in alijs omnib9. Horū rationes & causas quæ-
rere, alius est, quā nostra præsens patiatur specu-
latio, est enim negotiū Physicū, satis sit Dialecti-
co modū exponēdi noscere, cætera supponātur.

De Comparatiuis, & superlatiuis.

Cap. XIII.

SVNT etiā aliæ propositioes, quæ aliqua in-
digēt expositione, quales sunt propositioes de
Cōparatiuo & Superlatiuo. Propositio igitur de
comparatiuo tres habet exponētes. Prima est, in
qua subijcitur subiectū comparatiui. Secunda, in
qua subijcitur terminus cōparatus. Tertia in qua

L I B E R

vnū cū altero respectu positiui confertur, cū ad-
 uerbio denotāte excessum, verbi gratia, leo éfor-
 tior homine, leo est fortis, & omnis hō est fortis,
 & leo est magis fortis. Aliquādo cōparatiuum su-
 mitur abusiue, & tūc nō ponit positiuum, vt me-
 lius aliquādo dicitur minus malū. Quando autē
 ppositio é negatiua, vt leo nō est fortior homine
 disiunctiue cōtradietorio modo est resoluenda.

Superlatiuū verò aliquādo sumitur negatiue,
 aliquādo positiue. Cum positiue tenetur, resolu-
 debet per Copulatiuā, cuius prior pars sit propo-
 sitio ex subiecto & terminè Superlatiui cōposita
 posterior affirmatiua de Comparatiuo cū termi-
 no cōparato vniuersaliter sumpto, verbi gratia.
 Arist. fuit doctissimus Græcorū; Aristoteles fuit
 Græcus, & quocunque Græco doctior. At quādo
 tenetur negatiue, posterior propositio erit vni-
 uersalis negatiua, in qua subijcitur terminus su-
 perlatiui cū Comparatiuo, & terminus cōpara-
 tus est ipsum subiectū, vt Cicero fuit eloquentissi-
 mus Latinorū, id est, Cicero fuit Latinus, & nu-
 llus Latinus fuit illo eloquentior. Plures possent
 propositiones adduci, quæ expositione indigere
 videntur, sed obseruanti modum resoluendi præ-
 dictas, & sensum locutionis, non erunt difficiles.

FINIS LIBRI TERTII.

I N T R O D U

CTIONIS IN DIALECTICAM

ARISTOTELIS.

LIBER. III.

De argumentatione.

De Argumentatione bona & mala,
formali & materiali. Cap. I.

ARGUMENTATIONVM partibus materialibus, nempe propositionibus & ipsarum partibus & accidentibus hactenus discussis, nunc tandem ipsam argumentationem explicare aggredimur. Est igitur Argumentatio, quæ Consequentia dici solet, oratio in qua vnum ex alio inferri denotatur, vt superius declarauimus. Hæc autem duplici parte constat, & Antecedenti, & Consequenti. Antecedens est illa propositio, ex qua altera inferitur. Dicitio illa, qua talis consequutio vnius ex altera denotatur, Nota illationis dicitur. Solet aliquando Consequentia vitiosa fieri, cum id, quod inferri denotatur, non
ita

L I B E R

ita sicut denotatur infertur. oppositū autē in cō-
 sequentia bona accidit. Hæc omnia in primo Li-
 bro explicuimus, nunc ad alia, quæ illic propter
 incipiētium captū inexplicata omisimus, transea-
 mus. Cōsequētia, seu Argumētatio bona duplex
 est, quædā formalis, quædā materialis: Materialis
 est oratio, in qua pars altera verè ex altera infer-
 tur, ob rerum solam coniunctionē, vt Petrus est
 homo, ergo Petrus est substātia, quia enim homo
 necessario cū substātia cōiungitur, ea sola causa
 fit, vt ex tali antecedēti cōsequens colligatur. Di-
 ximus autē ob eam solam causam, quia nō prop-
 ter modū colligendi, sed propter rerum cōnexio-
 nē duntaxat illa fit illatio, si enim in consequenti
 aliud colligeremus de Petro, cū quo non necessa-
 rio homo coniungeretur, Cōsequētia vitiosa es-
 set, vt si dixeris. Petrus est homo, ergo Petrus est
 albus. Potest enim Antecedens verum, & Conse-
 quens falsum esse, ex quo fit, vt illa Consequētia
 non sit bona propter illam formam & modū co-
 lligendi, scilicet ex vno alterum inferre, sed pro-
 pter connexionē rerum significatarum in Conse-
 quenti, & Antecedenti. Vnde talis Consequētia
 valebit in omnibus his solum, in quibus talis con-
 nexio fuerit reperta; propterea licebit argumen-
 tari eadē ratione, qua inferebatur, Petrus est hō,
 ergo

ergo est substantia, ita scientia est habitus, ergo est qualitas; iustitia est virtus, ergo est habitus: Arbor est viuens, ergo est corpus. In his enim omnibus eadē est connexio consequentium cum suis Antecedentibus, nempe superiorum cum inferioribus. Tales igitur consequentiæ, & aliæ huiusmodi materiales dicuntur. Argumentatio verò formalis, est oratio, in qua vnum ex altero inferitur non solum propter rerum connexionē, sed etiam propter modū colligēdi, vt si dicas. Omne bonum est appetendum, Omnis virtus est bona, ergo Omnis virtus est appetenda. In hac enim argumentatione etiam si nulla esset rerum connexio, propter solam formā talem inferendi, vnum ex altero inferretur. Vnde fit, vt si talē formā applices alijs rebus quantumcunque inconnexis, firma sit, & constans illatio, vt si dixeris, Omnis lapis est animal, Omnis homo est lapis, ergo Omnis hō est animal, optimè ex tali Antecedēti. Consequēs colligitur. Talis cōsequētia formalis est, quæ in omnia materia, in omni ppositiōe simili applicata, semper ē bona; dico autē in Omni simili ppositione, quia si applicetur dissimilibus propositionibus, apparebit quidē eadē, sed nō erit, Similitudo autē duarum propositionū, in his præcipuè consistit, primò, vt sint eiusdem qualitatis, id est,

L I B E R

id est, si vna est affirmatiua, & altera sit affirmatiua, si vna negatiua, & altera etiã negatiua; hoc intelligere oportet quantũ ad copulas principales. Vnde istæ in qualitate similes sunt; animal, quod nõ é rationale, est risibile, hõ qui currit, mouetur. Est enim vtraque affirmatiua. Secũdo, vt sint eiusdẽ quantitatis, id est, si vna vniuersalis & altera vniuersalis; si vna particularis indefinita, aut singularis, & altera eodẽ modo. Tertio vt in vtrãq; eadẽ sit acceptio terminorũ, scilicet eadẽ Suppositio, Ampliatio, Appellatio, & sub hoc intelligitur vt si vna fuerit Modalis, et altera similiter eiusdẽ modi, vel æquiualentis, si vna Exponibilis, & altera, si vna de subiecto cõplexo, & altera, hæc omnia eatenus dicta sunt, vt cũ formã Argumẽtationis aliquã, quæ in aliquibus ppositionibus bona erat, velis alijs propositionibus applicare, obserues, vt tales propositiones in his tribus prioribus assimilentur, alias talem formam Argumentationis mutabis. Non enim eadem est forma, quæ est in istis, Omnis homo est animal, risibile est homo, ergo Omne risibile est animal, & ea, quæ est in istis, Omnis homo est animal, Tantum risibile est homo, ergo Tantum risibile est animal, cum propositiones huius non sint similes alterius: idem in alijs oportet dicere.

De

De Regulis Generalibus bonæ con-
sequentia. Cap. II.

SVNT aliquot generales regulæ, quibus Con-
sequentiarum & argumentationum vis, inferē
do maximè manifestatur, quæ aliquibus princi-
pijs innituntur. Primū est, Ex vero non sequitur
nisi solum verum, id est, in bona Consequencia, si
Antecedens verum est, oportet Consequens ve-
rum esse, in quo principio fundatur.

Prima Regula. Si Antecedens est possibile aut
contingens. Consequens etiam cōtingens aut pos-
sibile aut necessarium, si verò Antecedens necessa-
rium, Consequens erit necessarium, verbi gratia,
Homo currit, ergo mouetur. Huius argumētatio-
nis Antecedens, contingens est, pariter etiam &
consequens, vt enim homo potest currere, & nō
currere, ita moueri, & non moueri. Præterea, ho-
mo est animal, ergo est substantia. Huius Antece-
dens necessarium & Consequens etiam necessa-
rium. si enim daremus oppositū, Antecedens esse
necessarium & Consequens non necessariū, nunc
posset verum inferre sensum, quod fieri non po-
test, & patet, nam si Antecedens necessarium, verū
erit semper, si Consequens non necessarium pote-
rit esse falsum, tunc igitur Antecedens verū infe-

LIBER

ret. Consequens falsum: vt homo videt, ergo homo est animal. Antecedens quidē possibile. Consequens necessarium. ex Possibili verò vel contingenti nunquam sequitur impossibile.

Secundū Principium. Falsum nō sequitur nisi ex falso. Huic innititur altera Regula. Si Consequens est falsum. Antecedēs erit falsum; si Consequens impossibile, etiam Antecedens erit impossibile, si consequens contingens. Antecedens non erit necessarium, aliter enim si Antecedēs esset necessarium, esset semper verum, si autem Consequens contingens posset esse falsum, & tunc Antecedens verum infert consequens falsum cōtra primum principium.

Tertium principium. Ex falso potest sequi verū, vel falsum, id est, fieri potest, vt in bona Consequentia ex Antecedenti falso sequatur aliquādo Consequens falsum. V. g. ista est Consequētia bona, homo est lapis, ergo est corpus, vbi antecedens falsum, infert consequens verum. Similiter & ista est bona, Homo est lapis, ergo caret sensu, vbi vtrumque falsum, cui principio innititur.

Tertia Regula: Ex Antecedenti impossibili potest inferri; Consequens aliquando impossibile, aliquando contingens, aliquando necessarium, vt patet in his consequentijs, homo est equus, ergo
homo

homo est animal; hic enim ex impossibili infertur necessarium, similiter homo volat, ergo homo mouetur, ex impossibili sequitur contingens. Similiter etiam homo est leo, ergo homo est rugibilis: vtrumque est impossibile.

Quartum principium. Verum infertur ex vero, vel falso, id est. Consequens verum potest inferri aliquando ex Antecedenti vero, aliquando ex Antecedenti falso, ex quo sequitur quarta Regula. Consequens necessarium inferri aliquando ex Antecedenti impossibili, aliquando ex necessario, aliquando ex Contingenti, vt patet in his consequentijs, homo est leo, ergo homo est animal; homo est corpus, ergo homo est substantia. Equus est albus, ergo equus est corpus.

Quinta Regula. In bona consequentia contradictorium consequentis infert contradictorium antecedentis, non autem contra. Valet enim, homo currit, ergo homo mouetur, homo non mouetur, ergo non currit. Non tamen valet a contradictorio Antecedentis, non enim valet, Non currit, ergo non mouetur.

Sexta Regula. Quicquid infertur ex Consequenti infertur etiam ex antecedenti, & ex quocumque inferitur Antecedens, infertur etiam Consequens. V. g. homo est animal, ergo est viuens. Si ex hoc Consequenti

quenti inferamus, homo est corpus, poterit etiã inferri ex illo Antecedenti, scilicet homo est animal, ergo homo est corpus, quæ Argumentatio dicitur de primo ad vltimum. Similiter in eadem Consequencia, si illud Antecedens homo est animal, infertur ex altero Antecedenti, nempe, homo est rationalis, ex eadem poterit inferri idem consequens, nempe, homo est rationalis, ergo homo est corpus. Hæ sunt Regulæ pro consequentiã bona obseruandæ, post quarum explicationẽ ad species ipsius Argumentationis discutendas trãseamus, habet enim argumẽtatio quatuor sub se species, Syllogismum, Enthymema, Inductionẽ, & Exemplum. de quarũ singulis ordinẽ tradem, ac primũ de Syllogismo qui omniũ prima species est. Cũ autem ex syllogismo quidam sit Hypotheticus, qui partem aliquã Antecedentis propositionem habet Hypotheticam, quidã Categoricalis, qui ex simplicibus propositionibus conficitur initium ab hoc sumemus, qui simplicior est.

De Syllogismo Categoricali & eius principijs. Cap. III

SYLL OGISMVS est ratio, in qua quibusdam positis, necessario aliud sequitur per ea, quæ

quæ posita sunt. Dicitur, Oratio, loco generis: Ad
 dicitur, Quibusdam, vt intelligamus non vnâ pro
 positionem, sed plures necessarias esse ad Syllo
 gismum. non enim Syllogismus est argumētatio,
 quæ ex vnica propositione alterâ infert, sed quæ
 ex pluribus. Dicitur, Positis, vt notum sit, tales p
 positiones, ex quibus Syllogismus conficitur, ali
 quem inter se ordinem, & dispositionem habere,
 quam inferius tradem⁹. Dicitur etiam, Positis, id
 est, concessis, quia vis Syllogismi tanta est, vt si se
 mel quis Antecedens admiserit, cogatur & Con
 sequens admittere ex virtute ipsius Antecedētis
 præconcessi, & hoc significatur in illo, quod dici
 tur, Ex necessitate aliud sequitur per ea, quæ posi
 ta sunt. Dicitur tandē Aliud, quia conclusio, quæ
 infertur, semper est Enunciatio aliqua ab Antece
 denti distincta: Nō enim est Syllogismus, cum idē
 infertur, quod erat in Antecedenti. Constat autē
 Syllogismus, materia & forma: Materia quidem
 duplex est, remota, & propinqua: Remota, sunt
 termini: Propinqua simplices propositiones, qua
 rum subiecta vel prædicata termini dicuntur. Hi
 vero termini, ex quibus Syllogismus remotè cō
 ficitur, tres solum sunt. Propositiones autē duæ,
 quæ Præmissæ dicuntur, quæ ex illis constant ter
 minis. Cum igitur duplex ppositio ex tribus ter

minis, quin bis unus fumatur, cōponi nequeat, fit,
 vt vnus illorū in vtraque p̄positione repetatur,
 & talis, Mediū in Syllogismo dici solet: ille verò
 terminus, qui cū Medio ī priori p̄positione, quæ
 Maior dicitur, assumitur, Maior extremitas appe
 llatur, ille verò alter, qui in posteriori p̄positione
 quæ minor dicitur, subsumitur, Minor extremitas
 vocatur, vt exēplo hoc patet, Omne aīal ē sen
 sibile, Omnis hō ē animal: vbi, Animal, est Mediū,
 Sensibile, Maior extremitas, Homo, Minor extre
 mitas. Forma Syllogismi est figura, & modus. Fi
 gura est ordinatio trium Terminorum inter se, se
 cundum debitam subiectionem, & prædicationē,
 id est, illa dispositio, qua inter se ita disponuntur,
 vt vnus de Medio, vel Medium de altero, vel de
 vtroque prædicetur, vel vterque de ipso. Modus
 est ordinatio propositionū inter se secundum cer
 tam, qualitatem, & quātitatē, scilicet quod si vna
 propositio negatiua, altera sit affirmatiua, vel si
 vna particularis, altera vniuersalis, vel alijs mo
 dis, de quibus inferius dicemus.

Syllogismorum duplex est modus inferendi,
 prior eorum, qui directe concludunt, posterior
 eorū qui indirecte. Ille Syllogismus directe con
 cludit, qui conclusionem infert, in qua Maior ex
 tremitas de Minori prædicatur, qualis est iste.

Omne

Omne animal est sensibile. Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est sensibilis. Ille verò cōcludit indirectè, qui conclusionem infert, in qua minor extremitas de Maiori prædicatur, vt Omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Aliquod animal est Petrus. Eorū aut qui directè cōcludūt, quidā Perfectus, quidā imperfectus. Perfectus est, qui nullius indiget, vt appareat necessario cōcludere, id est, qui conclusionē ita clarè, & dilucidè necessariò infert, vt lumine ipso rationis statim eius robur in cōcludendo perspiciatur, vt in isto, Omne animal est substantia. Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia. Imperfectus est, qui alicuius mutationis circa propositionē indiget, vt appareat necessariò cōcludere, id est, qui verè necessariò concludit, tamen nō id apparet, quin priò fiat aliqua mutatio, scilicet, aliqua conuersio, vel transpositio propositionis, per quam ad perfectum reducatur, de qua reductione postea dicere oportet.

De triplici figura Syllogismorū, & regulis cōmunibus earū. Cap. IIII.

SYLLOGISMORVM figura triplex ē, iuxta triplicem Medij cū extremitatibus dispositionem.

sitionem. Prima, in qua Mediū alteri extremitati subijcitur, & de altera prædicatur, vt Omne animal est substantia, Omnis homo est animal. Secūda in qua de vtraq; extremitate prædicatur, vt Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal. Tertia in qua vtriq; extremitati subijcitur, vt Omnis homo est corpus. Aliquis homo est animal. Sub qualibet autem figura varij sunt Syllogismorum modi, cum secundū quamlibet illarum multipliciter possint in quātitate, & qualitate ordinari propositiones. Sunt tamē quædam regulæ omni figuræ communes, quas generaliter obseruare oportet.

Prima. Ex puris particularibus nihil necessario sequitur, id est, quando vtraque præmissa est propositio particularis, vel Medium in vtraque particulariter supponit, tales præmissæ erunt inhabiles ad inferendum aliquam conclusionem. Vnde iste Syllogismus nihil valet, Homo est animal. Equus est animal, ergo Equus est homo, semper enim Medium debet in vna vel vtraque præmissa vniuersaliter supponere, quòd si fuerit aliquod complexum diuisiue sufficiet, vt vna pars in vna, altera in altera distribuatur, vt Omnis homo, & Equus currit, Sortes et Brunellus homo, & omnis equus sunt, ergo Sortes & Brunellus currit.

Secūda. Ex puris negatiuis nihil sequitur, id ē,
quando

quando vtraq; præmissa fuerit propositio negatiua, nihil ex tali dispositione sequetur formaliter. Vnde iste Syllogismus est nullus, Nullum accidēs currit, Nullus homo est accidens, ergo nullus homo currit. Dixi, formaliter, quia aliquando inferitur conclusio, sed id non prouenit ex vi Syllogismi & propositionum dispositione, sed propter naturam quorundam Terminorum, qui ad inuicem vnus de altero negatur, vt Nullus homo ē lapis, Nullus Equus est homo, ergo Nullus Equus est lapis.

Tertia. Si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio debet esse particularis, vt in hoc Syllogismo, Omnis musicus cantat. Aliquis homo ē musicus, ergo aliquis homo cantat. In hac autem Regula id etiam obseruandum est, ne aliquis terminus particulariter supponens in præmissis, vniuersaliter supponat in conclusione. Vnde iste Syllogismus non valet. Aliqua substantia non ē animal, Omnis homo est animal, ergo aliquis homo non est substantia. nam Maior extremitas supponebat in præmissis determinatè, in conclusione vero distributiuè: Non autem valet à nō distributo ad distributum.

Quarta. Si aliqua præmissarū fuerit negatiua. Conclusio negatiua erit, propter has autē duas
regu-

regulas dici solet; Conclusio sequitur debiliorem partem, id est, si particularis, vel negatiua fuerit aliqua præmissarum, talis erit conclusio.

Quinta. Mediū non debet assumi in conclusione, aliter enim esset cōclusio eadē cū vna ex præmissis, nō enim valet, Omne animal est substātia, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est substātia. Aliquādo licet Medium in conclusione ponere ad seruandā proprietatē Terminī, vt Cognosco Petrum, & Petrus est veniēs, ergo Cognosco Petrum qui venit; Nō enim aliter valeret, scilicet. Cognosco venientem, tūc enim variaretur appellatio, & daretur antecedens verum, & cōsequens falsum.

De principijs quibus nituntur Syllogismi perfecti, et de modis perfectis primæ figuræ. Cap. V.

DVO sunt principia naturali lumine perspecta, quibus humanum ingeniū dissentire nequit, & in his nituntur quatuor modi Syllogismorum concludentium directè primæ Figuræ, qui modi perfecti ob id sunt, & ad eos cæteri reducuntur.

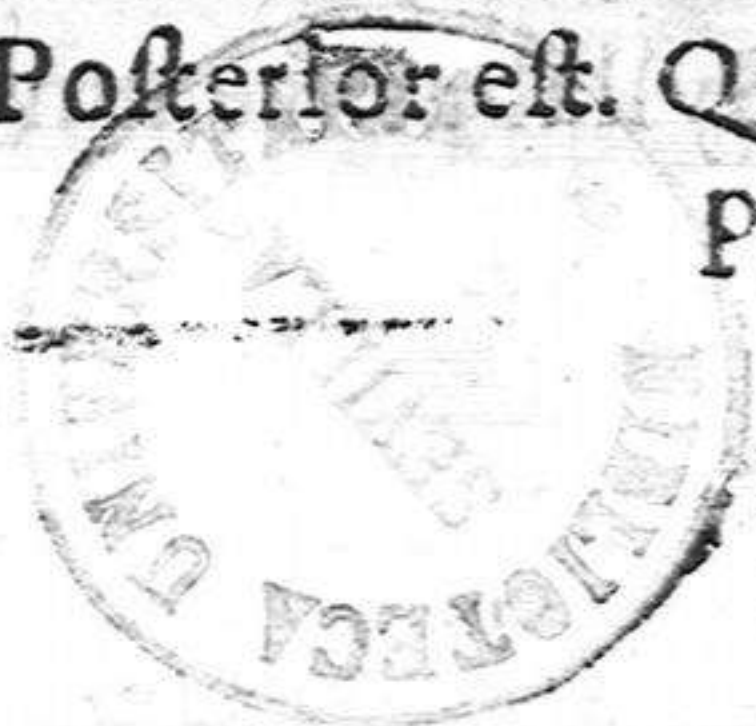
Alterum principium est. Quicquid affirmatur

vniuersaliter de aliquo subiecto, affirmabitur de illo, de quo tale subiectū affirmatur; quod principium vocant, Dicitur omni, in quo fundatur duæ cōsequentiæ perfectissimæ, & Syllogismorū duplex modus. Prior. Quādo prædicatum vniuersaliter affirmatur de subiecto, vniuersaliter affirmabitur de eo, de quo tale subiectum etiam vniuersaliter affirmatur, vt Omne animal est substantia, & Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est substantia, & iste dicitur primus modus figuræ primæ, scilicet, Ex vniuersalibus affirmatiuis.

Posterior est. Quādo prædicatū de aliquo vniuersaliter affirmatur, si tale subiectum de aliquo particulariter affirmatur, etiā & prædicatū de eodē particulariter affirmabitur, vt Omne animal est viuēs, Aliquod corpus est animal, ergo Aliquod corpus est viuēs. Alterū principium est, Quando vniuersaliter negatur aliquod prædicatū ab aliquo subiecto, negabitur de eo etiā, cui tale subiectum cōpetit, & hoc vocatur Dicitur de nullo, in quo fundatur duo modi Syllogismorū perfectiorū. Prior est, quādo prædicatū vniuersaliter negatur ab aliquo subiecto, vniuersaliter etiā negatur de omni eo, de quo subiectū vniuersaliter affirmatur, vt Nullū animal est lapis. Omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis. Posterior est. Quādo prædi-

prædi-

L I B E R

prædicatū vniuersaliter negatur de subiecto, & subiectum tale particulariter de aliquo prædicatur, ab illo particulari illud prædicatum remouebitur, vt Nullum albū est nigrum. Aliquis homo ē albus, ergo Aliquis homo nō est niger. Hæc igitur duo principia per se nota quatuor modos perfectos constituunt in prima figura, vt primus sit, vt vniuersalis affirmatiua, Secūdo loco collocetur vniuersalis negatiua. Tertio particularis affirmatiua. Quarto particularis negatiua. Sic autē vocantur, quia per primum infertur Vniuersalis affirmatiua conclusio. Per Secundum Vniuersalis negatiua. Per Tertium Particularis affirmatiua, per Quartū verò Particularis negatiua. Antiqui memoriæ causa carmina composuerunt, quibus omnes vtilis modi omnium Syllogismorum cuiusque figuræ continerentur. Sunt autem ista.

Barbara. Celarent. Darii. Ferio. Baralipon.

Celantes. Dabitis. Sapismo Frisesomorum.

Caesare. Camestres. Festino. Barroco. Darapti.

Felapton. Disamis. Datisi. Brocardo. Ferison.

In quibus obseruandum est esse quatuor vocales A, E, I, O, Per, A, intelligitur Vniuersalis affirmatiua. Per, E, Vniuersalis negatiua. Per, I, particularis affirmatiua. Per, O, particularis negatiua. Similiter obseruandū est in singulis dictionibus esse tres Syllabas: si enim in aliquibus sunt plures, vltimæ

timæ sunt metri causa. Per primam syllabam intelligenda est Maior, per Secundam Minor, per Tertiam Conclusio. Duo prima carmina sunt p̄ prima Figura, i quibus si respicias quatuor dictiones primas, inuenies quatuor modos Syllogismorum perfectorum prædictos. Barbara, continet vniuersalem affirmatiuum. Celarent, vniuersalẽ negatiuum. Darij, particularem affirmatiuũ. Ferio, particularem negatiuum. Nec oportuit distinxisse alios duos Modos, in quibus ex duabus vniuersalibus affirmatiuis infertur particularis affirmatiua, & ex duabus vniuersalibus, altera negatiua, & altera affirmatiua, inferretur particularis negatiua. Nam hi modi sub Barbara, & Celarent, continentur; Syllogismus enim, qui infert vniuersalem, potest etiam particularem subalternatam inferre.

De Modis indirectè concludētibus
in prima figura, & de inutilibus
modis eiusdem. Cap. VI.

PRÆTER quatuor prædictos modos perfectos, sunt adhuc in prima Figura alij quinque indirectè concludentes, sequentibus quinque dictionibus indicat. Primus est. Baralipton, Ex
dupli

LIBER

duplici vniuersali affirmatiua, concluditur particularis affirmatiua; Omne animal est substantia, Omnis homo est animal, ergo Aliqua substantia est homo.

Secundus Celantes, Ex duplici vniuersali altera affirmatiua, & altera, negatiua, concluditur indirectè vniuersalis negatiua. Nullum animal è insensibile, Omnis homo est animal, ergo Nullum insensibile est homo.

Tertius est Dabitis, ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori particulari affirmatiua, cōcluditur particularis affirmatiua, Omne album est currēs. Aliquis homo est albus, ergo Aliquod currens est homo.

Quartus est Fapesmo, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua, concluditur negatiua conclusio particularis. Omne album est coloratum, Nullus coruus est albus, ergo Aliquod coloratum non est coruus.

Vltimus est. Frisesomorum, Ex Maiori particulari affirmatiua, & Minori vniuersali negatiua cōcluditur particularis negatiua, Aliquod nigrū est homo, Nullū album est nigrum, ergo Aliquis homo non est albus.

Sunt autē duæ regulæ Modis omnibus perfectis primæ figuræ conueniētes, quæ in modis indirectè

rectè cōcludētibus nō habēt vniuersaliter locū, quarū prior est. In modis perfectis primæ Figuræ Minori existēti negatiua, nihil sequitur. Vnde nō valet, Omne albū est coloratū, Nullus coruus est albus, ergo Nullus coruus ē coloratus. Huius regulæ ratio ē, quia argumētatur à non distributo ad distributū ex parte Maioris extremitatis, cuius signū est, si enim talis extremitas in Maiori distribuatur, esset Syllogismus bonus, sed talis ppositio esset à cōmuni modo loquēdi aliena. Vnde iste valet. Omne albū est omne coloratū, Nullus coruus ē albus, ergo Nullus coruus est coloratus. Hæc tamē regula non habet locum in modis indirectè cōcludētibus. in Fapesmo enim & Frisesomorū valet Minori existēti negatiua, vt diximus.

Posterior regula ē. In primæ figuræ modis perfectis, Maiori existēti particulari, nihil sequitur. Vnde nō valet, Aliquod coloratū est albū. Omne nigrū est coloratū, ergo Omne nigrum est albū. Huius regulæ ratio est, quia Maiori existenti particulari. Medium in neutra præmissarum vniuersaliter, sumitur, cuius signū est, si in vna distribuatur, valebit, sed talis ppositio erit inusitata. vt Aliquod coloratū est albū. Omne nigrū est omne coloratū, ergo Omne nigrū est album. Hæc etiam regula nō valet in Modis indirectè concludentibus,

bus, nam in Frisesomorum valet Maiori existēte particulari.

Ex his regulis simul cum prioribus communi-
bus colligitur, nō posse esse in prima Figura nisi
quatuor modos perfectos, nam duæ propositio-
nes quadrupliciter possunt secundum quātitatē
ordinari, aut enim vtraque vniuersalis, aut vtra-
que particularis, aut Maior vniuersalis, & Minor
particularis, aut Maior particularis, & Minor v-
niuersalis. Quæque autem harum secundum qua-
litate[m] possunt adhuc quadrupliciter disponi:
Quādo enim vtraque est vniuersalis, tūc aut vtra-
que est affirmatiua, & sic est primus Modus utilis
ad inferendum in Babara, aut vtraque negatiua,
& hic est modus inutilis, quia ex negatiuis nihil
sequitur, aut prima est negatiua & secunda affir-
matiua, & iste modus est utilis in Celarēt, aut ma-
ior est affirmatiua & minor negatiua, & iste ē inu-
tilis modus per priorem Regulam positā. Item,
quando vtraque est particularis, tūc aut vtraque
est affirmatiua, vel vtraque negatiua, vel prior a-
ffirmatiua & posterior negatiua, vel prior negati-
ua, & posterior affirmatiua, & in his omnib9 nul-
lus reperitur modus utilis, quia ex puris particu-
laribus nihil sequitur. Si verō Maior sit vniuersa-
lis, & Minor particularis, aut vtraque affirmati-
ua, &

ua, & iste est modus utilis in Darij, aut vtraq; negativa, & tunc est inutilis, aut prior negativa, posterior affirmatiua & e utilis in Ferio; vel Maior est affirmatiua & Minor negativa, & iste est inutilis, quia in prima figura Minori existenti negativa, nihil sequitur. Postremo potest esse Minor universalis, & Maior particularis, aut vtraque negativa, aut vtraque affirmatiua, vel prior affirmatiua posterior negativa, vel prior negativa, & posterior affirmatiua. & nullus ex istis modis est utilis, quia maiori existenti particulari nihil sequitur in prima Figura. Vnde solum supersunt quatuor modi, duo collecti ex prima combinatione, duo alij ex tertia, qui modi sunt illi praedicti, inclusi quatuor dictionibus primis.

De Regulis Secundae figurae, & eius Modis. Cap. VII.

SECUNDA Figura est, in qua Medium praedicatur de vtraque extremitate, cuius Figurae tres Regulae speciales sunt.

Prima. Quando Maior est particularis non valet Syllogismus. Non enim sequitur. Aliquid coloratum est album, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrum est coloratum. Ratio huius est,

N quia

LIBER

quia ex parte Maioris extremitatis argumentamur à non distributo ad distributum. Vnde si aliqua via fuerit, per quam talis extremitas in conclusione non distribuatur, valebit Syllogismus, ut Aliquod coloratū est albū, Nullum nigrum est album, ergo Nullum nigrum omne coloratum est.

Secūda. Ex puris affirmatiuis nō valet Syllogismus. Omnis hō est animal. Omnis leo ē animal ergo Omnis leo est homo. Huius ratio est, quia in neutra præmissarū Mediū vniuersaliter sumitur, cuius signū est, si in altera distribuatur, valebit Syllogismus, Omnis homo omne animal est, Omnis leo est animal, ergo Omnis leo est homo.

Tertia. In Secūda figura semper cōclusio negatiua debet esse. Hæc pendet ex illa Regula cōmuni, Vna præmissa negatiua existēti, cōclusio negatiua erit. In secūda figura quatuor modi vtilēs inveniūtur, selecti, ex sedecim modis, sicut ī prima figura. Designātur autē quatuor dictionibus primis tertij carminis, scilicet Cesare, Camestres Festino Baroco, Primus. Ex Maiori negatiua vniuersali, & Minori affirmatiua vniuersali infert cōclusionē negatiuā vniuersalē directè, Nullus lapis ē animal, Omnis hō ē animal, ergo Nullus hō est lapis. Potest hic indirectè cōcludere, si Conuertens conclusionis inferatur, scilicet; Nullus lapis ē hō.

Secun.

Secundus est Camestres, Ex Maiori vniuersali affirmatiua & Minori negatiua vniuersali, inferatur cōclusio negatiua vniuersalis directè. Et quia negatiua conuertitur simpliciter, etiã hic modus potest indirectè concludere, Omnis homo est animal, Nullus lapis est animal, ergo Nullus lapis est homo, vel indirectè, Nullus homo est lapis.

Tertius est Festino. Ex maiori negatiua vniuersali, & Minori affirmatiua particulari sequitur Conclusio negatiua particularis. Nullū iniustum est bonum. Aliquis homo est bonus, ergo Aliquis homo non est iniustus. Iste modus non concludit indirectè, quia particularis negatiua nec simpliciter, nec per accidens conuerti potest.

Quartus modus est, Baroco, Ex Maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, Conclusio infertur particularis negatiua, Omne currens mouetur, Aliquis homo nō mouetur, ergo Aliquis homo nō est currens. Eadem ratione nec iste potest indirectè cōcludere. Posset præter hos alius esse modus cōcludens indirectè, scilicet: Ex maiori affirmatiua particulari, & minori negatiua vniuersali, quē modū diximus ineptū ad concludendū directè: Vnde valet, Aliquod coloratum est album, Nullum nigrum est album, ergo Aliquod coloratum non est nigrum, qui

L I B E R

modus correspondet Frisefom, qui erat in prima Figura, concludens indirecte.

De Tertia figura, Regulisq3, & Modis eius. Cap. VIII.

TERTIA Figura est, in qua Medium vtrique extremitati subijcitur, duo autem ei insunt. Alterum est, Minori existēti negatiua nihil sequitur, vnde non valet, Omne animal est corpus, Aliquod animal non est lapis, ergo Lapis nō est corpus. Ex parte enim Maioris extremitatis arguitur, à non distributo ad distributum, cuius signū est si in conclusione nō distribuatur maior extremitas, valebit, vt Omne animal ē corp9. Aliquod animal non est lapis, ergo lapis nō omne corpus est. Alterum est. In Tertia figura semper cōclusio est particularis. Vnde non valet Omnis homo est rationalis, Omnis homo est animal, ergo Omne animal est rationale. Arguitur. n. à non distributo ad distributū ex parte Minoris extremitatis, cuius signum est, si illa minor extremitas distribuatur, valebit Syllogismus; sed tales propositiones efficiuntur, de incōsueto modo loquendi. Vnde valet, Omnis homo est rationalis, Omnis homo omne animal est, ergo Omne animal est rationale. In Tertia Figura sex modi vtilis inueniuntur, signifi.

significati vltima dictione tertij carminis, scilicet Darapti, & sequentibus.

Primus igitur est in Darapti. Ex vtraq; præmissa vniuersali affirmatiua sequitur conclusio particularis affirmatiua, Omne animal est substantia. Omne animal est sensibile, ergo aliquod sensibile est substantia.

Secundus est in Felapton. Ex præmissis vniuersalibus Maiori negatiua, & Minori affirmatiua, inferrur Conclusio particularis negatiua. Nullū animal est insensibile. Omne animal ē corpus, ergo Aliquod corpus non est insensibile.

Tertius est in Disamis. Ex maiori particulari affirmatiua & minori affirmatiua vniuersali infertur cōclusio affirmatiua particularis. Aliquod Animal currit, Omne animal est substantia, ergo Aliqua substantia currit.

Quartus est in Datisi, Ex maiori vniuersali, affirmatiua, & minori particulari affirmatiua infertur conclusio particularis affirmatiua. Omne currens mouetur, Aliquod currens est homo, ergo Aliquis homo mouetur.

Quintus est in Boccardo, Ex minori affirmatiua vniuersali, & minori negatiua particulari infertur conclusio negatiua particularis. Equus nō est homo, Omnis equus est animal, ergo Aliquod

animal non est homo.

Sextus est Ferison. Ex maiori vniuersali negatiua & minori particulari affirmatiua sequitur cōclusio particularis negatiua. Nulla arbor ē animal, aliqua arbor est corpus, ergo Aliquod corpus nō est animal. Etiā in hac figura Syllogismi in directē cōcludunt, quorū conclusiones simpliciter cōuertī possunt, quales sunt tres existentes in Darapti, Disamis, Datisi. Ex his omnibus patet, vnde viginti modos esse vtilēs, nouē ex prima figura, quatuor ex secūda, sex ex tertia. Patet etiā in prima figura cōcludi omnia genera propositionū, scilicet, Vniuersalē affirmatiuā, Vniuersalem negatiuā, & particulares affirmatiuā, & negatiuā. In secūda verò figura solū vniuersalē, & particularē negatiuas. In tertia particulares affirmatiuā & negatiuā. Patet etiam inter omnes propositiones particularem negatiuam pluribus posse modis Syllogizari. Concluditur enim directē in vno primæ, & duobus modis secundæ, & tribus tertiæ figuræ: Post hanc, particularem affirmatiuā, concluditur enim in vno primæ, & tribus tertiæ. Post hanc, Vniuersalem negatiuam, quæ solum in vno Primæ & duobus Secundæ concluditur. Vltimū locum habet vniuersalis affirmatiua, quæ solum Syllogizatur in Barbara.

De Modis reducendi Syllogismos imperfectos ad perfectos. Cap. IX

SUPER IUS Syllogismos imperfectos ad perfectos qui solum sunt quatuor primæ figuræ reducendos esse diximus, vt eorum vis, & in concludendo robur magis innotescat, prius tamen modum, quo id fiat, tradere oportet. Fit autem dupliciter ista reductio, aut per ostensionem, aut ad impossibile. Reductio per ostensionem, est cum aliquis Syllogismus ex illis imperfectis per conversionem alicuius propositionis per eosdem terminos fit in aliquo ex quatuor perfectis, vt si fiat Syllogismus in Cæsare, Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis, reducitur ad Celarët ostensiuè. nempe per simplicem conversionem Maioris sic, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Vt inur autem hac ostensione, vt manifestemus conclusiones Syllogismorum optimè sequi ex suis præmissis. Vis autem probationis in hac regula consistit. Quicquid sequitur ex consequenti bonæ consequentiæ, sequitur etiam ex antecedenti. Cum igitur sit bona consequentia à conuersa ad conuertentem, quicquid sequitur ex conuertente, etiam sequitur ex conuersa. Talis

L I B E R

autem Conclusio, sequitur ex Cōuertente, vt manifestè patet in Syllogismo perfecto, ergo eadem conclusio benè inferebatur, etiam ex Conuersa, quæ erat præmissa Syllogismi imperfecti.

Reductio ad impossibile est, cum ex contradictorio Conclusionis cū aliqua præmissa infertur Cōtradiçtorium alterius præmissæ, & hoc in Syllogismo perfecto, Fiat enim Syllogismus in Baroco. Omne sensibile est animal. Arbor non est animal, ergo Arbor nō est sensibilis. Si sumatur Cōtradiçtorium Conclusionis huius pro Minori cū eadē Maiori inferetur in Barbara cōtradiçtorium Minoris præcedētis, vt Omne sensibile ē animal, Omnis arbor est sensibilis, ergo Omnis arbor est animal.

Vsus huius reductionis est, cū quis negat conclusionē prædicti Syllogismi, concessa Maiori & Minori, existimans cōsequentiā non esse bonam, ob idque, præmissas posse veras esse, conclusione existēte falsa. Tunc aduersus huiusmodi hominē sumendū est cōtradiçtorium conclusionis, quā negat, quod tenetur admittere tāquam verum, cū duo contradictoria, simul vera non sint, & illud idē cōtradiçtorium simul cum vna ex præmissis concessis inferetur contradictorium alterius præmissæ etiā concessæ in modo perfecto, quem non possit ipse

ipſe negare, vt teneatur admittere duo cōtradi-
 ctoria, quod eſt maximè abſurdū, vel cōſequentiā
 priorē affirmare & probare vt bonā, cum nō poſ-
 ſit cōſequens illius eſſe falſum, antecedēte exiſtē-
 te vero: V.g. ī Syllogiſmo prædicto, cōcedit quis,
 Omne ſenſibile eſt animal. Arbor nō eſt animal,
 negat autē concluſionē. Arbor non eſt ſenſibilis,
 tunc argumētor. ContradiCTORIŪ igitur erit verū
 nempe. Omnis arbor eſt ſenſibilis, cum eadem igi-
 tur maiori, quæ data eſt vera, infero in Syllogiſ-
 mo prædicto CōtradiCTORIUM minoris, ſic, Omne
 ſenſibile eſt animal, Omnis arbor eſt ſenſibilis, ergo
 Omnis arbor eſt animal, Syllogiſmus hic ī Barba-
 ra euidenter colligit ex præmiſſis veris cōcluſionē
 verā quæ eſt cōtradiCTORIA, Minoris cōceſſæ vt ve-
 ræ, non igitur dandū fuit cōtradiCTORIŪ illius cō-
 cluſionis verum eſſe. Ecce quo pacto cōuincitur,
 Cōcluſionē ī Baroco nō potuiſſe eſſe falſam, præ-
 miſſis exiſtentibus veris. Ex quo cōſtat tallem Sy-
 llogiſmū eſſe argumentationē bonam, cum non
 poſſunt præmiſſæ veræ eſſe, concluſione falſa. Hi
 igitur ſunt duò modi Syllogiſmos reducendi ad
 quatuor illos perfectos primæ Figuræ.

De Modo, quo ſinguli Imperfecti ad
 Perfectos reducuntur. Cap. X.

LIBER

QVI autē Syllogismi, & qualiter, & ad quos perfectos reducantur, manifestandum est. Omnes igitur Syllogismi cuiusque figuræ reducuntur ad illos quatuor primos perfectos primæ, sed non eodem modo, nec omnes ad vnum: quod vt facilius intelligatur, notandæ sunt quatuor cōsonantes, quæ in dictionibus præscriptis reperiuntur, prima, quæ est in principio cuiusque dictionis, & hæc denotat talem Syllogismum reducendū esse ad modum perfectū, qui tali litera incipit, vt qui incipit in C, ad Celarent, qui F, ad Ferio, qui B, ad Barbara, qui D, ad Darij. Vnde Cesare, Camestres Celantes, ad Celarent reducuntur: Baroco & Brocardo, ad Barbara; Festino, Ferison, Fapesmo, Felapton, ad Ferio, reliqui ad Darij. Est etiam. S. & hæc denotat talem præmissam, vt conclusionem significatam per vocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter, vt Cesare, ratione primæ nempe, C, indicat, reducendum ad Celarēt, ratione, S, notatur, Maiorem, quæ significatur per E, ante S, conuertendam simpliciter. Est etiam P, & hæc notat conuersionem per accidens præmissæ notatæ in vocali præcedenti, vt Darapti denotatur, vt conuertatur ad Darij per solam cōuersionem Minoris, vbi est, P, per accidēs. Est præterea, M, & hæc denotat transpositionem præmissarū,

vt

vt ex Maiori fiat Minor. Deniq; est, C, & notat talem modum reducendū per Impossible, sumpto contradictorio conclusionis loco præmissæ notæ per vocalem antecedentem. Sub hac autem reductione includuntur modi imperfecti indirecte concludentes.

Cesare igitur reducitur ad Celarent, per conuersionem simplicem Maioris, vt; Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus lapis est homo, si dicas, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis.

Camestres etiam ad Celarent, per conuersionem simplicem Minoris, quod notatur, S, medio, & præmissarum transpositionem, quod notatur per illud M, & simplicem conuersionem cōclusionis quod notatur per vltimum, S, verbi gratia, Omnis homo est animal: Nulla arbor est animal, ergo Nulla arbor est homo: Reducitur sic, Nullū animal est arbor, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est arbor.

Baroco ad Barbara ad Impossible, quod significatur per C. cū eadē maiori, & cōtradictorio cōclusionis posito pro minori Omnis hō est animal; Arbor nō est animal, ergo Arbor non est hō sic, Omnis hō est animal, Omnis arbor est homo,
ergo

LIBER

ergo Omnis arbor est animal.

Eadem obseruatione poterunt omnes alij facillè reduci, quos pro exercitatione Iuuenum reducendos relinquimus. Quamuis autem Barocco, & Boccardo per Impossibile reducantur, non ita hoc intelligendum est, quasi alij non reducantur, sed quod hi non ostensione, sed tātum per Impossibile reducantur, cæteri. n. ostensione, & per Impossibile reduci possunt.

Quo pacto alij Modi ad impossibile reducantur. Cap. XI.

CVM non solum illi Modi duo, sed etiā omnes alij ad Impossibile reducātur in eodem quatuor primæ figuræ, superest, vt Modum, quo reduci possint, et ad quem ex illis quatuor reducantur, aperiamus. Non enim eadem via omnes hæ ad eūdem modum, ad quem per ostensionē, reducuntur. Propterea aduertendum est primò. Syllogismos quatuor Secundæ figuræ reduci sumpto Contradictorio cōclusionis pro minori cum eadē maiori, ex quibus infertur contradictoriū minoris, vt fiat in Cesare syllogismus. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. Reducitur sicut iuxta prædictā regulā. Nullus lapis est animal, Aliquis homo

homo est lapis, ergo Aliquis homo nō est animal qui Syllogismus est in Ferio. At Syllogismi tertiæ Figuræ reducuntur contradictorio conclusionis sumpto pro Maiori, cum eadē Minori, ex quibus infertur contradictorium Maioris, vt fiat Syllogismus in Darapti. Omnis homo est animal. Omnis homo est risibilis, ergo Aliquod risibile est animal: Reducitur iuxta regulam sic, Nullum risibile est animal. Omnis homo ē risibilis, ergo homo ē animal in Celarent.

In modis autem indirectis primæ, assumendum est contradictoriū cōclusionis pro Maiori, & Maior debet fieri Minor, ex quibus infertur cōtradi-
 ctoriū Minoris mediatè, præter Celantes, in quo Minor sumenda est pro Maiori, & contradicto-
 rium Conclusionis pro Minori, ad inferendū cō-
 tradictorium Maioris, vt fiat Syllogismus in Fa-
 pesmo. Omne animal est sensibile, Nullus lapis ē
 animal, ergo Aliquod sensibile nō est lapis, redu-
 catur ad Barbara. Omne sensibile est lapis, omne
 animal est sensibile, ergo omne animal est lapis.
 Aduertendū est secundò in Syllogismis ad Im-
 possibile reducētibus non semper inferri. Contradi-
 ctorium præmissæ alterius Syllogismi primò &
 immediatè: aliquando. n. infertur contraria, vt in
 Darapti, aliquando cōtrariā conuertentis nega-
 tiuè,

LIBER

tiuè, vt in Fapefmo, fed quia ex iftis facilè eft de-
 ducere cōtradictoria, propterea afferitur, Syllō-
 gifmū ad Impossibile inferre cōtradictorium. Ad-
 uertendū est tertio, esse aliquot dictiones, quibus
 manifestatur, ad quos modos primæ Figuræ, reli-
 qui ad Impossibile reducātur, nempè Nesciebatis
 Odiebā, Letare, Romanis, in quibus tria cōsiderā-
 da sunt. Primū, esse quatuor vocales denotantes
 illos quatuor primæ Figuræ, A, denotat Barbara
 E, Celarēt, I, Darij, O, Ferio. Deinde prima dictio
 habet quinque Syllabas pro quinque modis indi-
 rectis primæ figuræ. Secūda quatuor p̄ quatuor
 modis Secūdæ. Duæ vltimæ sex, p̄ sex modis Ter-
 tiæ. Postremò primæ Syllabæ significant primos
 modos. Secūdæ secūdos, & sic cōsequēter in qua-
 libet dictione. Vnde Nesciebatis, prima syllaba ē
 pro Baralip̄tō, notat reducēdū ad Celarēt. Secun-
 da notat Celātes reducendū ad Darij, & sic cōse-
 quēter. Pariter in secunda Figura. Odiebā, prima
 indicat Cesare reducendū ad Ferio, Secunda Ca-
 mestres reducendū ad Darij; eadē est ratio in alijs
 omnibus. Aduertendū est vltimò, Aristotelē etiā
 duos ex prima figura modos particulares, redu-
 xisse ad alios duos vniversales ad Impossibile, sed
 nō immediatè, sicut reliquos, sed mediati, nā pri-
 mi reducūtur ad Secūndā figurā, & ex Secūnda

figura per ostensionē postea reducūtur ad Barbara, & Celarent, vt Darij ad Impossible reducitur ad Camestres eadē regula, qua Syllogismi Secundæ figuræ reducūtur; nempè cū eadem Maiori, & cōtradictorio cōclusionis pro Minori, ex quibus infertur contradictoriū Minoris, vt fiat in Darij, Omne animal sentit, Aliquod albū est animal, ergo Aliquod albū sentit, reducitur. Omne animal sentit. Nullū albū sentit, ergo Nullū albū ē animal Ferio aut reducitur ad Celarēt, vt Nullus lapis ē animal. Aliquod albū ē lapis, ergo Aliquod albū nō est animal, reducitur, Nullus lapis est animal, Omne albū est animal, ergo Nullū albū est lapis. Postea verò hos reducere ad Celarēt ostēsiuè facile est. Ex quibus omnibus patet, quot sint syllogismorū modi, & quo pacto omnes ad illos duos vniuersales primæ, tanquā ad fontē reducantur. Erit satis vtile, si studiosi Iuuenes in his reducēdis maximè exerceantur, totū enim negotiū logicū maximè ex natura Syllogismi recta cognitione, & speculatione depēdet, ob idq; nos quosdā solū reduximus, vt iuxta regulas his exēplis illustratas reliquos inter se conferentes reducerent.

De arte inueniendi Mediū ad cōcludēdā quāq; propositionē. Cap. XII.

POST

POST QVAM vniuersos modos cōcludēdi in qualibet figura ostendimus, superest, vt artem, qua proposita quauis conclusione Medium aptum ad eam concludendum inueniatur, ostendamus. Hæc autē sequentibus continetur conclusionibus. Ante quas oportet supponere notitiam trium Terminorū, scilicet, mediij, Antecedentis, Consequentis, & extranei. Illud medium dicitur Antecedens aliquem terminum, quod infert illū vel tanquam inferius, vel tanquam conuertibile, vt homo est antecedens ad animal, & ad risibile. Illud dicitur consequens alicuius, quod infertur ex illo vel tanquam superius, vel tanquam conuertibile, vt animal est consequens ad hominem, & hinnibile ad equum. Illud autem dicitur Extraneum, quod de illo non potest affirmari, vt homo ad equum.

Est igitur prima Conclusio: Ad concludendam vniuersalem affirmatiuam, quod scilicet fit in Barbara, oportet sumere Medium cōsequens ad subiectum & antecedens ad prædicatum, id est, terminum, qui de subiecto prædicetur, & sit illo superior, & inferior prædicato, Verbi gratia, ad cōcludendū, Omne animal est substantia, sume corpus. Omne corpus est substantia. Omne animal est corpus, ergo Omne animal est substantia, vel
sume

sume aliquod conuertibile cum subiecto, scilicet
 sensibile, sic, Omne sensibile est substantia. Omne
 animal est sensibile, ergo Omne animal est substantia.
 Secunda; Ad concludendam particularem affirmati-
 uam in Tertia figura, vel in prima per conuersionem par-
 ticularis affirmatiuæ sumendum est Medium, quod
 sit Antecedens ad utrumque, scilicet subiectum, &
 prædicatum, verbi gratia, ad concludendum. Aliquod
 animal est substantia, sume istud Medium, homo, sic,
 Omnis homo est substantia, Omnis homo est animal, er-
 go Aliquod animal est substantia, in Darapti. Tertia
 Ad concludendam vniuersalem negatiuam in Cesare, &
 Celarent, sumendum est Medium extraneum ad prædi-
 catum, & consequens ad subiectum, verbi gratia, ad
 concludendum, Nullus homo est lapis, sumendum
 est Animal, vel, Risibile, sic, Nullum animal est lapis
 Omnis homo est animal, ergo Nullus homo est lapis. vel,
 Nullus lapis est animal, omnis homo est animal,
 ergo nullus homo est lapis. Quarta. Ad concludendam
 eandem vniuersalem negatiuam in Camestres, vel Celantes
 indirectè, sumendum est Medium extraneum ad
 subiectum, & consequens ad prædicatum, vt ad conclu-
 dendam eadem, scilicet, Nullus homo est lapis,
 sume Inanimatum. Omnis lapis est inanimatus,
 Nullus homo est inanimatus, ergo, Nullus homo
 est lapis. Quinta ad concludendam particula-
 rem negatiuam in Tertia figura, aut indirectè in

O

prima

LIBER

prima sumere oportet Mediū antecedēs ad sub-
 iectū, & extraneum ad prædicatū, vt ad cōcludē-
 dū, Animal nō est insensibile, sumatur, homo sic,
 Nullus hō est insensibilis, Omnis hō est animal, er-
 go animal nō est insensibile. Sexta. Ad inferendū
 particularē affirmatiuā indirectē in Baraliptō &
 Dabitis, sumēdum est Medium antecedēs ad sub-
 iectū, & consequens ad prædicatū, vt ad conclu-
 dēdum. Aliquod corpus est equus, sumendum est,
 viuēs, sic, Omne viuens est corpus. Omnis equus est
 viuens, ergo Aliquod corpus est equus nec potest
 aliud Mediū ad cōcludendū aptum sumi, si enim
 altiūs hoc speculati fuerimus, inueniem⁹ Mediū
 aliquod posse modis nouem se habere ad extre-
 mitates, ex quibus conclusio Syllogismi constat,
 ex quibus modis, sex apti, tres verò inepti ad in-
 ferendū comperiētur. Primò enim potest esse cō-
 sequens ad subiectum, & prædicatum, id est supe-
 rius vtraque extremitate, & tunc est inutile, quia
 si superius est vtraque extremitate, debet de vtra-
 que affirmatiuè prædicari, & faciet præmissas af-
 firmatiuas in secūda figura, quod esse non potest.
 Secundò potest esse extraneū ad vtramq; extre-
 mitatē, & sic etiā est inutile, quia debet de vtraq;
 negari, & sic faceret ambas præmissas negatiuas,
 quæ est cōbinatio inutilis. Tertiò potest esse ex-
 traneus subiecti, antecedens prædicati, & sic etiā
est

est inutile, quia si ē antecedēs prædicati, denotat Maiorē esse affirmatiuā, i qua maior extremitas, quæ ē prædicatū, prædicetur de Medio, & si ē extraneū Minoris extremitatis, vel negatur de illa, & tūc in prima figura esset Minor negatiua, vel Minor extremitas negatur de ipso, & tunc talis Syllogism⁹ esset in tertia figura Minori negatiua quod esse nō potest. Reliqui sex modi, quib⁹. Mediū potest sumi, sūt vtilēs, & tales sūt supra dicti; nā vel est antecedēs ad utrūq;, & tūc infert particularē affirmatiuā i Tertia figura, vel ē cōsequēs ad prædicatū, antecedēs ad subiectū, & sic infert particularē esse affirmatiuā indirectè in Baralip tō, et Dabitis, vel cōsequens ab subiectū, & antecedēs ad prædicatū, & sic infert vniuersalē affirmatiuā in Barbara, vel extraneum subiecti, cōsequēs prædicati, & sic infert vniuersalē negatiuā in Camestres, & Celātes, vel est extraneū prædicati, cōsequēs subiecti, & sic infert vniuersalē negatiuā in Celarēt & Cesare, vel est extraneū prædicati, antecedēs subiecti, & sic infert particularē negatiuā in Tertia figura, & indirectè in Prima. De dictionibus quibus hæ regulæ facilius retinētur & de principijs, quib⁹ cōbinationēs inutiles examinātur

Sl aut magis i prōptu istas regulashabere cupis
sunt quædā inuētæ dictiones, quibus facilius
cognoscamus, quo medio quæq; propositio con-
cludenda sit. Dictiones autem hæ sunt.

Fecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Ge-
bali, Febas, Hedas, Hecas, i quibus primū ē cōside-
rādū; tertiā vocalē vltimā denotare cōclusionē,
quæ debet inferri eo modo, quo superio diximo
de istis vocalib9, ac ppter ea i trib9 vltimis dictio-
nib9 nō ponitur Tertiavocalis, quia per illas desi-
gnatur Mediū inutile ad inferēdū. Est secūdō cōsi-
derādū, esse sex cōsonātes B, C, D, F, G, H, Per, B,
intelligitur mediū cōsequēs ad prædicatū; per C,
antecedēs ad prædicatū; per D, extraneū ad præ-
dicatū; reliquæ tres sūt p subiecto, F, cōsequēs ad
subiectū. G. antecedēs. H. extraneū. Aduertendū
tertio, primā dictionē esse p prima regula, secun-
dā p secūda, & sic cōsequēter. Vnde Fecana, id ē,
ad cōcludēdā vniuersalē affirmatiuā i Barbara, su-
mēdū ē mediū cōsequēs ad subiectū, quod denota-
tur p F, & Antecedēs ad prædicatū, quod notatur
p B, sic in alijs. Sūt aut duæ vocales mediæ notādæ
A, significat p̄dicatū, E subiectū. Hæ aut dictiones
in sequēti figura habētur expressæ, quā figurā ridi-
culo vocabulo Antiqui Pōtē Asinorū, vocabant,
quia hominib9 tardi ingenij ista ars inueniēdi Me-
diū nō esset intelligibilis, sed iā pfectō nullus est
ita ingenij mops, cui nō sit facilis & manifesta.

G AGE T I V I L I S P R O P A R T I C V L A F F I R M . I N . 3 . E T . j . C O N V E R S A G

E B A L I V T I
 E D A C O V T I L I S P R O P A R T I C V L A R I N E G A T I V A . 2 . E T . I . I N D I R E C T E
 F A K B A K A
 N E G A T I V A I N P R I M A
 L I S P R O B A
 P P O R
 F C A S I N V T I L I S M I N O R I

A.I. E D A S . I N V T I L I S E X D V A B V S N E G A T I V I S . D . E .

AENEAS UTILIS PRO
SITILLA
RALIPTON, ET
EBARE UTILIS PRO CELANTES, ET CAMESTRES
DABITIS.
ECANNA
CASSARA

IBAS IN UTILIS EX DVABVS AFFIRMATIVIS IN .2. FIGVRA B

Sunt autem duo principia, quibus Aristoteles utitur ad combinationes inutiles Syllogismorum examinandas, quæ vocantur Dare terminos, in quibus Omni, & dare terminos, in quibus Nulli. Hoc autem nihil aliud est, quam proposita combinatione aliqua inutili, dare tres terminos similes eadem dispositione dispositos, in quibus Vniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus stet in veritate cum illis duabus propositionibus, & dare alios tres eadem dispositione dispositos, in quibus Vniuersalis negatiua composita ex extremitatibus sit simul vera cum illis duabus propositionibus, & per hoc probatur talis duarum propositionum dispositio esse inutilis, quia qua parte est vera negatiua vniuersalis, est inutilis dispositio ad inferendam affirmatiuam; nam tunc daretur antecedens verum, & consequens falsum, quod repugnat bonæ consequentiæ: qua parte est vera affirmatiua vniuersalis, est inutilis eadem dispositio ad inferendam negatiuam eadem causa, ac ideo non est formalis consequentia. Formalis enim consequentia in terminis, & propositionibus similibus semper ita se habet, ut Antecedens verum, & consequens falsum esse nequeat. Dare terminos affirmatiuè, est dare terminos, in quibus Omni, dare negatiuè, est dare, in quibus Nulli. V.g. volo probare hanc dispositionem esse inutilem, Animal est currēs. Homo est animal, do tres terminos, in quibus Vniuersalis affirmati

L I B E R

ua cōstans ex extremitatibus propositionū compositarū ex illis stet in veritate cū eisdē propositionibus eodē modo dispositis, color, Accidens, Albedo sic, Color est accidens. Albedo est color, Omnis albedo est accidens. Talis ergo dispositio nō potest inferre semper negatiuā, quia modo affirmatiua ex illis extremitatibus cōpositis est vera. Do alios tres, in quibus Nulli, Animal, Currēs, Homo Animal currit, hō non est animal. Cū his potest esse quod nullus hō currat, ergo nō est illa dispositio apta formaliter ad inferendū affirmatiuā, & sic oratio est inutilis; ita possunt dari termini in omni inutili combinatione. Potest autem in istis terminis inueniendis hęc regula obseruari, vt accipiamus vel duos terminos diuersos, & qui adinuicem negētur cum aliquo superiori ad vtrunq;, vel duos terminos, quorū vnus sit consequens ad alterū, cum aliquo extraneo, vel etiam cū superiore, vel tres disparatos, & per hos poteris examinare quācunq; combinationem.

De Syllogismo ex obliquis, & de Expositorio.   Cap.   XIII.

ALIVANDO Syllogismi ex terminis obliquis fiunt, non solum ex parte extremitatum, vt Omnis criatura est Dei, Angelus est creatura; ergo Angelus est Dei. Omnis creatura est

est Dei, est perfectio. In Deo est iustitia, ergo in Deo est perfectio, sed etiam ex parte Medij, aliquando enim medius terminus est obliquus, vel in Maiori, vel in Minori, vel in vtrâq; simul. Etiâ obliquus varius esse potest iuxta casuum multitudinem. V.g. Cuique animali inest sensus, homo est animal, ergo homini inest sensus. In omni loco est Deus, Terra est locus, ergo in terra est Deus. Sût autê in istis ista obseruanda. Primùm vt extremitas, quæ fuerit obliqua in præmissis, ita maneat in conclusione, vt apparet in Syllogismis positis. Secundo, Quando Mediũ est obliquum in vna præmissa, tunc illa extremitas, quæ cum mediò obliquo ponitur, debet in cõclusionem inferri in recto, & altera extremitas í obliquo. V.g. Omnis entis est scientia, Corpus est ens, ergo Corporũ est scientia. Quando verò in vtrâque est obliquum Mediũ, extremitas inferetur vtraque in recto, vt Nulla pax vera inest impio, Otium inest impio, ergo otium nõ est pax. Tertio, Quando in præmissa negatiua fuerit obliquus, in affirmatiua rectus, sequitur cõclusio de obliquo. Nulli animali irrationali inest ratio, Equus est animal irrationale, ergo Equo nõ inest ratio. Quando autê fuerit affirmatiua de obliquo, & negatiua recta, non ita sequitur, nõ enim valet, Homo nõ est Angelus, Omni homini inest intellectus, ergo Angelo nõ inest intellectus,

L I B E R

lectus, Præter hos Syllogismos aliquando euenit
 ut Mediū in quibusdā sit terminus singularis, & hic
 Syllogismus Expositorius dicitur, qui maximè Ter-
 tiæ figuræ familiaris est, eò quòd in eo Mediū subij-
 ciatur, propriū autē sit singulariū terminorū subijci.
 Petrus est animal, & Petrus est currēs, ergo Aliquod cur-
 rēs est animal. Fiūt etiā Syllogismi Expositorij ex Me-
 dio vniuersali, puta cū volumus alicuius generis,
 vel superioris inferiori aliquod demonstrare, ut si fie-
 ret Syllogismus in Baroco. Omnis hō est animal. Ali-
 quod albū nō est animal, ergo Aliquod albū non
 est hō. fit expositorius si sumamus aliquod inferiori
 sub Minori, scilicet, Aliquod albū, quod nō sit ani-
 mal, nempe Niuē, & fiat Syllogismus, in Felapton,
 Nulla nix est animal. Omnis nix est alba, ergo ali-
 quod albū nō est animal. Ille Syllogismus ab Ari-
 stotele vocatur Expositorius, quia per sumptio-
 nē inferiorū probat vniuersaliū illud minoris præ-
 cedētis, id est, aliquod albū nō est animal, & talis
 etiā in alijs figuris à Tertia optimè fieri potest.

De sex potestatibus & tribus defecti-
 bus Syllogismorū. Cap. XV.

SILLOGISMORVM potestates sex sunt. Pri-
 ma est plura cōcludēdi. Syllogismus enim qui in-
 fert Vniuersalē, potest inferre eiū vniuersalis sub
 alternatā, & inferēs cōclusionē, potest inferre eiū
 cōuer-

cōuertētē, & id quod sequitur ex tali cōclusionē.

Secunda est, Verū ex falsis syllogizādi, eadem enī forma Syllogismi aliquādo verū ex vero deducimus, vt Omne animal ē sensibile, Omnis hō est animal, ergo Omnis hō est sensibilis. Aliquando verū ex falso, vt Omnis leo est rationalis. Omnis homo est leo, ergo Omnis homo est rationalis. Aliquādo etiam falsum ex falsa cōclusionē.

Tertia est, Circulariter syllogizādi. Est autē Syllogismus circularis ille, qui ex alterius cōclusionē cū vnius præmissæ cōuertētē infert alterā præmissam; hoc autē fit in terminis cōuertibilibus, vt Omne corpus est cōpositū ex materia & forma, Omne ens mobile est corp9, ergo Omne ens mobile ē cōpositū ex materia & forma: Fit circularis cōuersa maiori, Omne cōpositū ex materia & forma ē corpus, Omne ens mobile ē cōpositū ex materia & forma, ergo Omne ens mobile ē corp9

Quarta ē, Cōuersiue Syllogizādi. Est autē Syllogismus cōuersiu9, qui ex cōtradietoria, vel cōtraria prioris Syllogismi cū altera præmissarū tollit alteram, id est, eius cōtrariā, vel cōtradietoriā infert, quo maximè vtimur, quādo alteri9 rationē euertere volum9, vt Omne albū currit, Omnis hō est alb9, ergo Omnis hō currit; Fit cōuersiu9 ad tollēdā Maiorē, Nullus hō currit, Omnis hō ē albus, ergo Aliquod albū nō currit. Potest etiā ma
ior

L I B E R

ior eadē particularis fieri & erit in Boccardo.

Quinta est, Syllogizādi per impossibile: Est autē hic Syllogismus, qui ex cōtradictorio alicuius propositionis veræ negatæ, cū altera propositione clarè vera, infert manifestè p̄positionē falsam vt fiat regressus ad negādū oppositū p̄positionis negatæ. V. g. negat quis, Spongia est sensibilis, argumentabor sic, Omne animal est sensibile. Nulla sponsia est sensibilis, ergo Nulla sponsia est animal; Ista conclusio est falsa, ergo præmissa aliqua falsa, non maior quia est manifeste vera, ergo minor, oppositam ergo negata prius erat vera, hic autem oportet sumere Contradictorium, nā in Contrarijs ex falsitate vnus non sequitur veritas alterius, cum vtrunque falsum esse possit.

Sexta potestas est, Ex oppositis syllogizandi, Est autem iste Syllogismus, quo ex duabus cōtrarijs, vel conrtadictorijs infertur cōclusio, qua negatur idem de seipso. Vt imur hoc cōtra proteruos, cōtraria, vel contradictoria admittētes, Verbi gratia. Nulla substantia est animal, Omnis substantia est animal, ergo Animal non est animal.

Sunt autē tres in Syllogismis defectus; Primus est, Petere principiū. qui tūc accidit, quādo idem per diē, vel aliquid per æquē, aut magis ignotum probatur, vt Omnis homo ē hō, & Omnis homo est hō, ergo Omnis homo est homo. Secūdus est,

Non

Non propter accidere falsum, qui tūc euenit, quādo syllogizādo falsitas cōclusionis illatæ imputatur alicui propositioni, in Antecedenti, quæ verè nō erat causa falsitatis illius; hoc autē maxime fit in Syllogismis, in quibus ē aliqua præmissa superflua. V.g. hō est animal, & omne corpus ē viuens. Omnis lapis est corpus, ergo Omnis lapis ē viuēs, Cōclusio est falsa, ergo illa pars Antecedentis est falsa, scilicet hō est animal. Hic falsitas conclusio- nis imputatur propositioni, quæ nō est causa, nā ea semota adhuc sequitur Conclusio falsa.

Tertius dicitur Fallacia contrariæ opinionis, hic autem est, quando assentimur duabus contra- rijs, vel contradictorijs aut in Vniuersali, aut in propria forma expressis, vt qui admitteret, Om- ne animal est corpus, & Nigrū nullum est corpus in communi admittit has, Omnis coruus est cor- pus, Nullus coruus ē corpus quæ formaliter sunt cōtrariæ. Hoc defectu admonemur, ne simus præ- cipites in cōcedendo sed prius attentè considere- mus, & omnia perpendamus, ne potesta in con- traria, vel contradictoria dilabamur.

De Syllogismo ex Modalibus.

Cap. XVI.

ABSOLVTIS iam Syllogismis, qui ex pro- positionibus simplicibus, ac modo vacātibus
cōfi-

L I B E R

conficiuntur, non inutile mihi visum est, si ea, quæ Aristoteles fusissimè de Syllogismis modalibus tractat, in breues & paucas redegero cōclusiones, vt has Iuuenes pri9 facilè edocti, se ad grauiiores in eisdem disputationes melius & aptius accingant, ac propterea Conclusiones simplices ex obscuro, & perplexo Aristotelis cōtextu erutas proponam, difficultates, quæ circa ipsas sunt in proprium locum reseruando.

Quintupliciter igitur possunt ordinari istæ p. positiones scēdū Modos duos Necessario, & Cōtingēter, de his enim præcipuus est sermo, nā alij præposita, aut postposita vna negatione, vel altera, equiualeēt Necessario, vt cōstat ex superiorib9 aut enim vtraq; est de Necessario, aut altera de Necessario, altera de Inesse, quæ sine modo ē, aut vtraq; de Cōtingēti, aut vna de Cōtingēti, & altera de Inesse, aut tādē vna de Cōtingēti, altera de Necessario. Hic autē sumimus cōtingētis pro eo, quod potest esse, & nō esse, quod dicitur Contingēs speculaiter sumptū, cuius naturā explicuim9 libro tertio, & iuuabit lectore illa eadē repetere.

Sit igitur prima Conclusio. In omni figura, & Modo cuiusque figuræ ex vtraque præmissa de Necessario. Cōclusio sequitur de Necessario. Valet enim Omne animal necessario est sensibile, Omnis hō necessario est animal, ergo Omnis hō

necē.

fario est sensibilis. Similiter Nullus lapis necessario est animal, Omnis gemma necessario est lapis, ergo Nulla gemma necessario est animal. Idem in alijs modis, & figuris oportet existimare.

Secūda cōclusio. In prima figura maiori existēte de Necesario & Minori de inesse, sequitur cōclusio de Necesario. In alijs verò figuris sequitur Cōclusio necessaria, quæ est Maior Syllogismi reductione facta ad primā figurā. Vndè in secūda figura existēte negatiua de Necesario, affirmatiua de Inesse, sequitur cōclusio de Necesario, quia Negatiua fit Maior in reductione ad primā. In Baroco hoc nō valet, quia nō reducitur i terminis nec in Boccardo, neutra enim existēte de Necesario siue maiori. siue minori, & altera de inesse sequitur de necessario. In tertia vero figura si fuerit vniuersalis negatiua de necessario, sequitur Cōclusio necessaria, vt i Felapto, & Feriso, quādo vtraq; affirmatiua sit vniuersalis, vt in Darapti, siue sit Maior, siue Minor, sequitur necessaria: si altera particularis, vt in Disamis, & Datisi: si vniuersalis fuerit necessaria, sequitur conclusio, alijs modis non contingit in his figuris.

Tertia cōclusio. In prima Figura, vtraque cōtīgēti in quatuor modis sequitur cōclusio cōtīgēs, & i eisdē modis etiā sequitur, quādo vtraq; est negatiua vel Minor sola, sed imperfectè. Dico Imperfectè, quia opus est prius cōuertere Minore ne-

gatiuā i affirmatiuā, vel vtrāque negatiuā in affirmatiuā, quod licet in Cōtingēti, vt ſuperius diximus. Vnde ſequitur, Cōtingit nullū albū currere, Cōtingit nullū hominē eſſe albū, ergo Contingit omnē hominē currere, ſed imperfectè ſequitur, quia debemus mutare vtrāque negatiuā in affirmatiuā, vt clarè, & manifèſtè ſequatur. Similiter i alijs modis, Minori vel vtraq; exiſtēti negatiua.

Quarta Cōcluſio. In prima Figura, in eisdē modis quatuor ſeruata eadē qualitate, & quātitate propoſitionū, maiori exiſtēte de Contingenti, & Minori de ineſſe, ſequitur concluſio Cōtingentis ſpecialiter dicti, at cōtra, Maiori exiſtēte d̄ ineſſe & minori de Cōtingenti tã affirmatiua, quã negatiua, ſequitur cōcluſio Contingentis non ſpecialiter dicti, ſed communiter, ſcilicet pro poſſibili, & Ineſſe ſumpti, vt facilè erit exemplis oſtendere.

Quinta Cōcluſio. In eadē prima figura idem iudiciū eſt Ineſſe Neceſſario, & de Ineſſe ſolo, vt ſi Maior Cōtingens, & Minor Neceſſaria, ſequatur cōcluſio Cōtingentis ſpecialiter dicti, ſcilicet pro eo, quod eſſe, & poteſt nō eſſe; at ſi Maior de Neceſſario & Minor cōtingēs, ſive affirmatiua ſive negatiua. Cōcluſio erit cōtingēs generalis. Quod ſi neceſſaria fuerit Maior, & negatiua, poteſt inferri cōcluſio de Ineſſe, vt Neceſſario nullum intelligens eſt equus. Contingenter omnis homo eſt

intelligens, ergo Nullus homo est equus.

Sexta Cōclusio pro secūda figura. Ex vtraque cōtingenti in secūda figura vtcunque disponatur nihil sequitur, nec quādo negatiua est cōtingens, & affirmatiua necessaria vel de Inesse. At quādo affirmatiua est cōtingens, & negatiua necessaria, vel de Inesse, sequitur Cōclusio contingens generaliter dicti, vt Necessario nullus equus ē homo, Contingenter omne currens est homo, ergo Cōtingenter nullum currens est equus.

Septima Conclusio pro Tertia figura. In tertia figura, ex vtraque de Contingenti sequitur conclusio contingens, & ex vna de Contingenti, & altera de Necessario, vel de Inesse, si contingēs fuerit illa, quæ est Maior in reductione, in figura prima erit conclusio Contingens specialiter dicti, si verò fuerit in reductione Minor, erit Conclusio contingentis generaliter dicti.

De Syllogismo Hyphotetico.

Cap. XVII.

POST QVAM de Syllogismo simplici hucusque; latius disseruimus, superest, vt de Syllogismo Hypothetico introductionis modo aliquid attingamus. Est igitur Syllogismus Hydhoterics qui ex altera aut vtraque præmissa constat Hypo-

P

dum

LIBER

dum Hypotheticas propositiones, ex quibus cōficitur. Est enim Cōditionalis, Copullatiuus, Disiūctiuus. Cōditionalis est, qui ex præmissa cōstat cōditionali, vt si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Fiūt autē in hisce duo modi Syllogismorū, quidam proccdūt ex Maiori cōditionali, & ipso Antecedenti solo pro Minori ad positionem eiusdē consequentis in cōclusionē, vt si est homo, est animal, sed est homo, ergo est animal, & hæc prima figura horū Syllogismorū esse potest, sub qua quatuor sunt modi, nā Conditionalis potest habere vtramq; partē affirmatiuā, & tunc est primus modus, vt si sol lucet, dies est, sed sol lucet, ergo dies est. Aut vtramque negatiuā, & tūc est Secundus modus, vt si non est animal, nō est homo, sed non est animal, ergo est homo. Aut priorem affirmatiuam & posteriorem negatiuam, & tunc est Tertius modus, vt si æstas est, frigus nō est, sed æstas est, ergo frigus non est: Aut priorem negatiuam, posteriorem affirmatiuam, & tunc ē Quartus modus, vt si non est sanum, est ægrum, sed nō est sanum, ergo est ægrum.

Quidā alij Syllogismi sunt, in quibus à tota cōditionali Maiori & opposito cōsequētis pro Minori, infertur oppositū Antecedentis pro cōclusionē, & hæc posterior figura horū dici potest, sub qua alij sunt quatuor modi similes præcedētibus.

Aut

Aut enim est tota affirmatiua, vt si est homo, est animal, sed nō est animal, ergo nō est homo. Aut tota negatiua, vt si sol non lucet, dies non est, sed dies ē. ergo sol lucet: aut prior affirmatiua & posterior negatiua, vel cōtrā, vt superius diximus.

Est alius Syllogismus Hypotheticus, qui dicitur Copulatiuus, quia ex copulatiua propositione procedit: Sunt autē tres modi horum, præsertim in copulatiuis negatiuis, id est, in quibus negatio ipsam partium connexionē negat. Primus modus quando copulatiuæ partes nō habēt aliā negationē quam eam, quæ totā ipsam negat, tūc enim valet à tota copulatiua pro maiori cum vna parte affirmatiua pro minori ad alterius negationem, vt non homo currit simul & sedet, sed currit, ergo nō sedet, vel etiam, sedet, ergo nō currit à Negatiua autē non valet affirmatiuè, non enim dicitur, Non currit, ergo sedet.

Secūdus modus est, quando vtraque pars habet aliā negationē præter negationē totius, tunc enim valet à tota copulatiua, & vna negatione ad alterius affirmationē: vt Non homo non studet, simul, & non legit, sed non studet ergo legit, vel etiā, Non legit, ergo studet, cōtra non valet.

Tertius modus quādo vnā pars habet negationē, altera non, tūc enim valet à tota copulatiua, & parte affirmata ad partem negatam, vt Non

LIBER

homo currit, & nō mouetur, sed currit, ergo mouetur. Hi sunt modi in copulatiuis negatiuis, nā in affirmatiuis non fiunt Syllogismi, sed consequentiæ quædam. Omnis enim affirmatiua Copulatiua infert quamlibet sui partē, siue ambæ partes sint affirmatiuæ, siue negatiuæ, siue vna affirmatiua altera negatiua, vt homo currit, & leo ē fortis, ergo homo currit, & ita in alijs omnib9 poteris singulas partes per se inferre.

Est & Syllogismus disiunctiuus, qui ex propositione cōstat disiunctiua, in hoc autē procedimus semper à tota disiunctiua cū vna parte ad oppositā alterius, vel cum opposito vnius partis, ad positionē alterius partis. V.g. Aut ē dies, Aut ē nox, est dies, ergo non est nox, vel aliter, Aut est dies, aut est nox, nō est dies, ergo est nox. hic autē argumētandi modus fit in disiunctiuis affirmatiuis, siue vtraque pars sit affirmata, siue vtraque negata, siue prior affirmata, posterior negata, vel contra, prior negata, posterior affirmata, semper tamē debemus procedere vel ab vna parte ad oppositā alterius, vel ab opposita vnius partis ad alterā partē. Vnde valet quando vtraque pars ē negatiua. Aut non est sanum, aut nō est ægrum, sed est sanū, ergo non est egrū, vel aliter. Non est sanum, ergo est ægrum. Idem fit quādo vtraque affirmatiua, & quando altera etiam est affirmatiua.

Possunt

Possunt autē duæ figuræ harū distingui sicut in Cōditionalibus, altera in qua ꝑ minori ponimus priorē partē disiunctiuæ, aut oppositā eius, pro cōsequenti verò posteriorē, aut ipsius oppositā. Altera contrā, in qua pro minori posteriorē partē, aut eius oppositam ponimus, pro conclusione verò priorē, aut eius oppositam, qui omnes Syllogismi in eo fundantur, quod superius diximus, disiunctiuā esse veram, cuius vna sola pars est vera, reliquas falsas. Ex his, multi colliguntur disiunctiuorum Syllogismorū modi, quos per hanc artē, & regulā faciliē erit diligenti lectori, & admodū vtile inuenire, & singulos per se distribuere. Qui plura de istis Syllogismis videre cupit Boet. legat peculiariter de his tractantem.

De reliquis speciebus Argumentationis. Cap. XVIII.

SVPEREST, vt breuiter, quid aliæ argumentationum species sint, explicemus. Enthymema, vt Boetius asserit, est oratio in qua nō omnibus præmissis propositis festinata inferitur conclusio, vt homo est animal, ergo homo est corpus. dicitur etiā truncatus Syllogismus, quia ei deest aliqua præmissa, vnde ad Syllogismum reduci potest per additionē illius præmissæ, quæ deest: Reducetur enim illud Enthymema sic ad Syllogis-

LIBER

num, Omne animal est corpus, Omnis homo est animal, ergo Omnis homo est corpus.

Inductio, quam alij Enumerationē vocant, est ab inferioribus ad superius progressio, vt iste ignis calefacit, & iste ignis calefacit, & sic de singulis, ergo Omnis ignis calefacit. Fit etiā aliquādo Inductio nō à singularibus, sed à minus cōmunibus, vt homo sentit, leo sentit, & reliqua animalia sentiunt, ergo omne animal sentit. Aliquādo procedimus negatiuē, aliquādo affirmatiuē, de quibus superius diximus in libro Tertio. hic autē attendendū est, vt omnia inferiora, quoad fieri possit, enumerentur.

Exemplū est ab vno singulari ad alterum, propter aliquā similitudinē illatio, vt Deus pepercit Niniuitis pœnitētibus, ergo & nobis parcat, si pœnitentiā agamus. Potest exemplū aliquādo à duobus, vel à tribus singularibus sumi, semper tamē obseruāda est aliqua similitudo inter ea, in cuius virtute vnū singulare ex altero colligatur. Exemplo, & Enthymemate frequētius Rhetores, sicut syllogismo & Inductione, Dialectici vtūtur. Hæc sunt, quæ de argumētationibus, præsertim de Syllogismis, Dialecticæ studiosos prædiscere oportet ante Aristotelis doctrinā, postea fusius, copiosius, ac exactius ista percepturos.

FINIS QVARTI LIBRI.

INTRO-

I N T R O D U

CTIONIS IN DIALECTICAM

ARISTOTELIS

LIBER. V.

De locis & fallacijs Syllogismorum.

De duplici Syllogismo secundum
materiam. Cap. I.

SYLLOGISMVS, & forma, & materia, tãquam duplici parte intrinseca perficitur. Forma, dispositio, & ordinatio duarum propositionum inter se secundum debitam quantitatem & qualitatem, & trium terminorum dispositionem, est, de qua abundè in libro Quarto locuti sumus. Materia proxima propositiones sunt, ex quibus constructus è. Hæ aut in duplici differentia se habent: quædam enim sunt Necessariæ, quæ semper veræ sunt, nec eas aliquando falsas esse accidit: quales sũt illæ in quibus definitio, vel pars aliqua definitionis, ge

LIBER

Quis nempe, aut differentia de definito prædica-
 tur, vt homo est animal rationale, hō est animal,
 homo est rationalis. Similiter illæ, in quibus ali-
 qua inseparabilis proprietas de suo subiecto præ-
 dicatur, vt homo est risibilis, equus est hinnibilis,
 albū est disgregatiuū visus, ignis est calefactiuus.
 Similiter & illæ, in quibus effectus de suis proprijs
 causis prædicamus, vt animal rationale ē risibile,
 frigiditas cōgregat, calor separat. Has omnes p-
 positiones necessarias vocamus. Quædā aliæ sūt,
 quæ Probabiles dicuntur, quasi probatæ, & recep-
 tæ vel omniū consensu, vel plurimorū, vel sapien-
 tū; & horum, vel omniū, vel plurimorū, vel maxi-
 mē probatorū. Sunt enim quædā propositiones
 quarum nō est ea euidētia, quin possit intellectus
 eis dissentire, tamen receptæ sunt iā ab omnibus
 tanquā veræ, vt Figulus figulū odit. Omnismater
 diligit filium suum; Amicis est benefaciendum. A-
 liæ à plurimis, vt Diuitiæ sunt parande. Honores
 sunt expetēdi. Aliæ ab omnibus sapiētibus, vt Ex
 nihilo nihil naturaliter fit. Sol est maior terra. A-
 liæ à pluribus sapiētibus, vt Non sunt infiniti mū-
 di; non est corpus indiuisibile: Plura sunt rerum
 principia. Hæ enim olim receptæ fuerunt à pluri-
 mis Philosophis, quamuis non omniibus. Aliæ à
 paucis, sed celeberrimis, vt Ideæ nō sunt: Est quin-
 ta substātia præter elemēta; Visus fit per intus sus-
 ceptio.

ceptionem. Hæ enim à Peripatheticis probantur. Omnes hæ ppositiones probabiles sunt, nō quia veræ, aut falsæ sint; sed quia pro veris recipiebantur, & nulla videtur ratio evidens in cōtrarium. Sunt etiā & aliæ pbabiles, quæ ex istis aliqua via deducuntur, quas aliqui Probabiles mediatas vocant. Ex his igitur vtrisque propositionibus fiūt Syllogismi, quemadmodū enim eadem forma circuli, aliquādo in ære, aliquādo in auro, vel in alia materia fit; ita & eadē forma & figura Syllogismi aliquādo propositionibus necessarijs applicatur, aliquando verò probabilibus. vt si sumas propositiones has necessarias. Omne animal rationale, ē risibile, Omnis homo est animal rationale, ergo Omnis homo est risibilis. Syllogismus conficitur ī Barbara. At si sumas has pbabiles, Omne quod est bonum, expetēdum est. Omnes diuitiæ bonæ sunt, ergo Omnes diuitiæ sunt expetendæ, eadē fit in Barbara, forma. Si igitur materiā ipsam Syllogismi consideramus, duas Syllogismorum species constituemus, & illorum, qui ex necessarijs constantur, & hi Demonstrantur, & eorum qui ex probabilibus, & hi Dialectici seu Topici dici solent.

De Demonstratione, & Dialectico
Syllogismo. Cap. II.

LIBER

DEMONSTRATIO Syllogismus est, ex necessarijs propositionibus propriam Cōclusionis causam exprimētibus compositus. Duo enim necessaria sunt ad hūc Syllogismū, qui demōstratio dicitur; alterū, vt ex necessarijs confletur; ille enim qui ex probabilibus, aut alijs propositionibus, quæ non necessariae sunt, cōponitur, demonstratio nō est. Alterum, vt præmissæ causa propria conclusionis sint; id est, in præmissis contineatur causa vera, propter quam conclusionis prædicatum subiecto inest. Propter hæc igitur duo, ista demōstratio est; Omne cōpositum ex contrarijs corruptibile est, Omne mixtum corpus est ex cōtrarijs cōpositum, ergo Omne mixtū corpus corruptibile est. Omnes enim hæc propositiones necessariae sunt, & causa, quare corpus mixtum corruptibile est, in præmissis exprimitur, nempe quia ex contrarijs compositum est. Quo fit, vt in Demonstratione hi termini tres concurrant, Maior extremitas, & hæc est aliqua proprietas de subiecto mōstranda; ipsum subiectum. Minor extremitas, & causa proprietatis in subiecto, ipsum Medium. Fit aliquando demōstratio, cum mediū est aliquis effectus, sed hæc non simpliciter demōstratio dicitur. Hic Syllogismus qui demōstratio simpliciter dicitur, est adeo efficax, & validus, vt non quamcunq; cognitionē Conclusionis demō-

Itra.

stratæ efficiat; sed clarâ certâ, ac infallibilem, quæ dicitur Scientia; ac propterea Demonstratio est syllogismus faciens scire, & Scire propriè, est rē necessariâ per propriâ causam cognoscere. Syllogismus Dialecticus, est Syllogismus ex probabilibus cōfectus. Nō oportet autē vt semper ex vtraque præmissa probabili procedat, aliquândo enim ex vtraque probabili fit, vt Omne bonū est amplectēdum, Labor est bonus, ergo est amplectendus. Aliquando fit ex vna probabili, ex altera necessaria, vt Omnis virtus est anteponēda diuitijs, Iusticia est virtus, ergo Iusticia est anteponēda diuitijs. Maior probabilis quidē, Minor tamē necessaria, sicut homo est animal. Hic Syllogismus non est adeò efficax, sicut prior, nō enim scientiâ conclusionis facit, sed opinionē, id est, cognitionem quandam nō admodum clarâ, certâ, & infallibilē secūdum quam aliquândo decipi possumus. Quod enim opinione tenetur, errori expositum est. Tali syllogismo vtimur circa quālibet quæstionē dubiam, seu problema, probabiliter partem vtrunque probando. Est enim Problema, quæstio; seu interrogatio contradictionis alicuius vtramque partē amplectens; vt an diuitiæ sint bone, nec ne, an scientia præstet sanitati nec ne, an honor sit anteponendus famæ nec ne. Horum vtramque partem probabiliter Dialectico syllogismo dis-

LIBER

putamus. Quædam enim Logicæ pars, quæ Topica dicitur, ab alijs autem Dialectica, methodum, & viâ docet probabiliter circa quamlibet problematis partem disputandi, in qua quædam cõmunes regulæ, & Notæ continentur, ex quibus argumentorũ copia suppeditatur, quæ in præsentibremiter & clarè tradenda suscipimus.

Quid Locus & quotuplex in generalis Cap. III.

LOCUS est argumenti sedes, Analogia seu similitudine sumpta à loco corporum. vt enim locus continet corpus, ita id à quo argumenta extrahuntur tanquã in eo cõtenta, locus dicitur. Ideo aliter etiã definiri solet, nempe Locus est id, à quo ad propositam quæstionẽ conueniens trahitur argumentum. Præterea, quemadmodum res occultæ, & absconditæ maximè loci in quo sunt, ostensione inueniuntur; ita argumenta his, quos locos vocant, cognitis apparent, ac propterea loci dicuntur. Vnde definiri etiã solet. Locus est nota communis, cuius admonitu, quid in vnaquaq; re probabile sit, inueniri potest; ac si clarius diceretur. Est signũ quoddã cõmune argumenta ostendens, quibus probabiliter circa res disputare possumus. Tandẽ quemadmodũ in locis varijs, varia procreantur, & pro locorum diuersitate diuersa

producuntur, ita non omnia argumēta, quæ cir-
 ca res fiūt, ab eodē fonte procedūt, sed à diuersis;
 ac ideo hæc **Loca** vocātur. **Locus** duplex ē, alter,
 qui dicitur **Maxima**, alter **Differentia Maxima**.
Locus maxima est propositio vniuersalis per se
 probabilis, cuius veritati multæ argumētationes
Dialecticæ innituntur. V.g. fiant istæ argumen-
 tationes. **Planta est viuens, ergo Planta est corpus**
animatum. Iustitia est virtus, ergo Iustitia est habi-
tus bonus. Concha est animal, ergo Est viuēs sen-
sibile, omnes hæ, & similes, bonæ sunt. Quod si pe-
tas; cui innituntur omnes hæ; respōdere oportet,
has omnes huic inniti principio. De quocunque
prædicatur definitio, de eodē & definitum potest
prædicari. Talis propositio Maxima dicitur. Ad-
uerte igitur partes definitionis; Dicitur propo-
sitio vniuersalis quid Maxima non solum & p̄vna
aut altera argumentatione; sed pro multis circa
quancunque materiã, vt secundū prædictã maxi-
mam poterit argumētari in omnibus diffinitioni-
bus quarūcunque rerum. Additur, per se probabi-
lis; quia tales Maximæ Dialecticè non probātur,
cū nullam illis probabiliorem assumere possimus
propositionē, ad earū probationē; sed per se sunt
probabilissimæ, & multæ ex eis sunt necessariæ.
Additur vltimo; cuius veritati multæ argumen-
tationes Dialecticæ innitūtur; vt intelligas, has Ma-
ximas

L I B E R

ximas nō esse sumendas vt partes argumētatio-
 num, tanquā maiorem, aut minorē; sunt enim ex
 trinseca principia, quæ argumentationē non de
 necessitate componūt, sed ipsam corroborāt, &
 probare faciūt, quibus sublatis tales argumenta-
 tiones nullius prorsus pōderis essent, ac propte-
 rea Maximæ dicūtur, quasi supra Minores & Ma-
 iores, quæ sunt Syllogismorū partes. Locus diffe-
 rētiæ Maximæ est is, quo inter se plures maximæ
 distinguuntur & separantur, nō enim omnes sunt
 eiusdē rationis, quædā enim argumenta vnius ra-
 tionis, quæ dā alterius procreāt, vnde variè deno-
 minātur, ac tales denominationes dicūtur loci di-
 fferētiæ maximæ, vt à Contrarijs dicitur locus, à
 quo ducuntur argumēta probātia, rē per sua con-
 traria, à Definitione, à quo ducuntur argumenta
 probātia per definitionē. similiter à Causis ab Ef-
 fectibus. &c. Sicut autē sub vna maxima multæ
 argumentationes cōcludūtur; ita & sub vna diffe-
 rētia maximæ plures maximæ continētur, vt sub
 hoc loco à Definitione cōtinētur plures maximæ
 nempe. De quo prædicatur definitio, etiā defini-
 tū. Quod prædicatur de definitione, etiā de defini-
 to, & aliæ, de quibus dicemus. Vt autē quomodo
 has differētiās liceat sumere cognoscamus, tres
 termini in his argumētationibus sunt aduertēdi.
 Medius, Minor extremitas, & Maior. Hi autē co-

gnoscentur, si talis argumētatio, quando syllogifmus non fuerit, ad eum reducatur, cū enthymemata, & inductiones ad syllogifmi formā reduci queāt vt Arist. docet. V.g. Animal rationale est risibile, ergo Homo est risibilis. Risibile est maior extremitas; animal rationale terminus est medius; homo verò minor extremitas. Vt autē locum, à quo argumentū procedit cognoscamus, inspiciendus est terminus Medius, & ab eo denomināndus est locus; vt si inferens est definitio, locus dicetur à Definitione; si definitū, à Definito, si causa, à causis, si effectus, ab Effectibus & sic de reliquis. Locus differētiae maximæ triplex est in generali. Internus, Externus, Medius. Internus ē, à quo ducuntur argumēta probātia quæstionē p̄ ea, quæ sunt substantia rei, vt per definitionē, per definitū, vel per ea, quæ comitantur substantiā rei. Externus est, à quo argumenta petuntur, quæ probāt rem per extrinseca, & repugnantia. Medius, à quo argumenta sumuntur, quæ rem per ea, quæ nec omnino intrinseca, nec omnino extrinseca sunt, probant, de quibus sigillatim est dicendum.

De loco intrinseco. Cap. IIII.

LOCUS intrinsecus duplex ē. Alter à substantia rei Alter à Concomitantib. substantiam. Locus à Substantia est à quo argumenta ducuntur,

L I B E R

tur, quæ re per ea, quæ sunt substantiæ ipsius, vel eam significant, probant. Est autem locus triplex, à Definitione, & definito, à Descriptione & discripto, ab Interpretatione & interpretato. Locus à Definitione est, habitudo definitionis ad definitum secundum quam definitio ipsum definitum fert semper secum. Vocamus autem hic definitionem, orationem explicantem naturam rei per ea, quæ sunt de substantia ipsius; qualis est definitio, quæ datur per genus, & differentiã, vel per eas partes, quæ sũt rei substantia. Ab hoc autem loco sumuntur quatuor modi argumẽtandi, quatuor Maximis innixi; duo ex parte subiecti quæstionis, duo ex parte prædicati, vt sit quæstio, an iustitia sit virtus; potest primò probari affirmatiuè ex parte subiecti, ponendo ipsius definitionem, scilicet, *Habitus tribuens cuiq; quod suum est, est virtus, ergo iustitia est virtus.* Alter modus est negatiuus ad probandam oppositam partem adhuc ex parte subiecti; *Habitus tribuens cuiq; quod suum est, non est vitium, ergo iustitia non est vitium.* Prior fundatur in hac Maxima. *Quicquid prædicatur affirmatiuè de definitione affirmabitur de definito.* Posterior in hac, *Quicquid negatur de definitione, negatur de definito.* Alij duo modi sunt ex parte definitionis prædicati, alter affirmatiuus, sic, *iustitia est habitus bonus, ergo iustitia est virtus;* Alter negatiuus idem negando.

Et

Est autē maxima prioris. De quo affirmatur definitio, affirmatur definitum: posterioris verò, à quo negatur definitio, etiā definitum negatur. Aliquādo conuerso modo, per definitum definitionem probamus, & locus dicitur à Definito; & sūt tot modi argumentādi fundati eisdē maximis mutando terminos, nempè. Quod affirmatur de definito, etiam de definitione: Quod negatur similitudine. Idem ex parte prædicati. Locus à Descriptione est similis ferè loco à definitione, hoc vno dempto, quod loco definitionis sumimus descriptionē, & locus à definito similis est loco à descripto. Vocamus autē Descriptionē, orationē explicantē rem non per differentias substantiales, sed per accidētia propria, quæ passim ponūtur loco differentiarum, cum differentia ipsa in plurimū occultæ sint, quo definiendi genere ferè semper oratores vtuntur, definiunt enim, seu describunt hominem esse animal bipes, magni cerebri, erecta facie. Sunt similes modi argumentādi, similes etiā maximæ mutatis terminis. Tertius locus ab Interpretatione. est autē Interpretatio non rei, sed nominis explicatio, vt Philosophus est amator scientiæ; Theologus, qui de Deo loquitur, & similes, quæ cum suo interpretato recurrunt, et conuertuntur. Sunt autē & in his ijdem argumentādi

Q modi,

LIBER

modi, & maximæ terminis mutatis, quas omnes maximas describere, lectori erit facillimum. Ad hos locos descriptos reducuntur alij, quia modus idem argumentandi est. Sub loco à Definitione è locus à differentia, sub loco à Descriptione locus à Proprio, sub loco ab interpretatiõe, locus à Synonymis, & locus à Conuertibilibus: Synonyma dicuntur diuersæ voces eandem prorsus rem significantes, vt ensis, & gladius. Cõuertibiliaverò, quorum vnum de altero ad inuicè vniuersaliter prædicatur, flebile, risibile, omne enim flebile est risibile, & omne risibile est etiam flebile: sunt etiã in his eadè maximæ, quæ sunt in Interpretatione

De locis à Cõcomitãtibus sũbstãtiã.

De loco à Toto. Cap. V.

LOCVS à Concomitantibus substantiã est, à quo argumenta trahimus per ea, quæ rem ipsam antecedunt, comitãtur, aut sequuntur, nõ sunt autè rei substantia. Est autem vnus ex his locus à toto, & partibus, à quo argumèta ducimus partes per totum, aut totum per partes probantia. Sex autè modis Totum aliquod est. Totũ Vniuersale, totũ in Quantitate, totum Integrale, totũ in Modo, totum in Loco, Totum in tempore. Totum Vniuersale vocatur quodcunq; superius prædi

prædicatum respectu inferiorum, quæ partes subiectiuæ dici solent, vt animal respectu hominis, leonis, & aliorum, homo respectu indiuiduorû. Est autem à toto vniuersali modus argumentandi quadruplex. Primus ex parte subiecti affirmatiuus, à toto ad singulas partes disiunctiuè, vt elementum est leue, ergo aqua vel terra, vel aer, vel ignis est uis, huius Maxima. Quod de toto vniuersali affirmatur, de aliqua eius parte affirmabitur. Secundus ex parte prædicati etiã affirmatiuus, à toto ad partes disiunctiuè, vt cibus est bonus, ergo utilis, aut honestus, aut delectabilis. Maxima. De quo totum vniuersale affirmatur, & aliqua eius affirmabitur pars. Tertius ex parte subiecti negatiuus, à toto ad partes etiã disiunctiuè, vt animal non est expers rationis, ergo vel homo vel brutum non est expers rationis. Maxima. Quod negatur de toto negatur de aliqua parte. Quartus negatiuus ex parte prædicati à toto ad singulas, aut oes partes copulatiuè, vt negligetia non est bona, ergo ne honesta, nec utilis, nec delectabilis. Maxima. A quo remouetur totum vniuersale, remouetur singulæ ipsius partes. Solet etiã argumentum sumi ab huiusmodi partibus ad totum, ac sunt totidè argumentandi modi, Primus ex parte subiecti affirmatiuus a singulis partibus ad totum. Temperan-

L I B E R

tia est amanda, ergo virtus est amanda. Maxima. Quod affirmatur de parte subiectiua, affirmatur de toto. Secundus similis ex parte prædicati affirmatiu9 à parte, ad totū, labor est vtilis, ergo ē bonus. Maxima De quo affirmatur pars subiectiua & eius totum affirmabitur. Tertius ex parte subiecti negatiuus à singulis partibus ad totū, equus non intelligit, ergo animal nō intelligit. Maxima. Quod negatur de parte subiectiua etiam de toto negabitur. Quartus ex parte prædicati negatiuus, à negatione omnium partiū copulatiue ad negationē totius, vt, planta nec est ignis, nec aer, nec aqua, nec terra, ergo non est elemētum. Maxima. A quo partes omnes subiectiue remouentur, & totum remouebitur.

De toto in Quantitate.

TO T V M in Quantitate vocatur superius aliquod cū signo vniuersalitat̄is aut particularitatis, vt si dicas, omne animal, nullū animal, vel aliquod animal, & ab hoc multiplex trahitur argumētū: ostendamus primò in toto vniuersali, Est primus à parte subiecti affirmatiuus à toto ad singulas partes, vt omne animal est sensibile, ergo cōcha est sensibilis, & spongia est sensibilis & reliqua. Maxima. Quod de toto in quantitate vni
uerſa.

uersali affirmatur, & de singulis partibus affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad singulas partes, vt Homo habet omnē sensum, ergo visum habet. Maxima. De quo affirmatur totum vniuersale in quantitate, affirmantur singulæ partes. Tertius negatiuus ex parte subiecti à toto ad singulas etiã partes, vt nullum animal est sensibile, ergo leo non est insensibilis. Maxima. Quod negatur de toto vniuersali in quantitate, negabitur de singulis partibus. Quartus ex parte prædicati negatiuus, à toto ad singulas partes, vt lapis nullū habet sensum, ergo non habet visum. Maxima. à quo totum remouetur vniuersale in quantitate, & singulæ partes remouebuntur. A partibus etiã ad huiusmodi totū trahitur argumentū, Primus affirmatiuus ex parte subiecti, ab omnibus partibus copulatiuè ad totum, vt aqua est corpus simplex, terra est simplex, aer è simplex, ignis est simplex, ergo omne elementum est corpus simplex. Maxima. Quod de omnibus partibus prædicatur, etiam de ipso vniuersali in quantitate affirmabitur. Secundus ex parte prædicati affirmatiuus, etiã ab omnibus partibus ad totum, vt homo habet visum, auditum, gustū, & reliquos, ergo habet omnē sensum. Maxima. De quo omnes partes affirmantur, & ipsum totū in

LIBER

quantitate vniuersale. Tertius ex parte subiecti negatiuus, ab omnibus partibus ad totum copulatiuè, vt homo non caret sensu, & brutum nō caret sensu, & omnia inferiora, ergo nullū animal caret sensu. Maxima. Quod negatur de omnibus partibus, etiā vniuersaliter de toto in quantitate negabitur. Quartus ex parte prædicati ab omnibus partibus ad totum, vt lapis non habet gustū, nec auditum, nec visum, nec reliquos, ergo nullū habet sensum. Maxima. De quo omnes negantur partes, & ipsum totum negabitur. Alterum totū est particulare, vt aliquod animal, & in hoc sunt similes argumentandi modi qui erant in toto vniuersali, nam indefinitum quod totum vniuersale ē, æquiualeat particulari, propterea nō repetūtur

A toto Integrali.

TO T V M Integrale est, corpus aliquod respectu partium quātitatis, vt domus respectu fundamenti, & reliquarum partiū huiusmodi & animal respectu capitis, pectoris, ventris, & cæt. Hæ autem partes in duplici sunt differentia, quædam enim necessariae, quædā non necessariae sunt. Necessariae dicuntur, sine quibus totum consistere nequit, vt hominis necessariae, partes sunt, ca-

ut,

put, cor, pectus. Non necessarix vero dicuntur, sine quibus totum ipsum potest consistere, quem admodum digitus, nasus, aures, non sunt animalis necessarix partes. Argumeta à necessarijs partibus solum ducimus. Est autem Primus argumētandi modus ab affirmatione totius integralis ad omnes simul, & per singulas per se eius partes necessarias, vt est homo, ergo pectus habet, cor habet, & similia. Similiter, Deus gubernat vniuersum, ergo & homines gubernat, Maxima. Posito toto integrali, ponuntur partes necessarix. Alter modus est, a totius negatione, ad negationē partium omnium disiunctiuè, vt non est domus, ergo vel nō est fundamentū, vt non est tectū, vel deest aliqua alia pars necessaria. Maxima. Ablato toto, aufertur aliqua pars necessaria. A partibus ad totū sunt alij duo argumētandi modi. Alter affirmatiuus ab omnibus partibus necessarijs ad totū, vt ē cor, est pectus, sunt intestina, & reliquæ partes necessarix, ergo est animal. Maxima. Positis omnibus partibus, ponitur totū. Alter modus est a negatione vnius partis principalis ad negationē totius vt nō est fundamentū, ergo non est domus. Maxima. Ablata vna parte necessaria, aufertur totū.

De Toto in Modo.

Q 4

TOTVM

L I B E R

TO T V M in Modo vocamus quodcūque
 vocabulum respectu sui ipsius cum ali-
 qua restrictione sūpti, quod Pars in Mo-
 do dicitur. vnde homo, totum in modo, homodo-
 ctus, pars in modo. Oportet autem cōsiderare, vt
 talis restrictio non sit distrahēs, aut diminuens si-
 gnificationem totius, tunc enim nō erit pars, aut
 totum, vnde leo marmoreus, homo pictus, albū
 secundum dentes, nō sunt partes in modo. Sumi-
 tur autem in his argumentum, & à toto, & à par-
 te. Primus à toto ex parte subiecti affirmatiuus,
 à toto ad partem, vt omnes homines appetūt sci-
 re, Maxima. Quod de toto in modo vniuersaliter
 prædicatur, etiam de parte affirmabitur. Secun-
 dus ex parte prædicati affirmatiuus, à toto ad par-
 tem vt Deus fecit cuncta animalia, ergo fecit ani-
 malia terrestria. Maxima, De quo totum in mo-
 do vniuersaliter affirmatur, etiā pars affirmabi-
 tur. Tertius ex parte subiecti negatiuus, à toto ad
 partem, Nullus homo est odio habēdus, ergo nec
 homines inimici sūt odio habēdi, Maxima. Quod
 negatur de toto vniuersaliter, & de eius parte ne-
 gabitur. Quartus idem ex parte prædicati, Deus
 nullos homines vult perire, ergo non vult homi-
 nes peccatores perire, sed vt conuertantur. Ma-
 xima. De quo totum vniuersaliter negatur, etiam

pars

pars in modo negabitur. In his omnibus modis obseruandū est, & semper obseruari debet, vt quoties à toto hoc ad partes argumentati fuerimus, semper totum cum vniuersalitate sumatur, oppositum fiet, cum à parte in modo ad totum ducatur argumentum. tunc enim totum particulariter sumere oportet. A parte similiter argumētamur ex parte subiecti, & ex parte prædicati affirmatiuè, & negatiuè. Sunt enim maximæ. Quod affirmatur de parte in modo, & de eius toto particulariter sumpto, & De quo affirmatur pars in modo, etiam totum particulariter, & Quod negatur de parte in modo, & de toto, & De quo negatur pars, etiam totum, particulariter tamen.

De Toto in Loco, & toto in tēpore.

TO T V M in loco, est aduerbium tempus vniuersaliter significans, vt, vbique, nullibi, nusquam. Totum in tempore, est quod tempus vniuersaliter significat, vt Nunquam, semper, & similia. In vtroque autem toto valet ad singulas partes tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt vbique ē Deus, ergo in deserto est Deus: vbique sunt animalia, ergo in India sunt animalia: nullibi est chymera, ergo in Hispania nō est chymera. Similiter in tēpore, semper Deus fuit, ergo fuit Deus olim:

nun

LIBER

nunquam lapides sentiēt, ergo nec post mille annos sentient. A Parte verò etiam valet, a singulis enim partibus ad totum valet, sed non omni modo, sed à Parte affirmatiuè ad negationem totius negatiui, & à Parte negatiuè ad affirmatiui negationem, vt, hic est Petrus, ergo nō nullibi est Petrus Romæ non est Rex, ergo nō vbique est Rex: cras non legam, ergo nō semper legam: cras legā, ergo nonnunquā legam. Quod si omnes partes sumamus, tunc valebit ab omnibus partibus simul ad suum totū, sicut in alijs vniuersalibus, vt Deus est in cælo, in terra, in mari, & alijs locis, ergo est vbique. Idem in negatiuis, & alijs etiā totis, Maxime sunt. Posito toto in loco, vel in tempore, ponuntur singulæ partes. Posita vna parte, remouetur totum oppositum parti. Positis omnibus partibus, ponitur illarum totum, possent etiā aduerbia, tempus & locum particulariter significātia, dici totum, vt alicubi, aliquando, in quibus sunt ijdem modi argumentandi, qui in toto vniuersali & indefinito.

De Loco à Causis. Cap. VI.

LOCUS argumentandi à Causis ferè inter omnes præcipui sunt, ac meritò inter internos numerantur, cum cause maximā cum rei substantia

stantia affinitatem habeant, adeo, vt per eas optime res definiri valeant. Est autem Causa id, ad cuius esse aliud sequitur, vt ignis Causa est caloris, quippe ad ipsius esse calor sequatur. Quadruplex autem est genus causæ. Efficiens, Materialis, Formalis, & Finalis, de quarum singulis ordine trademus loca, & argumentandi modos.

A Causa efficienti.

CAUSA Efficiens, est id, à quo primo incipit motus, & operatio. V.g. ignis calefacit aquam, motus huius initium fuit ignis, ignis est Causa Efficiens. Causa efficiens diuidi solet in Necessariam, & Sufficientem. Necessaria ea vocatur, à qua ita procedit effectus, vt non possit posita causa non procedere, nec ab alia causa talis effectus possit prouenire, vt solis præsentia est causa diei, posita enim præsentia Solis non potest non esse dies, nec dies ab alia causa prouenire potest, quam ab illo. Altera causa est sufficiens, quæ suum effectum semper producit, quamuis effectus possit ab alijs causis prouenire, vt iugulatio est causa mortis, & ignis causa caloris, tamen hi effectus ab alijs possunt prouenire causis: multa enim calorem producant præter ignem, & mortem efficiunt præter

ter

L I B E R

ter iugulationem. Iterum Causa duplex est; quædam Actu, quædam Potentia. Causa Actu é, quæ operationem ipsam effectus significat, vt ædificans domificans, calefaciens. Potentia verò, quæ non talem actum importat, vt domicator, calefactiuum, ædificatiuum. Iuxta has distinctiones sunt quatuor modi vulgares argumentandi. Primus à Causis Necessarijs & effectibus affirmatiuè & negatiuè. V.g. Sol lucet, ergo dies est, & ecōtra dies est, ergo Sol lucet. erit citò interpositio terræ inter Solem & Lunam, ergo erit citò Eclipsis, & e-contra. Similiter negatiuè non lucet Sol, ergo nō est dies: non est dies, ergo non lucet Sol in Emispherio. Maximæ horum sunt. Posita causa necessaria ponitur effectus, & posito effectu ponitur talis causa. Ablata causa aufertur effectus, & ablato effectu aufertur causa. Secundus locus a causa sufficienti ad effectum valet affirmatiuè, ab effectu vero solum negatiuè, vt Est iugulatus, ergo interijt: Est ignis, ergo est calor. Ab effectu, Nō interijt, ergo non est iugulatus. Non est calor, ergo non est ignis. Maximæ. Posita causa sufficienti ponitur effectus. Ablato effectu aufertur causa sufficienti. Tertius à causa Potentiali ad possibilitatem effectus valet affirmatiuè, ab effectibus verò existentia, ad præ existentiam causæ, vt domifica

tor,

tor est, ergo possunt fieri domus. Domus existit, ergo domificator fuit. Hic aduerte à causa ad effectum non valere simpliciter, quia plura sunt necessaria, quàm domificator, vt possit domus fieri, nempè materia, & forma, & finis, sed valet positus alijs necessarijs. Maximæ. Posita causa potenciali cum alijs requisitis possibilis est effectus, & posito effectu necessario præcessit causa. Quartus à causa Actuali ad effectum, & econtra valet affirmatiue, & negatiuè, sed ex parte effectus cū verbo denotante operationem, vt ædificans est, ergo ædificium fit, ædificium fit, ergo ædificans est, similiter negatiuè, Maximæ. Operante causa fit effectus; Cessante causa non fit effectus, & cōtra. Præter hos modos vulgares sunt alij vtilis admodum, cum enim omnis causa efficiens effectū sibi in eo, quo potest, assimilari studeat, probabiliter, quæ insunt causis atribuimus effectibus, & econtra, vt mundus est factus à Deo, ergo bonus est, liber iste ē ab Aristotele editus, ergo Philosophia bona refertus est. A magistris peritissimis didicit iste literas, ergo maximè peritus est, non est domificator peritus, ergo non erit domus pulchra, non conuersatur cum bonis, ergo non est bonus.

A causa Materiali.

MATE

LIBER

MA T E R I A L I S causa est, ex qua in existētia aliquid fit, sunt enim duo necessaria ad materialē causam; alterum, vt ex ea aliquid fiat; alterum, vt ita ex ea fiat, vt anumeretur ipsa intra id, quod fit, quo pacto ex terra dicimus fieri vasa, & ex lignis & lapidibus domū. Materia duplex est, altera permanens, altera transiens. Permanens est, cuius substantia in re effecta manet, vt lignum materia permanens est cathedræ, quia facta cathedra adhuc manet in ea lignum. Transiens verò, cuius substantia non manet, vt farina & aqua sunt materia panis, sed facta pane iā non est farina aut aqua. Sunt autem communes argumentandi modi. Primus à materialis causæ siue permanentis, siue transeuntis affirmatione, ad effectus possibilitatem, vt farina & aqua sunt, ergo panis potest esse; lignum est, ergo potest fieri cathedra; quamuis non simpliciter valeat, cū pluribus causis opus sit. Secundus locus à causis istis negatiuè, sed non simili modo, sed à permanenti cum simplici verbo, non est ferrum, ergo nō sunt arma ferrea. A transeunti verò cum præteritiverbo ad præsentiam effectus, vt non fuit farina, ergo non est panis, valebit tamen in præsentī, quando est verbum significans operationem effectus, vt, non est farina, ergo non fit panis. Maximæ ho-

rum

rū sunt. Posita materiali causa possibilis ē effectus
 Remota materia permanēti, remouetur effectus
 Non præcedente materia transeunti nullus sequi-
 tur effectus. Tertius modus est ab Effectu, in Per-
 manenti valet affirmatiuè, non autem negatiuè,
 vt sunt arma ferrea, ergo est ferrū. Negatiuè non
 valet, non sunt arma, ergo non est ferrum. In trā-
 seunti negatiuè non valet, affirmatiuè verò sequi-
 tur causam præcessisse, vt panis est, ergo fuit fari-
 na. Præter hos vulgares modos arguendi sunt a-
 lij vtilis, nempè prædicare proprietates, quæ in-
 surgunt, ac proueniunt ex varijs materijs, remo-
 uere etiam quæ diuersæ sunt vt homo est ex ter-
 ra factus, ergo est corruptibilis; domus cōstat ex
 lapidibus, ergo durabilis est; gladius est ex plūbo,
 non igitur acutus est, & ad hunc locum pertinent
 argumenta, quæ trahūtur ex locis, & diuersa na-
 tura locorum, vt pisces in aquis degunt, sunt igi-
 tur humidi, natus est in Germania, ergo strenuus
 est, & alia similia, quorum vsus est frequens.

A Causa Formali.

CAUSA formalis est, qua res habet aliquod
 esse, vt albedo est causa formalis albi, & ani-
 ma animalis. Hæc duplex est, altera Accidental-
 quale est omne accidēs respectu proprijsubiecti,
 quod

LIBER

denominat; altera substantialis, quales sunt forme quæ faciunt substantias, vt anima hominis, anima leonis, forma ignis, & similes. Locus est facilis à causa ad effectū affirmatiuè & negatiuè, & ab effectū etiā ad causam, vt albedo inhæret, ergo album est, non inhæret, ergo non est album, & è contra. Maximæ. Posita vel ablata causa formali, ponitur vel aufertur effectus, & è cōtra. In hac est peculiaris argumentandi modus, pertinet tamen ad locum à Cōiugatis, propterea illic explicabitur.

A Causa finali.

FINIS est, cuius gratia aliquid fit, vt sanitas finis est medici, ipsius enim causa medicus remedia adhibet. In hac est vulgaris modus argumētandi, à fine bono, vel malo, ad bonitatem vel malitiam rei, dummodo sit finis per se, id est, ad quem res secundum se ordinata, valet enim, frui Deo bonum est, ergo & eius mandata obseruare bonum est occidere, malum est, ergo insidias parare malum est. Dico, quando finis est per se, nam si quis furetur vt faciat eleemosynam, furare nō est bonū, quamuis finis sit bonus, quia talis finis non est per se ipsum furti. Sunt tamen alij valdè vtilis modi argumentandi in hac causa

causa. Primus, cuius finis bonus, & id bonum, cuius finis melior, & id melius, cuius optimus, & id optimum, vt melius est recte viuere, quàm multa cognoscere, ergo melior scientia est ipsa virtus.

Optima naturalium cognitionum, est cognitio substantiæ primæ, ergo Metaphisica est prima & optima scientiarum naturalium. Idem etiã valet opposito modo de malo, cuius finis peior aut pessimus, id peius est aut pessimũ. Hinc iste locus plurimum valet ad persuadendum, cum voluntas maximè in bonum inclinetur; & à malo auersetur. Secundus qualis est finis, tales & debent aliæ tres causæ admoueri, ex quo colligimus proprietates reliquarũ causarum secundum finis proprietatẽ, vt domus debet nos defendere à ventis, debet ergo ex lapidibus fortibus constare, pater intendit benè filium educare, debet ergo bono magistro committere eum, gladius secare debet, oportet ergo vt sit acuta acie, huiusmodi sunt innumera argumenta. Tertius, qualis est finis, talia debet esse media ad finem, vt Vis ad vitam ingredi, oportet ergo seruare mandata Dei, scientia præditos esse oportet, studijs ergo & vigilijs incumbendũ est. Quartus, à fine, remouenda sunt media extranea, & deformia ei, vt studeo sapientiæ, non ergo est nihil otiaandum. vir bonus aspirat ad felicitatẽ

R non

LIBER

non ergo voluptatibus carnis se debet obruere.
Secundum hanc normam innumera sumuntur ar-
gumenta.

De loco à Generatione, & corruptio- ne, & ab Vsu. Cap. VII.

LOCA hæc proxima causis sunt. Est autem Ge-
neratio, vt communiter explicemus, rei pro-
ductio; Corruptio verò, rei destructio. Vsus
autem, secundum quem rebus vtimur. Est locus
à Generatione affirmatiuus. Cuius generatio est
bona, & ipsum bonum, & econtra, similiter circa
malum. Cuius generatio est mala, ipsum est malum
& econtra: Per bonum autem & malum intelli-
gimus reliqua nomina similes qualitates significan-
tia, vt Christi natiuitas bona fuit, & Christus ipse
bonus fuit, peccatum malum fuit, ergo & ipsum
committere malum fuit; Alter locus à Corruptio-
ne. Cuius corruptio bona, ipsum malum, & cuius
corruptio mala, ipsum bonum, equum est latro-
nes suspendi, ergo latrones iniqui sunt. impius fuit
Christum occidisse, ergo Christus innocens fuit.
Hic autem attendamus, vt bonum, & malum per
se sumamus, aliter enim non valebit argumentum,
non enim valet, vtile nobis fuit Christum mori,
ergo Christus inutilis fuit, quia non sumimus id
quod

quod est per se mors enim, vt mors est, nō est vtilis, nec qua parte homines Christum occiderunt bonum fuit, sed ex ipsius beneplacito, qui morte sua nos redemit. Tertius locus est ab vsu, cuius vsus bonus, aut malus, & ipsum bonum, aut malū est, & econtra, dummodò vsum, non autē abusum sumamus, vt lætificare cor, stomachū robore rare bonū est, ergo & vinū bonum est, non tamē valet, occidere amicum, malum est, ergo gladius malus est, hic enim non vsus, sed abusus est.

A Communiter accidentibus.

COMMUNITER accidētia vocātur, quorum vnum cum altero cōiungitur, siue vnū antecedit, alterū sequatur, siue simul sint, vt concepisse & parere, floruisse, & habere fructus, esse Irim, & futurā pluuiā, pati verecundiā, & rubescere. Hæc autē sunt in duplici differentia. Quædā quorū vnū cū altero necessario cōiungitur, quamuis nō cōuertibiliter, vt parere necessario cōiungitur cū eo, quod est concepisse, non cōtra. Quædā, quorum vnū cum altero plerumq; coniungitur, vt bachanalia esse & rixas fieri. Tunc vnus argumētandi modus in ijs, quæ necessario cōiunguntur ex parte eius, quod cū altero iūgitur affirmatiuè, ex parte verò alterius negatiuè, qui modus

LIBER

est cōsequētia necessaria, vt peperit, ergo cōcepit
fructus fert, ergo floruit. contra, non cōcepit, er-
go non pariet; non floruit, ergo nō feret fructus.
Alter modus est in ijs, quæ plerumque iungūtur,
& in his sumitur similis consequentia, sed proba-
bilis tantum, vt bacchanalia sunt, ergo rixæ erūt,
non sunt rixæ, ergo non fuerunt bacchanalia. Ad
hos argumentandi modos pertinent argumēta,
quæ sumuntur à signis naturalibus physiognomi-
cis, a prodigijs, à portētis, & quæ ab augurijs olim
sumebantur, quamuis talia argumēta iā inania &
fallacia sint. Reducuntur etiā argumenta, quæ su-
mūtur ex suspicionibus, à dictis, a factis alicuius
quamuis non omnia necessaria sint, aut proba-
bilia.

De Locis Externis Ab Oppositis & Disparatis, Cap. VIII.

NON solum ab ijs, quæ rei substātia sunt, vel
eā circumstant argumēta trahimus, sed etiā
ab ijs, quæ extranea, & aduersa sunt, ac tales loci
Externi dicūtur, inter quos de Oppositis & Dis-
paratis esset modò agēdum, si in Primo libro abū-
dè hoc iā nouis auditoribus, quò se in arguendo
exercerēt, nō concessissemus. Hic solū Maximas
ipsas, & aliquos argumētandi modos, quos illic
præ

prætermisim9, aperiem9. Est Maxima prima pro Relatiuè oppositis. Relatiua simul se ponunt, & simul se perimūt in proprijs subiectis, vt, si pater est, etiā filius est: & si pater non est, nec filius est. Altera in eodē subiecto si vnū affirmatur, & alterum negatur respectu eiusdē termini, vt Petrus ē filius Pauli, ergo non est eius pater, negatiuè non valet, nō est pater, ergo nō est filius. potest enim esse, quod nec sit pater, nec filius. Maxima pro cōtrarijs, & priuatiuis: De quo vnū affirmatur, & alterum negari debet, vt nix est alba, ergo non est nigra: homo videt, ergo non est cæcus, negatiuè non valet, nisi sumamus proprium subiectum capax talium oppositorum, & sumamus contraria quæ nō habent medium, tunc enim, de quo negatur vnum, affirmatur alterū, vt homo nō videt, ergo est cæcus: leo nō est cæcus, ergo videt: aqua nō est calida, ergo est frigida: ignis non est frigidus, ergo est calidus. In Cōtradictorijs, de quo affirmatur vnū, negatur alterū, & e cōtrā, vt lapis est non homo, ergo non est homo; non est homo, ergo est non homo, præsertim in subiectis existētibus. In Contradictorijs est modus argumentandi à cōtradictorio prædicati, ad cōtradictorium subiecti, vt homo animal est, ergo non animal nō homo est, & etiā in consequentijs, vt si homo est,

LIBER

animal est, ergo si non animal est, non homo est, quæ cōsequētia dicitur è Contrario. Alter modus in Cōtrarijs, cū cōtraria prædicata de cōtrarijs vel oppositis prædicamus, vt, Prudentia è virtus, ergo Imprudentia est vitiū: Virtus est amāda ergo Vitium est odio habendū, Lumen delectat, ergo Tenebræ contristant, quæ consequētia dicitur In ipso, cuius Maxima. Sicut se habet propositum in proposito, ita & oppositum in opposito, vel Contraria de contrarijs prædicantur.

De Loco à Maiori.

MAIVS vocatur id, quod magis probabile, & verū videtur, vt maius est hominem vincere equum, quā vincere leonem, hoc enim minus est, id est, minus probabile & minus apparens verum. Argumētatur à Maiori ad minus negatiuè tripliciter. Primo maiori, & minori positus à parte subiecti, vt Angelus non potest cogere volūtatem hominis, ergo nec Dæmō. Maxima. Vno de duobus enūciato si cui magis videtur inesse, nō inest, nec ei, cui minus videtur inesse, in erit; Alter ex parte prædicati positus maiori & minori, vt homo non potest domare equū, ergo nec poterit subijcere leonem. Maxima Duobus de vno enunciatis, si quod magis videtur inesse, non inest,

inest, nec id, quod minus. Tertio ex parte vtriusq;
extremi, vt Rex non potuit expugnare castrū, er
go nec Dux expugnabit urbē. Maxima. Duobus
de duobus enunciatis, si quod alteri magis vide
batur inesse, nō fuit, ergo nec alteri alterū, quod
minus videtur, inerit. Horum trium maxima cō
munis est. Si, quod magis videtur, non est verum,
nec id quod minus videtur verum erit.

A Minori.

HOC Ià Minori sunt tres, sed affirmatiui.
Primo ex parte subiecti, vt Dux expulit
hostes, ergo Imperator expellet. Maxi
ma. Duobus de vno enunciatis, si quod minus vi
detur, inest, & id quod magis videtur, inerit. Secū
dus ex parte prædicati, vt vicit leonem, ergo vin
cet equum. Maxima. Duobus de vno enunciatis,
si quod minus videtur inesse, in est, & id quod ma
gis videtur, inerit. Tertius ex parte vtriusq; vt
Christus pro nobis grauissima tulit tormenta, er
go & nos hæc modica ferre debemus. Maxima.
Duobus de duobus enunciatis, si quid alteri mi
nus videtur inesse, inest & alterū, quod magis vi
detur, alteri inerit, communis Maxima. Si quod
minus videtur, est verum, & id, quod magis,

A Simili.

LIBER

SIMILIA dicuntur, vel quæ aliquam formam
 eiusdem rationis participat, vel quæ eandem
 inter se proportionem habent. V.g. album al-
 bo simile est, & homo homini secundum formam,
 at Dux & Auriga similes sunt secundum propor-
 tionem. Vtroque autem modo valet argumentum
 affirmatiue, & negatiue, vt, Cygnus disgregat vi-
 sum, ergo & nix, equus non est particeps ratio-
 nis, ergo nec leo. Debemus autem sumere simili-
 tudinem in eo, ratione cuius prædicatum inest, a-
 liter non valebit, non enim valet, cygnus sentit,
 ergo & nix, quia quamuis similetur in albedine,
 tamen albedo non est ratio, qua cygnus sentit.
 similiter in simili secundum proportionem valet,
 vt Sicut se habet ancilla ad dominam, ita sensus
 ad rationem. Sed non debet ancilla imperare do-
 minæ, ergo nec sensus rationi. Sicut se habet auri-
 ga in curru, ita dux in exercitu, sed auriga atten-
 tē, & cautē debet dirigere currum, ergo & dux pru-
 denter gubernare exercitum. Maxima. Similium
 & proportionalium idem est habendum iudiciū.
 Huic loco adscribitur à Pari, seu Aequali, vt lex
 est. Qui occiderit patrem, obuolutus corio deij-
 ciatur in profluentem, ergo & qui occiderit ma-
 trem, est deijciendus, quia par est peccatum. Etiā
 sunt opposita loca, nempe a Dissimili & dispari,
 sed

sed eorum non est admodum frequens vsus, quo-
rū Maxima, Dissimilium, & disparium diuersa est
ratio.

De locis alijs Extrinsicis A Trásmu-
tata proportione. Cap. IX.

PR O P O S I T I S quatuor terminis, duobus
prioribus proportionem eā habentibus, quā
tertius & quartus habent, eadem proportio pri-
mi & tertij, secundi & quarti colligitur, atque ta-
le argumētum, à Permutata proportione dici so-
let, quo argumentandi modo frequentius Arith-
metici vti solent, vt sicut se habent duo ad qua-
tuor, ità & sex ad duodecim, est enim proportio
dupla, scilicet maior numerus minorem bis con-
tinet, ergo, sicut se habent duo ad sex, ita se habe-
bunt quatuor ad duodecim. vtraque enim est tri-
pla. præterea sicut se habet homo ad risibile, ita
equus ad hinnibile. in vtraque enim prædicatum
de suo subiecto affirmatur, ergo sicut se habet ho-
mo ad equum, ita risibile ad hinnibile, est enim v-
traque prædicatio disparata.

Ab Authoritate.

S O L E T ab authoritate argumentum tātū
duci affirmatiuum, vt Philosophi docent ele-
menta

LIBER

menta esse quatuor, sunt igitur quatuor. r. vocamus affirmatiuum, quādo authoritatem affirmamus, quamuis id, quod probamus, sit negatiuū, vt Philosophi docent cælum non esse corruptibile, cælum igitur non est corruptibile. In hoc loco est latitudo probabilitatis, secundum maiorem vel minorem authoritatem. Maxima. Exceptio cuique in sua arte credendum est. Super omnes authoritates est diuina, Ecclesiæ reuelata, cui secundum fidem Catholicā assentire tenemur, certior enim est quacunque scientia.

A Transumptione.

TRANSUMPTIO est cum loco nominis ignoti, aliud idem notius significās sumimus: vt non est sapientis quicquam incōsideratè proferre, ergo nec prudētis, & valet affirmatiuè & negatiuè. Est etiam transumptio, cum aliquid de aliquo probaturi ad aliud probādum nō strās ferimus, vel propter similitudinem cum illo, vel propter consensum disputantium, vt si quis virtutem multum posse contenderet, ad id de iustitia probādum se transferret ex consensu respondētis, vel probaturus equum hinnibilē, hominem risibilem probaret, quod alteri simile est, & quamuis sic communiter dici solet, videtur etiam posse dici,

dici, locum a Trāsumptione esse à Translatione, nimirum cū Metaphoris res probamus, & hoc tam affirmatiuè, quam negatiuè, vt leo rugiens est timendus, ergo & Diabolus: pater familias est amandus & venerandus, ergo & Deus. cani non est fidendum, ergo nec assentatori.

De Locis Medijs. Cap. X.

LOCI Medij sunt. à quibus argumenta, quæ nec prorsus extranea, nec prorsus intranea rei sunt, extrahūtur, vt in ipsorum explanatione patebit, quamuis Cicero cum alijs adnumerauerit, parū autem refert ab alijs secernere, vel cum alijs computare, dummodo ipsorum recta explicatio & vsus tradatur,

A Coniugatis.

 CONIUGATA dicuntur, quæ se habēt sicut abstractum & concretum, vt albū, & albedo, Iustum & Iustitia. Est primus locus argumentandi in his prædicādo aliquid de notans bonum, vel malum tam affirmatiuè, quā negatiuè, vt sanctum est obedire, ergo sancta est obediētia; diuitē esse non est optimū, ergo diuitiæ nō sunt optimum bonum. Alter modus est subijciendo, & prædicando in propositionibus essentialibus, vt album est coloratum, ergo albedo est

LIBER

est color:ijs verò, quæ per accidens sunt, non valet, non enim sequitur, album est dulce, ergo albedo est dulcedo.

A Casibus.

CASVS sūt plura denominatiua inter se ab eadem forma inflexa, vt sapiens, sapienter, iustum, iustè. In his valet etiam affirmatiuè, & negatiuè argumentum, vt iustū est bonū, ergo quod iustè fit, benè fit, sapienté esse optādum est, ergo sapienter agere optandum est.

A Comparatione.

ACOMPARATIVO ad positium valet argumentum affirmatiuè, quando absoluta est comparatio, vt leo est fortior homine, ergo leo est fortis. Aliquando non est comparatio absoluta, sed relatiua, quomodo vocamus dulcius minus amarum & melius minus malum, & tunc argumentum nō valet. A Positio verò valet negatiuè sumpta adhuc cōparatione absoluta, vt formica non est fortis, ergo nō est leone fortior. In his omnibus Maximæ notæ sunt. Valet etiā argumentum ex parte vtriusque extremi à Positiuis, Cōparatiuis, & Superlatiuis, vt obedire sanctum est, ergo magis obedire sanctius est, & maximè obedire sanctissimum est. Hoc autem non valet

valet in ijs, quæ per accidens sunt, nõ enim valet, sciens est studiosus, ergo sapiētior est studiosior, non enim virtus cum scientia per se coniuncta ē, quin possint separari, propterea in similibus istis non valet Maxima. Si aliquid tale ē, & quod magis est, magis tale erit

Ab Oppositione.

EX maxima locus hic notus fit. Si aliquid alicui admotū ipsum facit tale, & ipsum magis erit tale, vel ipsum saltem erit tale, vt paries est albus propter calcē, ergo & calx est alba. Theophrastus est factus doctus, quia audiuit Aristotelem, ergo & Aristoteles fuit doctus. Hic modus non valet, nisi quando subiectum potest recipere tale prædicatum, non enim dices nix est alba propter albedinem, ergo albedo est alba, quia albedo non est aptum subiectum ipsius albi. Valet tamen, diligo hominem propter Deum, ergo magis diligo Deum. Maxima etiam. Propter quod vnumquodq; tale, & id magis, quando potest tale esse, id est, idem recipere prædicatum. Supererat locus vltimus à Diuisione, sed in primo libro de eo, & ipsius maximis diximus. Hi sunt præcipui loci, quos adolescentes exercere erit vtile ante Aristotel. copiosam, & exactam doctrinam.

De

De Syllogismorū fallacijs & erroribus de Syllogismo vitioso. Cap. XI

VM Syllogismi perfectio in recta forma & recta materia consistat, rerumque imperfectio ex eorum, quæ ad perfectionem necessaria sunt defectu, consurgat, fit, ut in syllogismo multiplex vitium, & error contingat. Est enim quidam error in forma, quando non fit ea propositionū dispositio, quæ in libro Quarto præscripta est, quomodo iste vitiosus est. Omnis Prudētia est virtus. Omnis Tēperantia ē virtus, ergo Omnes Temperantia est prudētia. Forma enim non est bona, cum sit in secunda figura vtraque affirmatiua, quamuis materia recta sit. Vitium hoc simile est vesti ex bono panno, male constructæ. Alter cōtingit error in Materia, cum forma quidē bona est, sed materia inepta & mala. quod dupliciter accidit. Primo, cum materia, quæ non est necessaria utimur, ac si esset necessaria cōtendētes ex ea demonstrationē facere, ut qui sic syllogismū faceret. Omnes lineæ ductæ ab eodē puncto in idē pūctū sunt æquales. Linea recta nempe chorda & linea arcus sunt ductæ ab eodē puncto in idē, ergo ille sunt æquales. Constat malā materiam esse, cum illa maior sit falsa, & assu-

matur

matur pro necessaria propter similitudinē, quam
 habet cū necessaria, nam vera, & necessaria ista
 erat. Omnes lineæ rectæ ductæ ab eodem pūcto
 in idem punctū sunt æquales. Hoc vitium est con-
 tra Demonstrationē. Altero modo peccatur in
 Materia, cū id, quod non est probabile, sed tantū
 apparens, sumitur ac si esset probabile, vt Omne
 quod ridet habet os, Prata rident, ergo Prata ha-
 bēt os: vbi illa mino apparet probabilis propter
 æquiocationē illius verbi ridere, & tamen non
 est probabilis. Tale vitiū est contra Dialecticū sy-
 llogismū simile vesti ex vili panno rectè constru-
 ctæ. Tertius euenit error in vtroq; simul, nempe
 in Forma, & Materia, vt Quod mouetur ē sensi-
 bile, Cadauer mouetur, ergo Cadauer est sensibi-
 le, forma enim huius vitiosa est, cū sit ex puris
 particularibus. Materia etiā apparet, ex æqui-
 uocatione verbi, mouetur, nā aliquādo pro mo-
 u locali, aliquādo pro alteratione, & etiā pro au-
 gmentatione sumitur. Licet igitur error tripliciter
 contingat, vel in Forma, vel in Materia siue Neces-
 saria, siue Probabili, vel in Materia & Forma, fre-
 quētius tamē in Materia probabili errores acci-
 dūt, cū amplior sit, & cōmuniior, ac etiā imperfe-
 tior sit, ac ppter ea error in ea nō ita facile per-
 cipitur. Ex his accidit, vt syllogismus, qui ē instru-
 mentū

LIBER

mentum cognitionis, & scientiæ. fit erroris & deceptionis causa, quod cuilibet instrumento commune est, rectè enim adaptatus calamus benè scribit ac characteres delineat, si tamen nō rectè appetur, maculas potius chartæ imprimit. Tali Syllogismo vtuntur qui alios decipere conantur, & qui se potius videri sapientes, quàm esse student, dicti Sophistæ, à quibus etiam syllogismus talis Sophisticus est nuncupatus, cuius errores distinctè aperire oportet, non, vt eis vtamur alios decipientes, sed vt ab eis caueamus, & similibus hominibus nos eripere valeamus.

De Metis, ad quas Sophistæ conatur disputantes redigere. Cap. XII.

META est scopus & finis, ad quem Sophista fallaci argumento respondentem redigere studet, vt ex tali meta eius victoriam cōsecutum esse circumstātibus appareat. Sūt autem hæ quinque: Redargutio, Falsum, Inopinabile Solæcismus, Nugatio de quarum singulis breuiter è dicendum,

De Redargutionis Meta.

REDARGVTIO est prænegati concessio, vel præconcessi negatio in eadem disputatione.

tatione, vi argumenti fallacis, id est, quotiescumque cogitur respondens concedere in eadem disputatione contradictorium eius, quod antè concesserat, propter argumenti fallaciam, ac talis Syllogismus fallaciter probans contradictorium concessi dicitur Sophisticus elenchus, quoties enim sine fallacia probatur contradictorium, Verus Elenchus dicitur. Ponitur in eadem disputatione, quia si respondens admittat id, cuius oppositum in alijs disputationibus præcedentibus tantum defenderit, non est redargutio, nisi id in præsentis disputatione susceperit Dicitur, vi argumenti; quia quando vocibus & importunitate verborum sola, vel alia causa respondens admittit contradictoriũ, non est redargutio. V.g. sustinet quis dormientes non videre, fit syllogismus Sophisticus, Omne visum habens, videt, Omnes dormientes visum habent, ergo omnes dormientes videt, cogitur vi syllogismi, quia fallaciam illius nominis, visus, ignorat concedere conclusionem, tunc redactus est ad metam redargutionis, & contradictionis.

De meta Falsi.

FALSVM vocatur id, quod omnibus circumstantibus cognitum est tanquam falsum, &

S re

LIBER

re ipsa falsum est, & ad id conatur redigere sophista respondentem, vt Homo habet quod nō amisit, Non amisit alas, ergo habet alas.

De Meta Inopinabilis.

INOPINABILE est id, quod contra circumstantium opinionem est, siue ipsum sit verum, siue falsum, ad quod sophista redigere conatur respondentem, vt saltem apud astantes victoriā de eo habuisse videatur, vt si coram rusticis Solē maiorem Terra cogeret concedere, hi enim sicut molarem lapidem esse existimant, Similiter si coram hominibus vitijs deditis regem posse infelicem esse conuinceret.

De Meta Sollæcismi.

SOLAECISMVS est vitium in orationis contextu contra regulas Grammaticales, ad quem Sophista etiam respondentem redigit, nullam enim non intentat viam, qua doctus appareat, & gloriam ab aduersario aucupetur. Verbi gratia. Omnis homo est studiosus sciētiae, Omnis mulier est homo, ergo Omnis mulier est studiosa sciētiae. Cogit enim vi Syllogismi apparentis, Sollæcismum hunc conclusionis admittere.

De Meta Nugationis.

NUGATIO est eiusdem, & ex eadē parte inutilis repetitio. Dicitur eiusdem repetitio; quia nisi idem repetatur, nugatio non est. Dicitur ex eadē parte; quia si idē in diuersis propositionibus eiusdē Syllogismi repetatur Nugatio non est. Dicitur, inutilis; quia aliquando repetitio Nugatio non est, cum aliquid peculiari ter in repetitione donatur, vt virgo virginū sanctus sanctorum. Ad Nugationem autem Sophista redigit aliquando, vt irrideatur respondens à circumstantibus, vt si dicat, Omne simum est nasus simus, Aliquis nasus est simus, ergo Aliquis nasus est nasus simus. Hæ omnes metæ sub vna vniuersali includuntur, quæ dicitur Non ens, id est, quoties respondens cogitur, id concedere, quod non est, vel non apparet esse, vt cōvincatur erroris, & ignoratiæ, quæ circa Nō est versatur, & Sophista ex hoc sapiēs videatur, propterea has fallacias quibus decipere conatur, singulas ostēdamus.

De Fallacia in communi.

Cap. XIII.

FALLACIA non vno modo tātū dicitur aliquādo enim & pro errore, & deceptiōe ex ipso argumēto Sophistico proueniente sumitur, aliquando pro ipsomet argumento, & loco, &

LIBER

utroque modo in præfenti vſurpatur. Eſt autem
 aduertendum, quemadmodum Dialectici ex ſuis
 locis argumenta verè deducentes, probabiliter
 argumentantur, ac opinionem rerum faciunt; ita
 & Sophiſtæ ex eiſdem locis ſæpè apparenter ar-
 gumenta extrahentes, & nō quidem verè, decep-
 tionem faciunt. vt enim Dialecticus argumenta-
 tur à ſuperiori vniuerſaliter ad inferius, ſcilicet,
 Omnes animal ſentit, Omnishomo eſt animal, er-
 go Omnis homo ſentit: ita Sophiſta argumenta-
 tur in apparenti vniuerſali. Omnis canis latrat.
 Sydus cæleſte eſt canis, ergo Sydus cæleſte latrat
 Propterea in Fallacia qualibet duo concurrunt.
 Alterum illa ſimilitudo apparentis loci ad verū,
 quæ mouet intellectum, ſeu imaginationem ad
 errorem, & deceptiōis eſt occaſio, & hoc dicitur
 cauſa Apparentiæ. Alterum diſſimilitudo & dif-
 ferentia vera, quæ eſt inter vnum & alterum ar-
 gumentandi modum, quod dicitur cauſa Nō cxi-
 ſtentiæ, vt in illo argumento, cauſa apparētæ eſt
 vox, canis; quæ ſimilatur ſuperiori, & vniuerſali.
 cauſa verò non exiſtentiæ eſt eius æquiucatio,
 ratione cuius non eſt vniuerſale, quamuis appa-
 reat, iuxta has apparentiæ cauſas diſtinguntur
 fallaciæ dupliciter: quædam dicuntur In dictione
 illæ nempè, quæ ſuæ apparentiæ cauſam in iſtis
dictio-

ditionibus & vocibus habent; Quædam Extra-
 dictionem, quæ causam apparentiæ non in voci-
 bus, sed in rebus per vocem significatis habent.
 De ijs igitur, quæ in dictione sunt, primò dissera-
 mus, quæ sunt sex tantum: Acquiucatio, Amphi-
 bologia, Accentus, Compositio, Diuisio, Figura
 dictionis.

De fallacia Acquiucationis.

AEQVIVOCA TIONIS fallacia est
 error; & deceptio proueniens ex vnitate
 vocis plura significatis. Causa Apparetæ
 est vnitas vocis, qua assimilatur voci vniuocæ, ac
 propterea existimatur, idem esse iudiciũ de vtra-
 que. Causa nõ existentæ, est dissimilitudo & plu-
 ralitas significatorum, quæ in hac inuenitur. Hu-
 ius fallaciæ triplex est species. Prima, quãdo vox
 simpliciter est æquiucata, ex qua fit Syllogismus
 Sophisticus, vt Omne corpus est substãtia. Trina
 dimensio est corpus, ergo Trina dimensio est sub-
 stantia, in hoc est æquiucatio corporis, quod a-
 liquando compositam substantiam, aliquãdo tri-
 nam dimensionem significat, quæ quantitas est.
 Secunda species est, cùm vox est analoga, vt, Om-
 ne quod currit pedes habet, Tyberis currit, ergo
 Tyberis habet pedes. Quod ridet, habet os. Pratiũ

LIBER

ridet, ergo Pratum habet os. Tertia species, cum variatur ampliatio vel genus, aut alia proprietas Grammaticalis, vt Omne animal est coloratum, Mulier est animal, ergo est coloratum. Quod surgebat stat, sedes surgebat, ego sedens stat.

De fallacia Amphibologiae

AMPHIBOLOGIAE fallacia, est error proueniens ex vnitatem orationis plures, patientis sensus, cuius Causa apparentiae est vnitatem orationis, Causa verò non existentiae, est ipsa sensum multiplicitas, vt, Quicquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele. Hæc est Logica Aristotelis, ergo hæc Logica possidetur ab ipso. Hic varium ille genitiuus sensum facit, nam significat habitudinem possidentis, & rei possessæ, similiter & ordinem causæ & effectus; & hec est vna species ipsius, quando nempe eadem manet orationis constructio. Altera species est, quando mutatur constructio, vt quâdo casus mutatur, sicut, Quodcunque vides, hoc vides, sed lignum vides, ergo ligno vides, illud enim, hoc, mutat sensum si in ablatiuo, aut si in accusatiuo construatur, vel etiam quâdo id, in quod transit actio verbi, mutatur in suppositum, vt Quoscunque volo me accipere, volo me accipiant, sed hostes volo me accipere, ergo Hostes

stes volo me accipiant, hic enim modo appositū in suppositū, modò suppositum in appositū conuertitur. Tertia species, quādo vna oratio plura significat, sed vnū principaliter, alterum similitudine quadā, vt, Quoties littus aratur, terra scinditur, Cū indocilis docetur, littus aratur, ergo Cū indocilis docetur terra scinditur. illa enim oratio, littus aratur, principaliter significat littus aratro scindi, quadā similitudine verò significat frustra quicquam agere.

De fallacia Accentus.

ERROR iste prouenit, cū aliqua dictio varia significat ex diuersa pronuntiatione spiritus, quantitatis, vel accentus, vt Quicquid hamatur, hamo capitur, Vinum amatur, ergo Vinum hamo capitur. Omnis populus est arbor, Roma est populus, ergo Roma est arbor; dictio enim populus: ex varia quantitate primæ syllabæ varia significat. Prouenit etiam iste error, quando separatur vna dictio in plures, vel ex pluribus fit vna. Sic, quod Deus facit in vite, facit coactè. Racemos Deus facit in vite, ergo Racemos facit coactè, est deceptio, nam sunt duæ partes in minori, nēpè præpositio in, & ablatiuus, vite; In Maiori autē ē vna dictio, nēpè aduerbiū Similiter. Tu es

qui es. Qui es est priuatio motus, ergo Tu es priuatio motus. Pronenit etiam tertio hæc fallacia, quando cum pronunciatione mutatur gestus, quod fit in Ironijs, mutatur enim sensus per ironicam pronunciationem, vt Quicumque alterū vocat album, ipsum dicit esse albū, sed pueri æthiopem vocant album, ergo pueri dicunt ipsum esse album. Tandem fit ista deceptio cum mutatur diphthongus, vt Quicumque desiderat æquum, desiderat iustum, sed qui desiderat equitare, equū desiderat, ergo Qui desiderat equitare, desiderat iustum.

De fallacia Compositionis, & Diuisionis. Cap. XIII.

RIA circa fallacias has speculari oportet, **T** primum quid Compositio, & quid Diuisio sit. Secundum quid Compositionis fallacia, quid etiam Diuisionis fallacia. Tertio quot harum species. Compositio igitur & Diuisio non vno modo dicuntur. Primò enim Compositio est quoties significatio vnius termini applicatur integræ significationi alteri, vt si dicas, albū potest esse nigrū, si sensus sit albo ipsi, nempè corpori cū albedine simul accidere nigrum, Compositio est. sic autem fit

fit Diuisio cū nō integræ, sed parti significationis alterius significatio applicatur, vt si in eadē propositione fiat sensus, illud corpus quod albū est nigrum potest esse, non tamē simul cum albedine Diuisio est. Fit etiam altero modo Compositio & Diuisio, cum vna dictio potest construi cū varijs dictionibus in eadem oratione, si autem cum vna construatur, facit vnum sensum, si verò cum altera, facit alterum sensum, & in hoc talis oratio differt ab amphibologia, in qua eadem seruetur dictionū constructio, vt quicquid viuunt semper erit dictio, semper, potest cōstrui cum verbo viuunt & sensum facit verum, potest etiā construi cum verbo erit; & sensum facit falsum, tūc construere tale dictionē cum ea, cū qua magis apparet cōstrui Cōpositio est, vt cōiungere cū verbo viuunt; at coniungere cū eo, cū quo minus coniungi apparet, Diuisio est, vt si cōstruatur cum illo verbo erit; & in hoc pronuntiationē, & loquendi phrasim oportebit cōsiderare, fiunt etiā compositio & diuisio tertio modo, vt dicemus in earum speciebus, Circa secundū fallacia Compositionis & diuisionis, fit cum in consequētia aliqua datur antecedens verū, & consequēs falsum, eo quod diuisum sensum in cōpositū, vel cōpositum in diuisum mutamus; non enim licet hos mutare, tunc autē fit Cōpositio

L I B E R

positionis fallacia peculiariter, cum consequens
 falsum, quod sequebatur ex sensu composito fal-
 so in antecedenti, attribuimus eidem anteceden-
 ti in sensu diuiso vero, vel cum conclusionem quæ
 sequebatur in sensu diuiso vera, sumimus in sen-
 su composito falsam. Exemplum prioris. Omnia
 quinquæ sunt duo & tria. Quinarius non est duo
 & tria, ergo Quinarius non est quinque; in hoc sy-
 llogismo conclusio est falsa, & sequitur ex ante-
 cedenti composito falso, nam illa minor falsa est,
 si prædicatum cõpositè, & copulatim teneatur,
 esset aut vera, si diuisiue teneretur, facit enim sen-
 sum quinarij nõ est duo, & quinarius nõ est tria,
 e contrà maior diuisa est falsa, cõposita vera, tunc
 esset fallacia Compositionis. velle tribuere falsi-
 tatem cõclusionis veritati minoris diuisæ, cū ta-
 men ex ea nõ sequatur. Exéplū posterioris. Om-
 nem hominem scribere est possibile. Aliqui nõ scri-
 bentes sunt homines, ergo Non scribentes scribere
 est possibile, in hoc antecedens est verum, & ex
 eo cõclusio sequitur vera in sensu diuiso, falsa ta-
 men in composito, tunc est fallacia Cõpositionis,
 in sensu enim Composito falso sumimus quod nõ
 sequitur nisi in sensu diuiso vero. Est autem falla-
 cia diuisionis è cõuerso, cum sensus compositus
 est verus, & diuisus falsus, & attribuimus conclu-
 sionis

tionis falsitatem sensui composito vero in antecedenti, ex quo non sequebatur, vel ipsam conclusionem in sensu diuiso sumimus, quæ tamē erat compositē sumēda, vt in maiori illius syllogismi, Omnia quinque sunt duo & tria Quinarius non est duo & tria, ergo Quinarius nō ē quinque, maior diuisa falsa ē, composita vera ē autē fallacia diuisionis, illi Compositæ tribuere Conclusionis falsitatē, cū nō nisi ex diuisa sequatur, & hæc omnia clariora fient in ipsis compositionis, & diuisionis speciebus.

Sunt enim tres, Prima sit inter terminos, quorum alter potest significationem suam integræ alterius significationi applicare, nempe materiali & formali; potest etiam parti significationis soli, puta materiali applicare, vt omnes homines esse senes possibile est, iuuenes sunt homines, ergo iuuenes esse senes possibile est, est fallacia compositionis, si conclusionem in sensu composito sumamus non enim inferebatur nisi in sensu diuiso, at si dicas, iuuenes esse senes est impossibile, Homines sunt iuuenes, ergo Homines esse senes impossibile est, conclusio est falsa, & maior in sensu diuiso, ex qua conclusio sequitur, in sensu verò composito est vera, & attribuere ei falsitatem conclusionis est fallacia Diuisionis, quia quod ex diuisa sequitur, attribuimus compositæ.

Altera

L I B E R.

Altera species harum fallaciarum est, cum est aliquod cōplexū, quod diuisiue & copulativè sumi potest, ratione cuius mutatur sensus, vt superius diximus; similiter de cōplexo disiuncto, vel disiunctivo, vt Omne animal est rationale, vel irrationale, Sed nō omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale, est quidem diuisionis fallacia in maiori, quæ potest sensum disiunctū facere, & sic est vera, est enim propositio categorica, cuius sensus est, de quolibet animali per se esse verum enunciare hoc, scilicet esse rationale, vel irrationale & sic nō infertur cōclusio illa, potest disiunctiue sumi, & sic est diuisa falsa, facit enim sensum, omne animal est rationale, vel omne animal est irrationale, & ex ea talis conclusio etiam falsa sequitur, fallacia consistit in eo, quod tribuimus maiori compositæ veræ, quod non sequitur, nisi ex ea diuisa falsa. Fit opposito modo fallacia Compositionis, cum sensus compositus est falsus, diuisus verus.

Tertia species est, cum aliquam dictionem cū varijs construimus, propter quod mutatur sensus, vt Quicquid vivit semper erit, Equus vivit, ergo Equus semper erit, conclusio falsa, & maior in sensu diuiso falsa, nempe, si dictio, semper cōiungatur cū verbo erit, & sic procedit conclusio, at si

iunga

iungatur cum verbo viuit, est compositio, & vera
 Similiter Quācunque imaginē auream habentē
 vestē vidi, ipsa est ex auro; sed ligneam imaginem
 vidi habentem vestem auream, ergo Imago lignea
 est ex auro, conclusio est falsa, & etiā maior diui
 sa, nempè si illa dictio, aureā, iungatur cum vesti,
 sic enim ex ea infertur conclusio, at si composita
 sumatur, est vera, nempè si iūgatur cum imagine,
 ac propterea est fallacia diuisionis, cōclusionem
 tribuere compositæ.

De fallacia figuræ Dictionis.

FALLACIA hæc accidit, cū ex similitu
 dine duarū dictionū inter se accidentali,
 colligimus similitudinē significatorum,
 quod primò euenit cū dictio vnius generis gram
 maticalis, existimatur esse alterius generis pro
 pter similitē desinentiā, vt qui poetam concedere
 esse doctam sicut musam, quia musa est fœmini
 nū nomen, & qui Eustochiū cōcedere esse sanctū
 quia finitur in um, sicut téplū. Altero modo eue
 nit, cū nomen vnius prædicamenti sumimus pro
 altero prædicamento, vt Quicquid hodie emisti,
 modo comedisti, Carnes crudas hodie emisti, er
 go Carnes crudas modo comedisti, est figura di
 ctionis, quia quicquid significat substantiā, crudū
 verò

verò qualitatē. Euenit etiam, cum Simplicem suppositionem in personale, vel e contrā mutamus, vt homo est species, iulius est homo, ergo iulius ē species, cum præsertim hoc fit in indiuiduo, & vniuersali, nam hic videtur mutari modus, cum vniuersale quale quid indiuiduum hoc aliquid significat.

De fallacijs Extra dictionem.

De fallacia accidentis.

Cap. XV.

QUO facilius hæc fallacia intelligatur, (est enim admodum communis) notandum est aliqua quadrupliciter vnum quid esse posse. Primo dicuntur ea vnum, quæ vnum prorsus significant, quamuis sub diuersis nominibus, aut modis diuersis, quo pacto duo synonyma vnum dicantur, similiter definitum & ipsius definitio, illa tamē in voce differunt, hæc verò in significandi modo, cū definitum confusè, Definitio eādē explicitè dicat. Altero modo quædam dicuntur vnum, quæ cum non eandē naturam significant, vnū tamen est de essentia alterius, sicut genus, vel differentia idem sunt cū specie, & species cum indiuiduo, puta hō &

& animal, homo & rationale, homo & Iulio. Ter-
tio quædã alia dicuntur vnũ minori vnitate, quorũ
vnum est alterius propriũ, puta hõ & risibile, nõ
tamen risibile est de essentia hominis. Tandẽ quæ
dã alia dicuntur vnũ, quorũ vnum alterum clau-
dit tanquam accidens, vt homo, & albũ. Ista qua-
tuor non ita vnum sunt, quin aliqua inter ea dif-
ferentia inueniatur, nec ita sunt diuersa, quin etiã
aliquo modo vnum sint, ex quo fit, quod aliqua,
quæ vni tribuimus, etiam alteri nõ damus: aliqua
verò vni applicamus, quæ alteri concedimus, dici-
mus enim album coloratum, & currere, & sede-
re, quæ etiam de homine albo prædicamus; at al-
bum esse accidens, colorem, qualitatem dicimus,
quæ de homine non enunciamus, & in vniuersum
est Regula, Omnia ea, quæ vni conueniunt secun-
dum id, in quo ab altero differt, remouenda sunt
ab altero, cætera verò concedenda simul, aut ne-
ganda. Verbi gratia, album dicitur currere ratio-
ne ipsius subiecti, corpus enim albedinem habes
dicitur currere, præterea album dicitur accidens
ratione formæ, in qua cũ subiecto non est idem,
non prædicabitur ergo accidens de corpore. Ex
his nota ẽ fallacia Accidētis quæ fit quoties tribui-
mus vni omnia, quæ tribuimus alteri, quæ tamen
non illi, qua parte cũ altero vnũ est, conueniunt,
existi

L I B E R

existimantes propter idétitatem & vnitatem id
 licere, quo defectu peccant omnes hi syllogismi,
 & cōsequentia homo est risibilis, risibile est pro-
 priū, ergo homo est proprium. Ensis est gladius,
 Gladius est secūda declinationis, ergo Ensis ē, se-
 cūda declinationis. Petrus est homo, Homo est
 species, ergo Petrus ē species, & in vniuersū quo-
 ties suppositio variatur, sicut quādo procedim⁹
 ex puris particularibus, ex maiori particulari in
 Prima figura, ex puris affirmatiuis in secūda figu-
 ra, & similia. Similiter quoties Appellationē mu-
 tamus, vel ex diuisis ad cōiuncta, vel è cōtra pro-
 cedimus; vt Video Corruscū, Et corruscus est ve-
 niens, ergo Video veniētem. Hic canis est pater,
 Et hic canis est tuus, ergo Est pater tuus. Puer hic
 est magnus logicus, ergo ē magnus, & est logicus
 Similiter quoties à genere, seu à superiori ad in-
 ferius absq; vniuersalitate, vel ab inferiori ad su-
 perius vniuersaliter procedimus, vt Animal ē al-
 bum, ergo homo est albus, vel Omnis hō est risi-
 bilis, ergo Omne animal est risibile, de quibus, in
 locis à Toto diximus. Nec mirèris, si fallacia sup-
 positionis hic collocetur, & in Figura dictionis,
 cū diuersis rationibus vitū vnum ad duas species
 fallaciarum referatur, illic enim figura dictionis,
 hic vnitatis extremorum consideratur.

De

De fallacia Secundum quid &
simpliciter.

FALLACIA ista ex similitudine loci à
 Toto in modo procedit, erat enim To-
 tū in modo, dictio respectu sui ipsius cū
 aliquo adiecto lump̄tæ, quod dicebatur Pars in
 modo, vt homo, & homo albus, valebat autem à
 parte ad totum, & è contra, vt illic explicuimus.
 Sunt autem aliqua adiecta quæ diminuunt signi-
 ficationem totius cui iunguntur, vel eam distra-
 hunt, & alienant, & talia nō totum in modo, aut
 pars, sed Dicta secundum quid nūcupātur, vt ho-
 mo mortuus, album secundum dentes, & similia
 Quæ autem adiecta distrahant, ex ijs quæ in Se-
 cundo libro de Alienatione diximus, facilè est vi-
 dere. At ea dicuntur diminuere quando cum eis
 ita prædicatum, vel subiectum cum aliquo copu-
 latur, vt eis semotis, oppositum enunciatur. V.g.
 Ethiops secundum dētes albus dicitur, ablato
 verò illo adiecto secundum dentes, niger, vel nō
 albus dicitur, nisi subiectum alia ratione esset al-
 bum, vt homo secundum dentes est albus, si ille
 etiam secundū totum se albus esset, adhuc albus
 diceretur, sed non ex virtute, & ratione illius ad-
 iecti. Est igitur fallacia, talibus dictis secundum
 T quid

LIBER

quid, ad ipsa absolute sumpta, vel è contra, tam affirmatiuè, quam negatiuè argumentari, vt in ipsis huius fallaciæ modis comperietur.

Est primus modus à dicto diminvente secundum locum, non enim valet, nō licet prandere in templo, ergo non licet prandere; licet in mari nō audire sacrum, ergo licet non audire sacrum non valet. Secundus modus a dicto diminvente secundum tempus, non enim sequitur, non est licitum diebus Veneris vesci carnibus, ergo est licitū vesci carnibus, expedit tempore naufragij proijcere merces, ergo expedit proijcere merces.

Tertius à dicto diminvente ad aliquid, vt febricitanti non est bonum vinum, non valet, ergo nō est bonum vinum. Amenti non expediunt arma, ergo non expediunt arma. Quartus à dicto diminvente secundum partem, vt est albus secundum dentes, ergo est albus, non sequitur, nō est albus secundum dentes, ergo non est albus. Hoc intelligi debet, quando illa pars non est proprium subiectum illius accidentis, tunc enim valet; vt è crispo capite, ergo est crispus, benè sequitur; est cæsis oculis, ergo est cæsius: est curuo naso, ergo è aquilino, in his enim bene sequitur, quia talia prædicata illis partibus propriè & adæquatè insunt. Quintus à dicto distrahente, vt duo leones mar-

morei

morei sunt in foro, ergo duo leones sunt in foro;
 hic est homo pictus, ergo est homo, non sequitur
 Eadem est fallacia sæpe argumentari ab ipsis to-
 tis, non enim valet, non est albus, ergo non est al-
 bus, secūdum dentes: nō est leo, ergo non est leo
 lapideus; licet comedere carnes, ergo licet in die
 veneris, & alijs similiter non valet, sicut nec ab ip-
 sis partibus, nisi tale prædicatum omni ex parte,
 & integrè subiecto insit, tunc enim valet; vt non
 est bonum mentiri, ergo non est bonum mentiri
 in bello, nec domi, & similia.

De ignorantia Elenchi. Cap. XVI.

V P E R I V S quid esset Elenchus diximus, ē
 S enim syllogismus Contradictionis, id est, infe-
 rens, & probans cōtradiçtorium eius quod cō-
 cessum est, vel simul duo inferēs contradictoria,
 si verè autem probat Verus elenchus, cū decep-
 tione, Sophisticus dicitur. Vnde duplici ex parte
 elencho deceptio accidit, vno modo, quando id
 non fit syllogismo bono, sed fallaci; altero modo
 quando syllogismus bonus est, non tamē probat
 veram cōtradiçtoriam propositionis concessæ
 sed apparentem, cum non obseruet leges verè cō-
 traditionis, & tales fallaciæ quæ hac parte sūt,
 dicuntur secundum ignorantiam Elenchi, quas

LIBER

Aristote. i. Elench. cap. 4. quatuor numerat. Prima quando contradictoria non sumuntur ad idē, vt numerus ternarius excedit binarium & nō excedit quaternarium, ergo ternarius excedit numerum, & non excedit. Secunda, quando nō sumuntur secūdum idem, vt corpus hoc est duplū ad aliud secundum latitudinem, & non secundū longitudinem, ergo est duplum, & non duplum. Tertia similiter, id est, quādo non seruatur idem modus, vt currit velociter, nō currit tardē, ergo currit & non currit. Quarta quando non seruatur idem tempus, vt dormio noctu, non dormio mane, ergo dormio & non dormio, sed de his latē diximus Libro secundo.

De fallacia consequentis.

Fallacia ista procedit ex similitudine illius loci, quo à positione antecedētis ad positionē consequentis, & ab opposito cōsequentis ad oppositum antecedentis procedebamus. Secūdum verò fallaciam hanc fit transmutatio, nempe ab opposito antecedentis ad oppositum consequentis, vt si ignis est, calor est, ergo si ignis non est, calor non est. Qui dicit te esse equum, dicit te esse animal, sed qui dicit te esse equum, dicit falsum, ergo qui dicit te esse animal, dicit falsum. In his est fallacia.

fallacia, quia ex opposito antecedētis, inferimus oppositum consequentis, quod non licet, nisi in terminis conuertibilibus. Similiter quādo ex positione consequentis antecedēs ponimus, similis est fallacia, cum non liceat, nisi in terminis conuertibilibus, vt si homo est, animal est, ergo si animal est, homo est, si ignis est, calor est, sed calorē, ergo ignis est. Vnde patet in his fallacijs priorem consequētiam bonam esse, posteriorē verò, quia à negatione antecedentis, vel à positione consequentis procedimus, fallacem.

De fallacia petitionis principij.

Fallacia hæc contra Syllogismi probationem procedit, syllogismus enim & illatiuus est conclusionis, & instrumētum probatiuum ipsius, illatio in recta forma cōsistit, probatio verò præter hoc antecedens notius consequente petit, ob id fallacia est, æque ignota, vel ignotiora ad probationem ignotorum sumere, præsertim quādo idē per idem, licet occultè probare intēdimus, vt qui probaturus in particulari homines esse iustos, peteret ad probationē omnes homines esse iustos; & probaturus Medicinam esse scientiā sani & ægri, peteret separatim Medicinam esse scientiam

LIBER

fani, & esse scientiam ægri, vel deniq; si verbis parum mutatis idem per idem probaret in talē incidere fallaciam.

De fallacia secundum non causam, vt causam.

Fallacia hæc est cum conclusionis falsitas, quæ provenit ex vna præmissa falsa, attribuitur præmissæ veræ, vt Omnis homo est animal, Plāta est homo, ergo Planta est animal. Cōclusio est falsa, cuius causa est minor, attribuere verò id maiori, ac velle ob id contendere maiorem esse falsam, ē fallacia non causæ, vt causæ, quam superiùs diximus. Nō propter hoc accidere falsum. Fit etiam ista fallacia, cum conclusionē veram attribuimus falso tanquā causæ. Similiter cum consequens ex antecedenti nō proprio deducimus, ipsi attribuētes consequentis veritatem; vt Homo est disciplinabilis ergo est Grammaticus, & huiusmodi alia.

De fallacia secūndum plures interrogaciones vt vnā.

Fallacia hæc committitur, cum opponens petit vnicam sibi responsionem dari illius, cui vnica

ref

respōderi nō potest, vt ipsum respōdētē ex qua-
cūq; vna respōsione rapiat, vt si petat, hō & leo
sunt ne animal rationale? si respōdeatur ita esse,
colliget leonē esse rationalē, quod falsum est. Si
verò respōdeatur, nō ita esse, colliget hominē nō
esse rationalē, quod etiā falsū est. Ad fallaciā hāc
reprimendam non oportet vnica responsione sa-
tisfacere petenti multa quibus nō nisi multis res-
ponderi potest. Atque hęc breuiter, de locis, &
fallacijs atque perinde de tota Introductione.

Sit laus Deo Omnipotenti, qui nos ad finē
perduxit, ipse faciat, vt in sui gloriam, &
iuuenū vtilitatem, maiorēquē in li-
teris progressum, quorum gra-
tia scripta sunt, hęc om-
nia tendant.

FINIS.

